

KOMISIJOS ĮGYVENDINIMO SPRENDIMAS (ES) 2018/210
2018 m. vasario 12 d.
dėl 2018–2020 m. daugiametės LIFE darbo programos priėmimo
(Tekstas svarbus EEE)

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo,

atsižvelgdama į 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1293/2013 dėl aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) įsteigimo ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 614/2007 ⁽¹⁾, ypač į jo 24 straipsnio 1 dalį,

atsižvelgdama į 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 1605/2002 ⁽²⁾, ypač į jo 84 straipsnio 2 dalį,

pasikonsultavusi su LIFE aplinkos ir klimato politikos programos komitetu,

kadangi:

- (1) siekiant užtikrinti LIFE programos įgyvendinimą, būtina priimti 2018–2020 m. daugiametę darbo programą;
- (2) siekiant nustatyti dviejų LIFE paprogramių įgyvendinimo apmatų, 2018–2020 m. daugiametėje darbo programoje turėtų būti nustatytas preliminarus lėšų paskirstymas pagal prioritetines sritis ir finansavimo būdus, projektų, kuriais bus įgyvendinami Reglamento (ES) Nr. 1293/2013 III priede išvardyti teminiai prioritetai, temos, techninės atrankos metodika, dotacijų skyrimo kriterijai ir kvietimų teikti paraiškas orientaciniai tvarkaraščiai;
- (3) be to, vadovaujantis kiekvienai prioritetinei sričiai nustatytais veiklos rodikliais ir konkrečiais tikslais, 2018–2020 m. daugiametėje programoje turėtų būti numatyti kiekvienos prioritetinės srities ir projektų rūšies kokybiniai ir kiekybiniai rezultatai, rodikliai ir užduotys, kad būtų lengviau įvertinti programos rezultatus ir poveikį;
- (4) pastebėta, kad dvi naujoviškos finansinės priemonės, nustatytos kaip projektams finansuoti tinkamos priemonės pagal Reglamento (ES) Nr. 1293/2013 17 straipsnio 4 dalį ir išbandytos per visą 2014–2017 m. LIFE daugiametę darbo programą, turi potencialą pritraukti investuotojų finansavimą tokiose srityse kaip biologinė įvairovė ir klimato kaitos švelninimas bei prisitaikymas prie jos ir taip padeda šalinti šiuo metu tų sričių projektams iškilusias finansines kliūtis. Todėl šių priemonių bandomąjį naudojimą reikėtų tęsti;
- (5) atsižvelgiant į Europos investicijų banko (EIB) igytą patirtį ir į EIB geografinę aprėptį, leidžiančią jam aptarnauti galimus naudos gavėjus visoje Sąjungoje, šiai institucijai turėtų būti ir toliau patikimas Gamtos turtų finansavimo priemonės ir Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonės, kurios finansuojamos iš programos LIFE įnašų, įgyvendinimas;
- (6) siekiant užtikrinti sklandų Reglamento (ES) Nr. 1293/2013 įgyvendinimą, šis sprendimas turėtų būti taikomas nuo kitos dienos, kai baigs galioti 2014–2017 m. daugiametė LIFE darbo programa,

PRIĖMĖ ŠĮ SPRENDIMĄ:

1 straipsnis

Daugiametė darbo programa

Priimama priede išdėstyta 2018–2020 m. daugiametė LIFE darbo programa.

⁽¹⁾ O L L 347, 2013 12 20, p. 185.

⁽²⁾ O L L 298, 2012 10 26, p. 1.

2 straipsnis

Daugiametei darbo programai skiriamas Sąjungos įnašas

Didžiausias 2018–2020 m. daugiamečiai LIFE darbo programai skiriamas įnašas yra 1 657 063 000 EUR; jis turi būti naudojamas toliau nurodytoms paprogramėms ir prioritetinėms sritims finansuoti.

- (1) Bendra Aplinkos paprogramei skirta 1 243 817 750 EUR suma paskirstoma taip:
 - a) 444 808 200 EUR skiriama prioritetinei sričiai „Aplinka ir išteklių naudojimo efektyvumas“;
 - b) 632 556 250 EUR skiriama prioritetinei sričiai „Gamta ir biologinė įvairovė“;
 - c) 143 377 300 EUR skiriama prioritetinei sričiai „Aplinkos valdymas ir informavimas“;
 - d) 3 000 000 EUR skiriama Europos solidarumo korpusui kaip įnašas iš LIFE Aplinkos paprogramės;
 - e) 20 076 000 EUR skiriama susijusioms rėmimo išlaidoms (įskaitant 2 332 160 EUR sumą, skirtą Vykdomosios agentūros biudžetui iš Klimato politikos paprogramės).
- (2) Bendra Klimato politikos paprogramei skirta 413 245 250 EUR suma paskirstoma taip:
 - a) 230 500 000 EUR skiriama prioritetinei sričiai „Klimato kaitos švelninimas“;
 - b) 123 850 000 EUR skiriama prioritetinei sričiai „Prisitaikymas prie klimato kaitos“;
 - c) 47 549 250 EUR skiriama prioritetinei sričiai „Klimato valdymas ir informavimas“;
 - d) 1 500 000 EUR skiriama Europos solidarumo korpusui kaip įnašas iš LIFE Klimato politikos paprogramės;
 - e) 9 846 000 EUR skiriama susijusioms rėmimo išlaidoms.

3 straipsnis

Finansinės priemonės

1. Finansavimas pagal Reglamento (ES) Nr. 1293/2013 17 straipsnio 1 dalį skiriamas šiai finansinei priemonei:
 - Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonė.
2. Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonei ir Gamtos turtų finansavimo priemonei skiriamo įnašo įgyvendinimas patikimas Europos investicijų bankui.

4 straipsnis

Šis sprendimas taikomas nuo 2018 m. sausio 1 d.

Šis sprendimas įsigalioja kitą dieną po jo paskelbimo *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Priimta Briuselyje 2018 m. vasario 12 d.

Komisijos vardu
Pirmininkas
Jean-Claude JUNCKER

PRIEDAS

1. ĮVADAS

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 1293/2013 3 straipsniu (toliau – LIFE reglamentas), programa LIFE siekiama šių bendrųjų tikslų:

- padėti pereiti prie efektyviai išteklius naudojančios klimato kaitai atsparios mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, prisidėti prie aplinkos kokybės apsaugos bei gerinimo ir biologinės įvairovės nykimo stabdymo bei jos atkūrimo, įskaitant paramą tinklui „Natura 2000“ ir kovą su ekosistemų nykimu;
- gerinti Sąjungos aplinkos ir klimato politikos bei teisės aktų rengimą, įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą, taip pat greitinimą ir skatinti bei remti aplinkos ir klimato tikslų integravimą ir įtraukimą į kitas Sąjungos politikos sritis bei viešojo ir privačiojo sektorių praktiką, įskaitant šių sektorių pajėgumo didinimą;
- remti geresnį aplinkos ir klimato valdymą visais lygmenimis, įskaitant didesnę pilietinės visuomenės, NVO ir vietos subjektų dalyvavimą;
- remti 7-osios aplinkos veiksnių programos įgyvendinimą.

Dabartinėje antroje daugiametėje LIFE darbo programoje (DDP) atsižvelgiama į 2014–2017 m. laikotarpį įgytą patirtį, ypač į laikotarpio vidurio vertinime pateiktas rekomendacijas ⁽¹⁾, kurios daugiausia susijusios su:

- 1) paraiškų ir ataskaitų teikimo procesų supaprastinimu;
- 2) projektų rezultatų atkartojimu;
- 3) ryšių palaikymo strategijos tobulinimu.

Su paraiškų teikimo procesu susijusios supaprastinimo priemonės yra neatsiejama dabartinės LIFE DDP turinio dalis (žr. 5.1.1.1 skirsnį). Poreikiui toliau naudoti, atkartoti ir (arba) perduoti projekto rezultatus daugiau dėmesio skiriama skyrimo etape (žr. 5.1.1.2 skirsnį), o daugiau paramos šiuo klausimu bus suteikta vykdant viešuosius pirkimus. Ataskaitų teikimą bus siekiama supaprastinti taikant projektų valdymo procedūras ir suteikiant paramos gavėjams prieigą prie internetinės duomenų bazės, taip palengvinant su pagrindiniais projektų rodikliais susijusių duomenų rinkimą. Ryšių palaikymo strategija tobulinama per viešuosius pirkimus. Todėl šios priemonės dabartinėje LIFE DDP išsamiai neaptartamos.

Dabartinėje LIFE DDP taip pat atsižvelgiama į naujausius ES politikos pokyčius, pvz., žiedinės (aplinką tausojančios) ekonomikos veiksnių planą ⁽²⁾ ir Veiksnių planą gamtai, žmonėms ir ekonomikai ⁽³⁾, pagal ją ateityje bus finansuojamas „tvartumas“, kaip apibrėžta Diskusijoms skirtame dokumente dėl ES finansų ateities ⁽⁴⁾. Įtraukti šie pakeitimai:

dėl Aplinkos paprogramės:

- sumažintas projektų temų skaičius (nuo 87 iki 42), daugiau dėmesio skiriama tam, kad pareiškėjai būtų labiau skatinami atsižvelgti į ES politikos prioritetus, o kartu didinama tikimybė atrinkti projektus, įgyvendinamus tam tikruose, pvz., biologinės įvairovės ir žiedinės ekonomikos, posričiuose, taip pat projektus, turinčius didelį tiesioginį poveikį daugumos Europos piliečių sveikatai;
- valdymo ir informavimo projektų temos perorientuotos, kad daugiau dėmesio būtų skiriama konkrečioms su informuotumu didinimu ir valdymu susijusiems klausimams;

⁽¹⁾ Žr. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, pridedamą prie programos LIFE laikotarpio vidurio vertinimo, COM(2017) 642, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2017:642:FIN>.

⁽²⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksnių planas“, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>.

⁽³⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksnių planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai“, http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-eu-finances_lt.pdf.

dėl abiejų paprogramių:

- nustačius reikalavimą visose prioritetinėse srityse pasiekti įvertinamą poveikį aplinkai ar klimato kaitai, toliau didinamas orientavimasis į rezultatus;
- pabrėžiant į rinką orientuotų metodų, kaip priemonės, kuria užtikrinamas projektų rezultatų tvarumas, pranašumus, toliau skatinamas privačių subjektų dalyvavimas. Numatyti paramos veiksmai, kuriais padedama rengti ekonomiškai perspektyvius ir aplinką tausojančius projektus, į kuriuos būtų galima investuoti ir pritraukti papildomų privačiojo ir viešojo sektorių finansinių išteklių projektų rezultatams gerinti ir atkartoti;
- supaprastintos dotacijų valdymo procedūros, visų pirma, kaip pasiūlyta programos LIFE laikotarpio vidurio vertinime, išbandžius bandomiesiems, parodomiesiems, geriausios praktikos ir informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektams taikomą dviejų etapų paraiškų teikimo procedūrą.

Programos LIFE laikotarpio vidurio vertinime patvirtinta, jog būtina ir svarbu, kad projektų poveikis vietoje būtų išmatuojamas, tai (ES išlaidų atžvilgiu) patvirtino ir Europos Parlamentas ⁽¹⁾. Į programą LIFE įtraukti veiklos rezultatų rodikliai, o į daugiametės darbo programos įtraukti su jais suderinti kiekybiniai (t. y. produkcijos) ir kokybiniai rezultatų rodikliai. Kad būtų galima teikti ataskaitas apie šiuos rodiklius programų lygmeniu, paramos gavėjai turi prognozuoti ir įvertinti projektų poveikį aplinkai, klimatui ir valdymui bei informavimui, t. y. socialinį poveikį, palyginti su konkrečiais produkto ir rezultatų rodikliais ⁽²⁾. Siekdami užtikrinti, kad šis poveikis būtų ilgalaikis, t. y. išliktų laikui bėgant, jie taip pat turi nustatyti patikimus mechanizmus, kuriais būtų užtikrinama, kad, tęsiant veiklą ir atkartojant projekto rezultatus, projektas turėtų poveikį ne tik pradinėje įgyvendinimo srityje. Todėl aiškus ir nuoseklus paaiškinimas, kaip bus užtikrinamas projektų veiklos tęstinumas ir tolesnis jų rezultatų naudojimas, atkartojimas ir (arba) perdavimas, tampa dar svarbesniu skyrimo kriterijumi vertinant projektų pasiūlymus. Dėl savo pobūdžio į rinką orientuoti aplinkosaugos ir klimato kaitos problemų sprendimai, kurių veikimas buvo sėkmingai įrodytas, turi ypač didelę tikimybę būti toliau taikomi, atkartojami ir (arba) perduodami. Todėl pagal šį kriterijų bus aukštai įvertinti pasiūlymai, kuriuose įtikinamai ir nuosekliai pateikta strategija, kaip, baigus įgyvendinti projektą, rinkoje bus realizuoti jo rezultatai.

Pagal LIFE reglamento 25 straipsnį laikotarpio vidurio vertinime išanalizuotas ir patvirtintas programos LIFE gebėjimas skatinti sąveiką programos viduje. Diskusijoms skirtame dokumente dėl ES finansų ateities ⁽³⁾ pabrėžiama Europos politikos socialinio aspekto svarba. Programai LIFE tai turėtų suteikti postūmį siekti dar didesnės darnaus vystymosi aplinkos, ekonominio ir socialinio aspektų sąveikos. Todėl papildomų balų bus skirta už gerai apgalvotas daugiataksles koncepcijas, kuriomis be pagrindinių aplinkosaugos ar klimato politikos tikslų siekiama, pvz., socialinės integracijos ar ekonomikos augimo ⁽⁴⁾. Pavyzdžiui, gamtos ir biologinės įvairovės apsaugos veikla ir veikla, skirta žiedinei ekonomikai stiprinti, gali būti prisidedama prie bendruomenės kūrimo ir socialinės integracijos. Žiedinės ekonomikos atveju gali kilti sunkumų siekiant įrodyti veiklos ekonominį gyvybingumą, o daugeliu atvejų svarbu, kad būtų atsižvelgta į socialinį aspektą (pvz., palankių sąlygų neturinčių asmenų integravimas į darbo rinką).

Pagal programą LIFE gali būti vykdomi ir „kiti projektai“ bei „kita veikla“. Šiuo lankstumu galima pasinaudoti išbandant naujus metodus, naujas projektų rūšis, teikiant paramos esamiems projektams paslaugas ir (arba) pritraukiant suinteresuotuosius subjektus, kurių nevilioja tradiciniai projektų formatai. Pavyzdžiui, atotrūkį tarp sėkmingo aplinkosaugos ar kovos su klimato kaita sprendimų taikymo įgyvendinant LIFE projektus ir faktinio šių sprendimų patekimo į rinką dažnai būtų galima panaikinti, jeigu perspektyviausiems LIFE projektams būtų teikiama speciali parama – būtų padedama patekti į rinką ir pritraukti galimų investuotojų. Tai galėtų būti papildomas projektas, kuriuo visų pirma būtų remiamas patekimas į rinką, su projektais susijusios veiklos valdymas ir būtų konsultuojama lėšų surinkimo klausimais, padedama kurti žiedinės ekonomikos klasterius ir (arba) bendradarbiauti jų viduje arba skiriami metiniai apdovanojimai už itin didelės Europos pridėtinės vertės projektus. Jeigu naujuoju Finansiniu reglamentu būtų suteikta daugiau lankstumo skiriant vienkartinę išmoką už konkrečius rezultatus, šios lėšos taip pat galėtų būti panaudotos gebėjimams ugdyti, kad būtų užtikrintas investicinių projektų finansinis patrauklumas ir jų rezultatų patekimas į rinką.

⁽¹⁾ 2017 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento sprendimas dėl Europos Sąjungos 2015 finansinių metų bendrojo biudžeto įvykdymo patvirtinimo, III skirsnis – Komisija (2016/2151(DEC)), 8 dalis, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=LT&reference=P8-TA-2017-0143>.

⁽²⁾ Tai yra vadinamieji pagrindiniai LIFE projektų rodikliai, taip pat žr. 7 skirsnį.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-future-eu-finances_lt.

⁽⁴⁾ Naujausiais tyrimais patvirtinta, kad tvarioms investicijoms pritraukti reikalinga pažangi politika, taip pat reikia skatinti aktyvesnį dalyvavimą plačiojoje visuomenėje ir visuose sektoriuose, visų pirma vietos bendruomenių lygmeniu ir bendradarbiaujant su piliečiais bei MVĮ, kurie, paplitus skaitmeninėms technologijoms, vis aktyviau įsitraukia į veiklą per bendruomenių iniciatyvas arba kaip „gaminantys vartotojai“ (pvz., jie gali gaminti, saugoti ir netgi parduoti savo elektrą užuot tiesiog ją pirkę); plg. Europos politinės strategijos centras, EPSC strateginės pastabos, 25-as leidimas, 2017 m. birželio 8 d., p. 14.

Programą LIFE valdo pačios Komisijos tarnybos ir vykdomoji įstaiga (VI), kuriai ši užduotis perduota tiesioginio valdymo tvarka. VI veikia neperžengdama suteiktų įgaliojimų, nustatytų Komisijos sprendimu C(2013) 9414 ar bet kuriuo jį keičiančiu Komisijos sprendimu, ir prižiūrima Komisijos tarnybų. Visa atsakomybė už programą tenka Komisijai. Siekiant palengvinti Komisijos tarnybų ir (arba) VI darbą, gali būti sudaromos sutartys su išorės ekspertais.

Taikant papildomumo principą kitų Europos finansavimo programų, nurodytų LIFE reglamento 5, 11 ir 13 konstatuojamosiose dalyse ir 8 straipsnyje, atžvilgiu, įgyvendinant DDP bus užtikrintas nuoseklumas ir sąveika ir vengiama kitų Sąjungos politikos priemonių ir finansinių priemonių dubliavimo, kiek įmanoma, siekiant užtikrinti papildomumą su Sąjungos 2014–2020 m. mokslinių tyrimų ir inovacijų programa „Horizontas 2020“⁽¹⁾ ir jos darbo programomis⁽²⁾. Tai iš esmės bus pasiekta taikant tinkamumo kriterijus, nustatytus įvairių rūšių projektams, ir rekomendacijas, teikiamas prie kvietimų teikti paraiškas pridedamose paraiškų teikimo gairėse⁽³⁾, taip siekiant užtikrinti papildomumą su programa „Horizontas 2020“. Dvigubo finansavimo bus išvengta atrankos etape atliekant kryžminius patikrinimus, taip pat atliekant *ex post* patikrinimus. Pagal programą LIFE negali būti finansuojami mokslinių tyrimų ar ypač didelių infrastruktūros objektų statybos projektai, kurie gali būti finansuojami pagal kitas ES programas.

DDP struktūra atitinka LIFE reglamento 24 straipsnio 2 dalyje nustatytą struktūrą, o Aplinkos ir Klimato politikos paprogramių veiksmams atskirai nurodomi tik pririnkimai.

Programos laikotarpis – nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d.

1.1. Aplinkos paprogramė

Aplinkos paprogramės **prioritetinės sritys** yra aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas, gamta ir biologinė įvairovė, aplinkos valdymas ir informavimas (LIFE reglamento 9–12 straipsniai). Kiekviena prioritetinė sritis apima kelis LIFE reglamento III priede išvardytus **teminius prioritetus**.

Be to, šioje 2018–2020 m. DDP apibrėžtos **projektų temos**, kuriomis vadovaujantis įgyvendinami teminiai prioritetai.

1.2. Klimato politikos paprogramė

Klimato politikos paprogramė apima klimato kaitos švelninimo, prisitaikymo prie klimato kaitos ir klimato valdymo bei informavimo **prioritetines sritys** (LIFE reglamento 13–16 straipsniai). Kiekvieną prioritetinę sritį sudaro tam tikros 4 skirsnyje nustatytos **politikos sritys**, kurios visu dabartinės daugiametės darbo programos įgyvendinimo laikotarpiu laikomos ypač svarbiomis.

2. LĖŠŲ PASKIRSTYMAS PAGAL PRIORITETINES SRITIS IR SKIRTINGAS FINANSAVIMO RŪŠIS. 24 STRAIPSNIO 2 DALIES A PUNKTAS

Remiantis LIFE reglamento 4 straipsniu, **bendras 2014–2020 m. laikotarpio programos LIFE įgyvendinimo biudžeto paketas** yra 3 456 655 000 EUR, 75 % šios sumos skiriama Aplinkos paprogramei (2 592 491 250 EUR), 25 % – Klimato politikos paprogramei (864 163 750 EUR).

2014–2017 m. Aplinkos paprogramei skirta 1 349 mln. EUR, o Klimato politikos paprogramei – 446 mln. EUR. 2018–2020 m. laikotarpiui dar lieka 1 657 mln. EUR.

⁽¹⁾ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1290/2013, kuriuo nustatomos bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ (2014–2020 m.) dalyvavimo ir sklaidos taisyklės ir panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1906/2006 (OL L 347, 2013 12 20, p. 81).

⁽²⁾ Paskutinė iniciatyvos „Horizontas 2020“ darbo programa apima 2018–2020 m. laikotarpį. Programoje „Horizontas 2020“ daugiausia dėmesio skiriama trimis prioritetams, t. y. pažangiam mokslui siekiant stiprinti pasaulinio lygio Sąjungos mokslo pažangumą, pramonės pirmavimo skatinimui, kad būtų remiamas verslas, įskaitant labai mažas, mažąsias ir vidutines įmones (toliau – MVI), ir inovacijoms bei visuomenės uždavinių sprendimui siekiant tiesiogiai spręsti strategijoje „Europa 2020“ nustatytus uždavinius ir šiuo tikslu remiant visą sritį – nuo mokslinių tyrimų iki rinkos – apimančią veiklą. Pagal programą „Horizontas 2020“ aplinkos ir klimato politikos sritys moksliniams tyrimams atlikti ir inovacijoms kurti įgyvendinami įvairūs veiksmai ir galimybės bendradarbiauti, visų pirma sprendžiant visuomenės uždavinius „Kova su klimato kaita, aplinka, išteklių naudojimo efektyvumas ir žaliavos“ ir „Apsirūpinimo maistu saugumas, tvarus žemės ūkis ir miškininkystė, moksliniai tyrimai jūrų, laivybos bei vidaus vandens srityse ir bioekonomika“. Šiomis aplinkybėmis aplinkos moksliniais tyrimais ir inovacijomis siekiama sukurti efektyviai išteklius ir vandenį naudojančią ir klimato kaitai atsparią ekonomiką bei visuomenę.

⁽³⁾ Paraiškų teikimo gairės, pridedamas prie kiekvieno kvietimo teikti pasiūlymus, galima rasti programos LIFE svetainėje adresu <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/life.htm>.

LIFE reglamente taip pat nustatyta mažiausia viso biudžeto procentinė dalis, kuri turi būti skiriama **projektams** (81 %, LIFE reglamento 17 straipsnio 4 dalis), ir didžiausia biudžeto išteklių, skirtų veikslių dotacijomis remiamiems projektams, procentinė dalis, kurią galima skirti **integruotiesiems projektams** (30 %, LIFE reglamento 17 straipsnio 5 dalis).

Šiuo metu atliekama LIFE reglamento 4 straipsnio peržiūra, į ją ketinama įtraukti 4 500 000 EUR sumą Europos solidarumo korpusui, skirtą projektams, pagal kuriuos jaunieji savanoriai visoje ES dalyvaus aplinkos apsaugos ir kovos su klimato kaita veikloje ⁽¹⁾.

LIFE projektai finansuojami **veikslių dotacijomis** arba prireikus **finansinėmis priemonėmis** (LIFE reglamento 17 straipsnio 4 dalis).

Pagal LIFE reglamento 24 straipsnio 2 dalies a punktą šioje **DDP nurodytos** sumos, kurios turi būti paskirstytos **pagal prioritetines sritis ir finansavimo rūšis**.

Bendras biudžeto paskirstymas abiem paprogramėms pagal finansavimo rūšį

2018–2020 m. biudžetas	mln. EUR
Projektai ir dotacijos veiklai	
Veikslių dotacijos	1 263,44
Dotacijos veiklai	36,00
Finansinės priemonės	75,00
Viešieji pirkimai	252,70
Rėmimo išlaidos	29,92
Bendra suma	1 657,06

Bendras 2018–2020 m. biudžeto paskirstymas pagal prioritetines sritis

Prioritetinės sritys	Aplinka ir efektyvų išteklių naudojimas	Gamta ir biologinė įvairovė	Aplinkos valdymas ir informavimas	Europos solidarumo korpusas	Klimato kaitos švelninimas	Prisitaikymas prie klimato kaitos	Klimato valdymas ir informavimas
Iš viso sričiai (mln. EUR)	444,81	632,55	143,38	4,50	230,50	123,85	47,55
Tarpinė suma	1 627,14						
Rėmimo išlaidos (techninė ir administracinė pagalba)	29,92						
Bendra suma	1 657,06						

Paskirstymas pagal prioritetines sritis ir finansavimo rūšis yra orientacinio pobūdžio. Veikslių dotacijų atveju galutinis paskirstymas priklausys nuo faktinio finansuotųjų projektų pasiūlymų kiekvienoje prioritetinėje srityje skaičiaus. Įgyvendinant programą LIFE biudžeto paskirstymas finansinėms priemonėms ir tarp jų gali būti koreguojamas atsižvelgiant į faktinį įgyvendinimą. Pagal Finansinį reglamentą ⁽²⁾, laikantis LIFE reglamente nustatytų ribų, tarp prioritetinių sričių gali būti perskirstyta ne daugiau kaip 5 % visų atitinkamoms prioritetinėms sritims skirtų lėšų.

⁽¹⁾ Daugiau informacijos apie Europos solidarumo korpuso reglamento pasiūlymo tekstą ir susijusios teisėkūros procedūros padėtį galima rasti adresu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=COM%3A2017%3A262%3AFIN>.

⁽²⁾ Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012.

2.1. Aplinkos paprogramė

Šios DDP laikotarpiu Aplinkos paprogramei skiriamas 1 243,81 mln. EUR biudžetas ⁽¹⁾.

Tam tikra biudžeto išteklių, skirtų pagal Aplinkos paprogramę veiksmų dotacijomis remiamiems projektams, procentinė dalis skiriama projektams, kuriais remiamas gamtos ir biologinės įvairovės išsaugojimas, įskaitant susijusį informavimą ir valdymą, techninę pagalbą ir parengiamuosius projektus (LIFE reglamento 9 straipsnio 3 dalis) ⁽²⁾. Likusi projektams skirta biudžeto dalis bus skirta prioritetinių sričių „Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas“ ir „Aplinkos valdymas ir informavimas“ projektams.

Orientacinis Aplinkos paprogramės biudžeto paskirstymas pagal finansavimo rūšį

2018–2020 m. biudžetas		mln. EUR
Veiksmų dotacijos (*)		
— Gebėjimų ugdymo projektai		7,75
— Techninės pagalbos projektai		2,95
— Kitos veiksmų dotacijos		992,37
Finansinė priemonė (**)		
Gamtos turtų finansavimo priemonė (GTFP)		p. m.
Dotacijos veiklai		27,00
Viešieji pirkimai		193,67
Rėmimo išlaidos (***)		20,07
Bendra suma		1 243,81

(*) Pagal LIFE reglamento 17 straipsnio 5 dalį 30 % veiksmų dotacijomis remiamiems projektams skirtų biudžeto išteklių skiriama integruotiesiems projektams. Atsižvelgiant į faktinį pasiūlymų dėl integruotųjų projektų skaičių, nepanaudoti ištekliai bus panaudoti kitiems veiksmų dotacijomis finansuojamiems projektams įgyvendinti.

(**) Didžiausia valdymo sąnaudų, susijusių su finansinių priemonių įgyvendinimu, suma negali viršyti 7 % viso finansinėms priemonėms skirta paketo.

(***) Įskaitant visą programos LIFE 14,58 mln. EUR įnašą į vykdomosios įstaigos biudžetą su 2,33 mln. EUR suma iš Klimato politikos paprogramės biudžeto.

Paskirstymas pagal prioritetines sritis ir finansavimo rūšis yra orientacinio pobūdžio.

Įgyvendinant programą LIFE biudžeto paskirstymas finansinėms priemonėms ir tarp jų gali būti koreguojamas atsižvelgiant į faktinį įgyvendinimą. Laikantis LIFE reglamente nustatytų ribų, tarp prioritetinių sričių gali būti perskirstyta ne daugiau kaip 5 % visų atitinkamoms prioritetinėms sritims skirtų lėšų.

⁽¹⁾ Dėl biudžeto priežasčių į šią sumą, kaip įnašas iš Klimato politikos paprogramės į vykdomosios įstaigos biudžetą, įskaičiuota 2,33 mln. EUR suma.

⁽²⁾ 2017 m. lapkričio 16 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2018/93 dėl biudžeto išteklių procentinės dalies, skirtos gamtos ir biologinės įvairovės išsaugojimo projektams, finansuojamiems veiksmų dotacijomis pagal Aplinkos paprogramę, padidinimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1293/2013 dėl aplinkos ir klimato politikos programos (LIFE) įsteigimo ir kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 614/2007 9 straipsnio 4 dalį (OL L 17, 2018 1 23, p. 5) (toliau – Deleguotasis reglamentas dėl biudžeto išteklių procentinės dalies, skirtos gamtai ir biologinei įvairovei, padidinimo).

2.2. Klimato politikos paprogramė

Šioje daugiametėje darbo programoje Klimato politikos paprogramei skiriamas 413,25 mln. EUR biudžetas. Paskirstymas prioritetinėms sritims yra orientacinio pobūdžio ir priklauso nuo faktinio paraiškų dėl veiksmų dotacijų kiekvienoje prioritetinėje srityje skaičiaus, taip pat nuo to, kiek pagal Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo finansinę priemonę (taikomą tik pagal šią paprogramę) ir Gamtos turtų finansavimo priemonę skiriamų lėšų įsisavinama rinkoje.

Orientacinis Klimato politikos paprogramės biudžeto paskirstymas pagal finansavimo rūšį

2018–2020 m. biudžetas		mln. EUR
Veiksmų dotacijos (*)		
Gebėjimų ugdymo projektai		3,00
Techninės pagalbos projektai		0,78
Kitos veiksmų dotacijos		256,59
Finansinės priemonės (**)		
Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonė (EVEFPF)		75,0
Gamtos turtų finansavimo priemonė (GTFP)		p. m.
Dotacijos veiklai		9,00
Viešieji pirkimai		59,03
Rėmimo išlaidos (***)		9,85
Bendra suma		413,25

(*) Pagal LIFE reglamento 17 straipsnio 5 dalį 30 % veiksmų dotacijomis remiamiems projektams skirtų biudžeto išteklių skiriama integruotiesiems projektams. Atsižvelgiant į faktinį pasiūlymų dėl integruotųjų projektų skaičių, nepanaudoti ištekliai bus panaudoti kitiems veiksmų dotacijomis finansuojamiems projektams įgyvendinti.

(**) Didžiausia valdymo sąnaudų, susijusių su finansinių priemonių įgyvendinimu, suma negali viršyti 7 % viso finansinėms priemonėms skirtu paketo.

(***) Įnašo į vykdamosios įstaigos biudžetą iš Klimato politikos paprogramės suma – 2,33 mln. EUR – įskaičiuota į bendrą programos LIFE įnašo sumą.

3. PROJEKTŲ TEMOS, KURIOMIS VADOVAUJANTIS ĮGYVENDINAMI III PRIEDE NUSTATYTI APLINKOS PAPROGRAMĖS TEMINIAI PRIORITETAI (LIFE REGLAMENTO 24 STRAIPSNIO 2 DALIES B PUNKTAS)

Remiantis LIFE reglamento 36 konstatuojamąja dalimi ir 24 straipsniu, DDP pateiktas nebaigtinis projektų temų, kuriomis vadovaujantis įgyvendinami teminiai prioritetai, sąrašas, daugiausia dėmesio skiriant konkrečioms aplinkos ir susijusios valdymo bei informavimo politikos prioritetams ir veiksmų sritims pagal Aplinkos paprogramę. Remiantis LIFE reglamento 22 konstatuojamąja dalimi, vertinama pagal Aplinkos paprogramę teikiamų projektų Europos pridėtinę vertę. Komisija ypatingą dėmesį turėtų skirti jų indėliui įgyvendinant teminius prioritetus pagal projektų temas. Taigi projektų temos yra priemonė, kuria strategiškai svarbių politikos sričių projektams suteikiama papildomų balų, o kartu išlaikomas atvirumas rimtiems kitų sričių pasiūlymams ir naujų idėjų, kaip reaguoti į naujus iššūkius, įtraukimui.

Tam tikra išteklių, skirtų veiksų dotacijomis remiamiems projektams, procentinė dalis bus skiriama projektams, kuriais remiamas gamtos ir biologinės įvairovės išsaugojimas ⁽¹⁾. Dėl padidintų konkrečiai sričiai skirtų išteklių (palyginti su LIFE+ reglamentu) sumažėja kitiems Aplinkos paprogramės teminių prioritetų projektams skiriamas biudžetas, todėl tai dar viena priežastis tikslingiau suplanuoti lėšų panaudojimą šiose srityse.

Reikėtų pažymėti, kad neatmetama galimybė finansuoti projektus iš šio sąrašo neįtrauktomis temomis. Finansavimas gali būti skiriamas aukštos kokybės projektams, atitinkantiems taikomus tinkamumo ir atrankos kriterijus. Taigi nustačius šį sąrašą, apimančią visą DDP laikotarpį, užtikrinamas tiek lankstumas, būtinas norint įgyvendinti programos LIFE tikslus, tiek stabilumas, būtinas, kad galimi pareiškėjai galėtų planuoti, rengti ir teikti pasiūlymus.

3.1. Prioritetinė sritis „Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas“

Pagal LIFE reglamento 10 straipsnio a punktą šią prioritetinę sritį atitinkančiomis projektų temomis ir susijusiais teminiais prioritetais, išvardytais LIFE reglamento III priede, visų pirma siekiama konkrečiau tikslo – **„plėtoti, bandyti ir demonstruoti su aplinkos srities iššūkiams susijusią politiką arba valdymo principus, geriausią praktiką ir sprendimus**, įskaitant naujoviškų technologijų vystymą ir demonstravimą, kurie tinkami kartoti, perduoti ar integruoti (taip pat ir aplinkos ir sveikatos ryšio atžvilgiu), ir kuriuos taikant remiama efektyvaus išteklių naudojimo politika ir teisės aktai, įskaitant Efektyviai išteklius naudojančios Europos veiksų planą“. Naujoviški valdymo principai visų pirma apima bandymus, kuriuos, siekdami užtikrinti tiesioginį ir išmatuojamą teigiamą poveikį aplinkai, vertės grandinėse kartu atlieka viešieji, privatieji ir pilietinės visuomenės subjektai. Todėl pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a ir b punktus visi šios prioritetinės srities projektai yra bandomieji arba parodomieji, tačiau nėra orientuoti į mokslinius tyrimus. Ribotos apimties taikomieji moksliniai tyrimai gali būti atliekami kaip parengiamųjų ir (arba) stebėsenos veiksų dalis. Kalbant apie parodomuosius šios prioritetinės srities projektus, atitinkančius vieną iš toliau nurodytų projektų temų, pirmenybė teikiama projektams, kuriuos įgyvendinant praktiškai vykdomi, bandomi, vertinami ir skleidžiami **nauji arba Sąjungos mastu nežinomi** veiksmai, metodika ar principai.

Programos LIFE tikslų šioje prioritetinėje srityje įgyvendinimo rezultatai, susiję su bandomaisiais ir parodomaisiais projektais ir visų pirma su programos indėliu padedant pereiti prie efektyvaus išteklių naudojimo ekonomikos ir prisidedant prie aplinkos apsaugos bei jos kokybės gerinimo, vertinami atsižvelgiant į aplinkos būklės pagerinimus, siejamus su LIFE projektais. Todėl visi šios prioritetinės srities LIFE projektai apima veiksmus, kuriais **projekto įgyvendinimo laikotarpiu užtikrinamas tiesioginis ir išmatuojamas poveikis aplinkai**.

LIFE reglamento III priedas

- a) **Su vandeniu, įskaitant jūrų aplinką, susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant įgyvendinti konkrečius su vandeniu susijusius tikslus, nustatytus Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plane ir 7-ojoje aplinkos veiksų programoje, visų pirma:
- i) integruoti Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB įgyvendinimo principai ⁽²⁾;
 - ii) veikla siekiant įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/60/EB ⁽³⁾;
 - iii) veikla siekiant įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB ⁽⁴⁾ priemonių programą, kad būtų užtikrinta gera jūrų vandenių aplinkos būklė;
 - iv) veikla siekiant užtikrinti saugų ir veiksmingą vandens išteklių naudojimą, gerinti kiekybinę vandentvarką, išsaugoti aukštą vandens kokybės lygį ir vengti netinkamo vandens išteklių naudojimo ir jų būklės blogėjimo.

⁽¹⁾ Su pakeitimais, padarytais Deleguotuoju reglamentu dėl biudžeto išteklių procentinės dalies, skirtos gamtai ir biologinei įvairovei, padidinimo.

⁽²⁾ 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksų vandens politikos srityje pagrindus (OL L 327, 2000 12 22, p. 1).

⁽³⁾ 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo (OL L 288, 2007 11 6, p. 27).

⁽⁴⁾ 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva) (OL L 164, 2008 6 25, p. 19).

Ekonomiškai efektyvus su vandens kokybe, potvynių ir sausros valdymu susijusių problemų sprendimas – svarbus Europos Sąjungos uždavinys. Reaguojant į vandens sektoriaus uždavinius ir galimybes, reikia, kad įvairūs subjektai laikytųsi holistinio požiūrio. Atsižvelgiant į Vandens pagrindų direktyvos, Potvynių direktyvos ir Vandens srities Europos inovacijų partnerystės prioritetų įgyvendinimą, projektuose daugiausia dėmesio turėtų būti skirta tam, kad būtų plėtojami ir ypač įgyvendinami veiksmai, kuriais galima padėti valstybėms narėms pereiti prie tikrai integruoto vandens išteklių valdymo, prireikus skatinant taikyti ekosisteminius metodus. Kalbant apie veiksmus, kuriais siekiama įgyvendinti Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, turėtų būti itin akcentuojamos naujos problemos ir poveikis, taip pat skatinama geriau integruoti pakrantės zonų tvarkymą ir jūrų erdvės planavimą. Kalbant apie vandens pramonę, technologijos ir procesai, kuriais užtikrinamas vandens paslaugų (geriamojo vandens gamybos ar nuotekų valymo) teikimas, jau tampa pakankamai brandūs. Vandens politikos srities Europos inovacijų partnerystės prioritetinėse srityse dabar kyla dvejopas uždavinys: i) užtikrinti tinkamą įgyvendinimą, kad būtų gauta ekonomiškai efektyvių ir teisės aktus atitinkančių rezultatų, o ištekliai būtų naudojami efektyviai, ir ii) užtikrinti gebėjimą spręsti šioje srityje kylančias problemas.

Todėl pirmenybė bus teikiama toliau nurodytoms projektų temoms.

Vanduo, potvyniai ir sausra. III priedo A skirsnio a punkto i–ii papunkčiai

1. **Potvynių ir (arba) sausros rizikos valdymo** veiksmai, įgyvendinami taikant bent vieną iš toliau nurodytų priemonių:
 - gamtinius sprendimus, t. y. natūralias vandens sulaikymo priemones, kuriomis gerinamas vandens įsisunkimas bei sulaikymas ir teršalų šalinimas natūraliais arba į natūralius panašiais procesais, įskaitant upių, ežerų, upių žiočių ir pakrančių morfologijos atkūrimo ir (arba) susijusių buveinių, įskaitant salpas ir pelkes, atkūrimą;
 - prevencijos ir apsaugos priemones ir metodus, skirtus politikai, žemės naudojimo planavimui, rizikos mažinimui, atsparumui po incidentų ir ekstremaliųjų situacijų valdymui remti ir (arba)
 - integruoto rizikos vertinimo ir valdymo metodus, kuriais atsižvelgiama į socialinį pažeidžiamumą ir siekiama didinti atsparumą, o kartu užtikrinamas socialinis priimtumas.
2. Projektai, kuriais, siekiant užtikrinti gerą vandenų būklę arba potencialą, kaip reikalaujama pagal Vandens pagrindų direktyvos tikslus, sprendžiamos upių baseinų valdymo planuose nustatytos **hidromorfologinės problemos**, kylančios dėl žemės ar vandens naudojimo.
3. Projektai, kuriais **integruotas maisto medžiagų ir** dėl žmogaus ir (arba) žemės ūkio veiklos atsiradusios **organinės taršos valdymas** užtikrinamas tiesiogiai pašalinant taršą. Numatomi veiksmai turėtų būti nustatyti atlikus išsamią trūkumų analizę ⁽¹⁾, kuria būtų apibrėžta, kokias priemones reikia taikyti upių baseinų ar vandens baseinų mastu, kad būtų galima įvykdyti Vandens pagrindų direktyvos ir Jūrų strategijos pagrindų direktyvos reikalavimus, atsižvelgiant į tai, kas pasiekta vykdant Miesto nuotekų valymo direktyvos ⁽²⁾, Nitratų direktyvos ⁽³⁾, Maudyklų vandens direktyvos ⁽⁴⁾ ir Požeminio vandens direktyvos ⁽⁵⁾ reikalavimus.
4. Projektai, kuriais **cheminių teršalų** vandens aplinkoje poveikis mažinamas mažinant prie šaltinio išmetamą prioretinių medžiagų ir kitų cheminių medžiagų, priskiriamų prie specifinių upių baseinų teršalų, kiekį, naudojant tinkamus pakaitalus ⁽⁶⁾ ar taikant alternatyvias technologijas.
5. Projektai, kuriais įgyvendinamos **vandens taupymo priemonės**, kuriomis siekiama sumažinti neigiamą kiekybinį ir kokybinį poveikį vandens telkiniams baseinuose, kuriuose trūksta vandens, kaip nustatyta atitinkamame upės baseino valdymo plane.

⁽¹⁾ Analizė, kurioje nagrinėjamas atotrūkis tarp dabartinės vandens telkinių būklės ir tikslo, sumažinus neigiamų veiksnių poveikį, užtikrinti gerą būklę, kaip nustatyta Vandens pagrindų direktyvos 11 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią valstybės narės, „atsižvelgdamos į analizių, kurių reikalaujama 5 straipsnyje, rezultatus“ (t. y. neigiamų veiksnių ir poveikio analizių rezultatus), turi parengti priemonių programas „4 straipsnyje nurodytiems tikslams pasiekti“ (t. y. gerai būklei pasiekti). 11 straipsnio 8 dalyje taip pat nurodyta, kad priemonių programos turi būti peržiūrimos kas šešerius metus. Daugiau informacijos rasite 2016 m. VPD ataskaitų teikimo rekomendacijose (http://cdr.eionet.europa.eu/help/WFD/WFD_521_2016/Guidance/WFD_ReportingGuidance.pdf); visų pirma žr. 10.1.8.2 skyrių, p. 245 (jame aprašyta, kokią informaciją valstybės narės turi pateikti apie atotrūkio rodiklius, susijusius su kiekviena svarbia neigiamų veiksnių rūšimi ar chemine medžiaga) ir 10.1.4 bei 10.1.5 skirsnius.

⁽²⁾ 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo (OL L 135, 1991 5 30, p. 40).

⁽³⁾ 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyva 91/676/EEB dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (OL L 375, 1991 12 31, p. 1).

⁽⁴⁾ 2006 m. vasario 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/7/EB dėl maudyklų vandens kokybės valdymo ir pakeičianti Direktyvą 76/160/EEB (OL L 64, 2006 3 4, p. 37).

⁽⁵⁾ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/118/EB dėl požeminio vandens apsaugos nuo taršos ir jo būklės blogėjimo (OL L 372, 2006 12 27, p. 19).

⁽⁶⁾ Tinkami pakaitalai – kitos cheminės medžiagos, kurias naudojant gaunamas tas pats norimas poveikis, tačiau jų poveikis aplinkai yra mažesnis.

Jūrų valdymas ir pakrančių tvarkymas. III priedo A skirsnio a punkto iii papunktis

1. Projektai, pagal kuriuos taikomos priemonės, technologijos ir būdai, kuriais siekiama **užtikrinti su jūrų aplinka susijusios žmogaus veiklos tvarumą**, taip pat mažinti žmogaus veiklos poveikį jūrų aplinkai ir spręsti bent vieną iš šių itin didelį susirūpinimą keliančių klausimų, susijusių su:
 - povandeniniu triukšmu;
 - jūros dugno drumstimu;
 - giliavandene kasyba;
 - žvejyba;
 - žemės ūkiu ir (arba)
 - navigacija.
2. Projektai, kuriais siekiama **mažinti į jūrą išmestų šiukšlių ar teršalų kiekį ir jų išvengti** tvarkant jų šaltinius sausumoje ir (arba) jūrose.

Vandens pramonė. III priedo A skirsnio a punkto iv papunktis

1. Projektai, kuriais diegiamos geriamojo vandens technologijos ir miesto nuotekų valymo sistemos ir kuriuos įgyvendinant vandens paslaugoms teikti taikomi **tausaus išteklių naudojimo procesai** ⁽¹⁾, o **naujų teršalų ir (arba) patogenų, esančių nutekamuosiuose vandenyse, kiekiui mažinti arba jų išleidimui sustabdyti** taikomos vietos procedūros ir (arba) kontrolės procesai.
2. Projektai, pagal kuriuos taikomos priemonės, kuriomis **kaimo vietovių** ⁽²⁾ gyventojams užtikrinamas **išteklių naudojimo požiūriu efektyvus vandens paslaugų**, atitinkančių Geriamojo vandens direktyvos ir Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus, **teikimas**.
3. Projektai, kuriais sprendimų, susijusių su **apytakinio vandeniu**, ir (arba) tokio vandens valymo galimybių **efektyvumas ir veiksmingumas didinamas** įgyvendinant vieną ar daugiau iš toliau nurodytų priemonių:
 - (alternatyvus) vandens tiekimo, nuotekų valymo, pakartotinio išteklių ⁽³⁾ naudojimo, regeneravimo ir perdirbimo koncepcijas;
 - šaltinių kontrolės metodus ir ekonomiškai efektyvias įrenginiuose naudojamas naujų teršalų ir patogenų išleidimo į nuotekų valymo sistemą technologijas;
 - vandenvals inovacijų centrus regionuose, kuriuose dabar trūksta tinkamų kanalizacijos sistemų ir valymo bei sanitarijos įrenginių, taikant pažangiąsias technologijas ir decentralizuotas sistemas, dėmesį sutelkiant į alternatyvius vandens šaltinius;
 - sisteminius metodus, skirtus išvengti vandens, energijos ir išteklių nuostolių pramoninėje gamyboje ir (arba) vandens bei nuotekų infrastruktūroje.

LIFE reglamento III priedas

- b) **Su atliekomis susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant įgyvendinti konkrečius su atliekomis susijusius tikslus, nustatytus *Efektyvus išteklių naudojimo Europos plane ir 7-ojoje aplinkos veiksnių programoje, pirmiausia:*
- i) *integruoti su atliekomis susijusių planų ir programų įgyvendinimo principai;*
 - ii) *veikla siekiant įgyvendinti ir vystyti Sąjungos teisės aktus dėl atliekų, ypatingą dėmesį skiriant pirmiesiems žingsniams Sąjungos atliekų tvarkymo hierarchinės tvarkos srityje (prevencija, pakartotinis naudojimas ir perdirbimas);*
 - iii) *veikla, susijusi su išteklių veiksmingumu ir produktų gyvavimo ciklo poveikiu, vartojimo modeliais ir ekonomikos dematerializavimu.*

Kalbant apie atliekas, Efektyvus išteklių naudojimo Europos plane ir 7-ojoje aplinkos veiksnių programoje siekiama iki 2020 m. įvykdyti šiuos bendruosius tikslus:

- sumažinti atliekų susidarymą;
- maksimaliai padidinti perdirbimą ir pakartotinį naudojimą;

⁽¹⁾ Pvz., procesai, kuriais siekiama sumažinti vandenvalai ir vandentvarkai reikalingos energijos suvartojimą, taip pat vandens nuostolius.

⁽²⁾ Kaimo vietovių gyventojai – tai žmonės, gyvenantys už miesto teritorijos ribų. Miesto teritorijos nustatomos taikant šį metodą: 1. tinklelio gardelėms, kurių kiekviena atitinka 1 km², taikoma gyventojų tankio riba (300 gyv./km²); 2. tinklelio gardelių grupėms, viršijančioms tankio ribą, taikoma minimalaus dydžio riba (5 000 gyventojų Daugiau informacijos galima rasti adresu http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology.

⁽³⁾ Pvz., dirvožemio maisto medžiagos (P, K, N) ir organiniai junginiai.

- deginti tik perdirbti netinkamas medžiagas ir
- į sąvartynus vežti tik perdirbti ir naudoti netinkamas atliekas.

Todėl pirmenybė bus teikiama toliau nurodytoms projektų temoms.

Teisės aktų dėl atliekų įgyvendinimas. III priedo A skirsnio b punkto i–ii papunkčiai

1. Projektai, kuriais atokiausiuose ES regionuose ⁽¹⁾ arba salose ⁽²⁾, kuriuose mažiau nei 250 000 nuolatinių gyventojų ⁽³⁾, diegiami **atliekų tvarkymo** (atskiro rinkimo, rūšiavimo ir perdirbimo) metodai.
2. Projektai, kuriais įgyvendinami **naujoviški sprendimai**, kuriais siekiama vieno iš šių tikslų:
 - atskirai rinkti ir perdirbti **elektros ir elektroninės įrangos atliekas** (EEĪA) **ir (arba) baterijas ir akumulatorius** arba perdirbti EEĪA ir (arba) baterijas ir akumulatorius;
 - išardyti ir perdirbti **ekspluatuoti netinkamas transporto priemones** (ENTP);
 - **atrankiniu būdu demontuoti** statinius ar pastatus ir taip gauti perdirbtų pridėtinės vertės ⁽⁴⁾ medžiagų ar produktų;
 - rūšiuoti ir perdirbti **plastiką** ⁽⁵⁾ sukuriant pridėtinės vertės produktus;
 - atskirai rinkti ir perdirbti **biologines atliekas** ir (arba)
 - perdirbti **sudėtines medžiagas siekiant gauti svarbiausių žaliavų**.

Aiškinamoji pastaba

Be šių naujoviškų sprendimų ir LIFE projekto, įgyvendinant projektą ir jam pasibaigus, pagal atliekų tvarkymo hierarchinę tvarką turėtų būti vykdomi ir kiti susiję atliekų tvarkymo veiksmai.

3. Projektai, kuriais siekiama **nustatyti** ⁽⁶⁾ **ir atskirti atliekose esančias pavojingąsias medžiagas**, kad pagal projektą būtų galima perdirbti apdorotas atliekas sukuriant pridėtinės vertės produktus ⁽⁷⁾ ir saugiai šalinti pavojingąsias medžiagas.

Atliekos ir efektyvus išteklių naudojimas. III priedo A skirsnio b punkto iii papunktis

1. Projektai, pagal kuriuos prioritetiniuose pramonės sektoriuose, kaip nustatyta Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plane ⁽⁸⁾ ir ES žiedinės ekonomikos veiksmų plane ⁽⁹⁾, įgyvendinami **nauji verslo ir (arba) vartojimo modeliai ir (arba) metodai, kuriais remiamas efektyvus išteklių naudojimas**, o daugiausia dėmesio skiriama tam, kad produktas būtų patvarus, jį būtų galima pakartotinai naudoti, suremontuoti ir perdirbti, taip pat alternatyviems, ne produktų pardavimo, procesams. Įgyvendinant naujus verslo modelius ir metodus, jau projekto įgyvendinimo laikotarpiu turėtų būti pasiekti šie rezultatai:
 - turėtų sumažėti išteklių naudojimas (t. y. medžiagų, energijos ir (arba) vandens naudojimas atsižvelgiant į pagrindinį poveikį);

⁽¹⁾ Gvadelupa, Reunjonas, Majotas, Prancūzijos Gviana ir Martinika, Sen Martenas (Prancūzija); Madeira, Azorų salos (Portugalija); Kanarų salos (Ispanija), žr. http://ec.europa.eu/regional_policy/lt/policy/themes/outermost-regions/.

⁽²⁾ Salos apibrėžiamos kaip teritorijos, kurioms būdingos šios savybės: ne mažesnis nei 1 km² paviršiaus plotas; ne mažesnis nei 1 km atstumas nuo salos iki žemyno; daugiau kaip 50 nuolatinių gyventojų; žemyno negalima pasiekti jokia nuolatine jungtimi (pvz., tiltu, tuneliu, pylimu). Apibrėžtį galima rasti „Regional focus“ Nr. 01/2011 „Regional typologies: a compilation“; Europos Sąjungos regioninė politika; http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2011_01_typologies.pdf.

⁽³⁾ Remiantis naujausiais viešai paskelbtais atitinkamų kompetentingų institucijų duomenimis.

⁽⁴⁾ Pridėtinė vertė reiškia, kad medžiagos perdirbamos į aukštos kokybės produktus, t. y. ne į užpildus. Ši koncepcija pateikta 2014 m. liepos 2 d. Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Žiedinės ekonomikos kūrimas. Europos be atliekų programa“, COM(2014) 398 *final*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52014DC0398>.

⁽⁵⁾ Tai apima ir plastiko pakuotes.

⁽⁶⁾ Taip pat pateikiamas jų aprašymas.

⁽⁷⁾ Pridėtinė vertė reiškia, kad medžiagos perdirbamos į aukštos kokybės produktus, t. y. ne į užpildus. Ši koncepcija pateikta 2014 m. liepos 2 d. Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Žiedinės ekonomikos kūrimas. Europos be atliekų programa“, COM(2014) 398 *final*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52014DC0398>.

⁽⁸⁾ 2011 m. rugsėjo 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planas“, KOM(2011) 571 galutinis, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2011:0571:FIN>.

⁽⁹⁾ 2015 m. gruodžio 2 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas“, COM(2015) 614 *final*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>.

- turėtų būti remiami mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) ⁽¹⁾ verslo modelių pokyčiai ir (arba)
- į verslo modelių turėtų būti integruotas socialinis aspektas.

Aiškinamoji pastaba

Alternatyvūs procesai, be kita ko, apima dalijimąsi ar išperkamąją nuomą, perdarymą, pramonės simbiozę, maisto grandinių, transporto ir judumo optimizavimą, tvarius pastatus ir statybą bei griovimą.

LIFE reglamento III priedas

- c) **Su išteklių, įskaitant dirvožemį ir miškus, veiksmingumu, taip pat žaliaja (ekologiška) ir žiedine (antrinių žaliavų panaudojimu grindžiama) ekonomika susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant įgyvendinti Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planą ir 7-ąją aplinkos veiksmų programą, kurios neapima kiti šiame priede nurodyti teminiai prioritetai, visų pirma:
- i) veiksmai, susiję su pramonės simbioze ir žinių perdavimu, taip pat naujų modelių vystymu siekiant pereiti prie žiedinės žaliavos ekonomikos;
 - ii) veikla siekiant įgyvendinti Dirvožemio apsaugos teminę strategiją (2006 m. rugsėjo 22 d. Komisijos komunikatas „Dirvožemio apsaugos teminė strategija“), ypatingą dėmesį skiriant dirvožemio švelninimui ir sandarinimui, taip pat geresniam žemės naudojimui;
 - iii) veikla, susijusi su miškų stebėsenos ir informacinėmis sistemomis, taip pat su miško gaisrų prevencija.

Su efektyviu išteklių, įskaitant dirvožemį ir miškus, naudojimu, taip pat su žaliaja ir žiedine ekonomika susijusių teminių prioritetų projektais bus siekiama įgyvendinti Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planą, ES žiedinės ekonomikos veiksmų planą ⁽²⁾, Dirvožemio apsaugos teminę strategiją ⁽³⁾ ir 2013 m. ES miškų strategiją ⁽⁴⁾.

Kalbant apie pramonės simbiozę, žinių perdavimą ir perėjimą prie žaliosios žiedinės ekonomikos, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas žiediniam ir (arba) efektyviai išteklius naudojančiam, aplinkai nekenksmingam verslui, vartotojų politikai, naujiems verslo ir vartojimo modeliams ir vertės grandinėms. Iki šiol viešoji parama žiedinei ekonomikai iš esmės buvo orientuota į perdirbimą, o pakartotinio naudojimo, remonto ir perdarymo projektų įgyvendinama nepakankamai ⁽⁵⁾. Įgyvendinant žiedinės ekonomikos modelį (vietos) vertės grandinėse, yra didelė galimybė sukurti teigiamą socialinį poveikį, pvz., integruoti į darbo rinką nepalankioje padėtyje esančius asmenis, o šešėlinės ekonomikos veiklą padaryti oficialia. Žiedinei ekonomikai skirtų projektų vykdytojai raginami apsvarstyti šiuos aspektus, taip pat išmatuojamą tiesioginį poveikį aplinkai. Šiose vertės grandinėse bus sprendžiamos prioritetinių sektorių problemos, taigi bus skatinamas ir šiuo metu rengiamos ES strategijos dėl plastiko žiedinėje ekonomikoje ⁽⁶⁾ įgyvendinimas.

Kalbant apie dirvožemio apsaugą, reikia tobulinti dirvožemio valdymą ir visų pirma riboti ir mažinti dirvožemio sandarinimą. Įgyvendinant projektą surinkti su dirvožemiu susiję duomenys turėtų būti pateikti atitinkamoms regioninėms, nacionalinėms ir (arba) ES duomenų bazėms.

Tikimasi, kad miškams skirtais projektais bus prisidedama prie miškų stebėsenos, t. y. kad visi susiję duomenys, kurie gali būti surinkti įgyvendinant šiuos projektus, bus teikiami dabartinėms ar būsimoms Europos miškų informacinėms sistemoms. Kita vertus, siekiant toliau didinti biologinę įvairovę ir ekosistemų atsparumą, reikia surasti ekonomiškai efektyvius, gamtai artimus ar panašius alternatyvius miškininkystės sprendimus, kurie nebūtų susiję su vienodo amžiaus ar vienos rūšies medžių sodinimu. Ypatingas pastangas reikėtų dėti siekiant užkirsti kelią miškų gaisrams, sudaryti kuo nepalankesnes sąlygas jiems plisti ir didinti bendrą miškų atsparumą, ypač tokiose saugomose vietovėse kaip „Natura 2000“ teritorijos, kuriose auga didelė miškų dalis ir vykdoma daugiausia ES gamtos apsaugos veiksmų.

⁽¹⁾ MVI apibrėžtis pateikta adresu <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=LEGISSUM:n26026>.

⁽²⁾ 2015 m. gruodžio 2 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas“, COM(2015) 614 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>.

⁽³⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui – Dirvožemio apsaugos teminė strategija, KOM(2006) 231 galutinis, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=celex%3A52006DC0231>.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/agriculture/forest/strategy_en.

⁽⁵⁾ Žr. EAA ataskaitą Nr. 6/2017 „Žiedinės ekonomikos principus atitinkantis projektavimas. Gaminiai žiedinėje ekonomikoje“, p. 23. 5 % visų ES MTTP projektų gaminių projektavimo srityje yra susiję su ekologiniu projektavimu, 1 % – su perdarymu, 2 % – su remontu, tačiau 8 % tokių projektų daugiausia dėmesio skiriama perdirbimui.

⁽⁶⁾ <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-new-boost-for-jobs-growth-and-investment/file-strategy-on-plastics-in-the-circular-economy>.

Todėl pirmenybė bus teikiama toliau nurodytoms projektų temoms.

Efektyvus išteklių naudojimas, žaliaji žiedinė ekonomika. III priedo A skirsnio c punkto i papunktis

Projektai, kuriais **žiedinės ekonomikos koncepcija įgyvendinama** bent viename iš ES žiedinės ekonomikos veiksmų plane ⁽¹⁾ nurodytų prioritetinių sektorių, užtikrinant aukštos kokybės antrinių išteklių, metalo laužo ir (arba) atliekų naudojimą vienoje arba skirtingose vertės grandinėse. Įgyvendinant žiedinės ekonomikos koncepciją, jau projekto įgyvendinimo laikotarpiu turėtų būti pasiekti šie rezultatai:

- turėtų būti remiami mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) verslo modelių pokyčiai ir (arba)
- į vertės grandinę (-es) turėtų būti integruotas socialinis aspektas.

Dirvožemis. III priedo A skirsnio c punkto ii papunktis

1. Projektai, pagal kuriuos, laikantis Dirvožemio sandarinimo gairių ⁽²⁾, palyginti su rinkoje taikomais sprendimais, imamasi efektyvesnių veiksmų, kuriais siekiama užtikrinti teritorinę plėtrą **regiono ar nacionaliniu mastu, neužimant dar daugiau žemės ar nesandarinant dar daugiau dirvožemio**. Tokius veiksmus sudaro bent viena iš šių veiklos rūšių:
 - ribojimo ir (arba) kiti atkūrimo veiksmai, visų pirma vykdomi užterštose teritorijose;
 - dirvožemio sandarinimo poveikio mažinimas ir (arba)
 - dirvožemio sandarinimo kompensavimas.
2. Projektai, pagal kuriuos, laikantis Savanoriškai taikomų tvaraus dirvožemio valdymo gairių ⁽³⁾, per regioninius, nacionalinius arba tarptautinius tinklus ar organizacijas įgyvendinami **integruoti tvaraus dirvožemio valdymo metodai**.

Mišakai. III priedo A skirsnio c punkto iii papunktis

Be rodiklių duomenų, susijusių su miško buveinėmis ir ekosistemomis bei jų paslaugomis, įgyvendinant miškams skirtus LIFE projektus taip pat turėtų būti teikiami duomenys apie atitinkamus rodiklius, nustatytus pagal atnaujintų visos Europos darnios miškotvarkos rodiklių ⁽⁴⁾ 1, 2, 4 ir 5 kriterijus.

1. Projektai, kuriais užtikrinamas veiksmingas ir efektyvus priemonių, metodikų, būdų, technologijų ir įrangos naudojimas siekiant įgyvendinti **gamtai artimus miškotvarkos sprendimus ir panašias intensyvesnės ⁽⁵⁾ miškotvarkos** ir (arba) valdymo metodų, grindžiamų **vienodo amžiaus ir vienos rūšies medžių sodinimu, alternatyvas ⁽⁶⁾**, kurių **ekonominis efektyvumas** palyginamas su vidutinio ar didelio masto veiklos, vykdomos taikant atitinkamą intensyvesnės miškotvarkos ir (arba) vienodo amžiaus bei vienos rūšies medžių sodinimo modelį, ekonominiu efektyvumu ⁽⁷⁾.

⁽¹⁾ 2015 m. gruodžio 2 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas“, COM(2015) 614 *final*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>. Prioritetiniai sektoriai yra šie: plastiko, svarbiausių žaliavų, maisto atliekų, biomasės ir biologinių produktų ir statybos bei grovimo atliekų (SGA).

⁽²⁾ 2012 m. balandžio 12 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (Briuselis, SWD(2012) 101 *final*) „Geriausiosios dirvožemio sandarinimo ribojimo, mažinimo arba kompensavimo patirties gairės“, http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/soil_sealing_guidelines_en.pdf.

⁽³⁾ Šias gaires 2016 m. gruodžio 5 d. priėmė FAO taryba ir patvirtino ES bei valstybės narės, <http://www.fao.org/3/a-b1813e.pdf>.

⁽⁴⁾ 2015 m. spalio 22 d. Madrido ministrų deklaracija, priimta 2015 m. birželio 30 d.–liepos 2 d. Madride (Ispanija) vykusiame „Forest Europe“ ekspertų lygio pasitarime, http://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/11/III-ELM_7MC_2_2015_MinisterialDeclaration_adopted-2.pdf#page=5.

⁽⁵⁾ Philipp S. Duncker, Susana M. Barreiro, Geerten M. Hengeveld, Torgny Lind, William L. Mason, Slawomir Ambrozy ir Heinrich Spiecker, „Classification of Forest Management Approaches: A New Conceptual Framework and Its Applicability to European Forestry“, žurnalas „Ecology and Society“, 17(4): 51. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05262-170451>, p. 50: „Įvairūs miškotvarkos metodai ar miškininkystės sistemos gali būti skirstomi pagal valdymo veiklos intensyvumą, atsižvelgiant į konkrečius taikomus miškininkystės metodus ir būdus (medžių rūšių atranką, teritorijos paruošimą, sodinimą, priežiūrą, retinimą, galutinį medžių kirtimą, cheminių medžiagų naudojimą ir t. t.). Pasirinkti metodai ir būdai turės reikšmingą poveikį miškų ekosistemų struktūrai ir funkcijoms, įskaitant jų biologinę įvairovę ir kitus tvarumo kriterijus. Vykdamas intensyvią miškotvarką, pirmenybė paprastai teikiama ekonominiams aspektams, ypač biomasės gamybos tikslams įgyvendinti, o ekologijos klausimams ir kitoms ekosistemų funkcijoms bei paslaugoms tenka palyginti menkas vaidmuo. Pagal šią sistemą taikomi įprasti metodai ir veikla apima trumpos rotacijos, vienodo amžiaus medžių sodinimą, galimybę naudoti neautochtonines medžių rūšis, cheminių medžiagų naudojimą, galutinį medžių iškirtimą, intensyvių technikos naudojimą ir dirvožemio kultivavimą arba tręšimą ir kalkinimą.“

⁽⁶⁾ Pvz., nedidelio masto miškininkystės veikla.

⁽⁷⁾ Pvz., naujos mašinos, tinkamos daliai medžių pašalinti siekiant nedideliu mastu užtikrinti medyno struktūros įvairovę, žalos dirvožemiui prevencija, nauji inventorizavimo modeliai ir medynų valdymo ir planavimo IT sistemos, nuotolinės stebėsenos technologijos siekiant užkirsti kelią neteisėtai medienos ruošai, specializuotos lėptjūvių technologijos ir t. t.

Aiškinamoji pastaba

Gamtai artimai miškotvarkai (kartais vadinamai „ekologiškai tvaria miškininkyste“ arba „tolydžia miško danga grindžiama miškininkyste“) būdingi metodai, kuriais bandoma imituoti gamtinius procesus ir siekiama miškų naudojimą ekonominiais tikslais derinti su gamtos apsauga. Rezultatas – aktyviai tvarkomi, tačiau daugiasluoksniai ir tankūs mišrieji miškai, kurie yra palyginti panašūs į natūralius miškus. Ši koncepcija apima aktyvią miškotvarką, bet taip pat medžių kirtimą, todėl jos nereikėtų painioti su metodais, kuriais siekiama būtent išsaugoti gamtinius procesus, pvz., natūraliose gamtinėse zonose. Įvairiose šalyse paprastai taikomi metodai gali šiek tiek skirtis, tačiau turėtų apimti šiuos elementus: vietinių arba prie vietos sąlygų prisitaikiusių medžių rūšių naudojimą, natūralų atsinaujinimą, ribotą technikos naudojimą, gamtos apsaugos priemonių taikymą, draudimą naudoti trąšas ar pesticidus, ilgą rotacijos laikotarpį ir atskirų medžių arba medžių grupių kirtimą ⁽¹⁾.

2. Projektai, pagal kuriuos bandomi ir įgyvendinami metodai ⁽²⁾, kuriuos taikant **labai greitai užsidegantys miškai paverčiami** atsparesniais medynais, kuriuose lėčiau susidaro kuro sancaupos ir mažesnė ugnies išplitimo rizika, taikoma miškininkystės ir žemės valdymo praktika, pagal kurią pirmenybė teikiama pusiau natūraliems mišriesiems arba plačialapiams miškams, draudžiama pereikvoti susijusių vandens telkinių išteklius ir (arba), mažinant gaisrų riziką ir (arba) gaisrų intensyvumą, užtikrinamas tvarus žemės naudojimas.

LIFE reglamento III priedas

- d) **Su aplinka ir sveikata, įskaitant chemines medžiagas ir triukšmą, susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant paremti pagal 7-ąją aplinkos veiksmų programą numatytų konkrečių su aplinka ir sveikatos apsauga susijusių tikslų įgyvendinimą, visų pirma:
- i) veikla siekiant paremti Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1907/2006 ⁽³⁾ (REACH) ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 528/2012 ⁽⁴⁾ (Biocidinių produktų reglamentas) įgyvendinimą, kad būtų užtikrintas saugesnis, tauseresnis ar ekonomiškesnis cheminių medžiagų (įskaitant nanomedžiagas) naudojimas;
 - ii) paramos veikla siekiant palengvinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/49/EB ⁽⁵⁾ (Triukšmo direktyva) įgyvendinimą ir užtikrinti tokį triukšmo lygį, kad nebūtų daromas didelis neigiamas poveikis žmonių sveikatai ir ja rizikuojama;
 - iii) veikla siekiant paremti didelių nelaimių išvengimą, visų pirma palengvinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/18/ES ⁽⁶⁾ (Seveso III direktyva) įgyvendinimą.

Kalbant apie aplinką ir sveikatą, reikėtų tirti naujus metodus, kuriuos taikant būtų galima sumažinti cheminių medžiagų, triukšmo ir pramoninių avarijų poveikį aplinkai.

Todėl pirmenybė bus teikiama toliau nurodytoms projektų temoms.

Cheminės medžiagos. III priedo A skirsnio d punkto i papunktis

Projektai, kuriais **mažinamas** bent vieno iš toliau nurodytų veiksmų **poveikis aplinkai ar žmonių sveikatai:**

— **cheminių medžiagų, pagal Reglamentą dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo ir pakavimo (CLP reglamentą) ⁽⁷⁾ priskiriamų žmonių sveikatai ar aplinkai pavojingoms medžiagoms;**

⁽¹⁾ P. S. Duncker, S. M. Barreiro, G. M. Hengeveld, T. Lind, W. L. Mason, S. Ambrozy, and H. Spiecker, 2012 m., „Classification of forest management approaches: a new conceptual framework and its applicability to European forestry“. Žurnalas „Ecology and Society“, 17(4): 51.

⁽²⁾ Metodai ir principai skirsis atsižvelgiant, pvz., į miško valdos dydį, nuosavybės tipą, miško tipą, biogeografinį regioną ir t. t.

⁽³⁾ 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH), įsteigiantis Europos cheminių medžiagų agentūrą, iš dalies keičiantis Direktyvą 1999/45/EB bei panaikinantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 793/93, Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1488/94, Tarybos direktyvą 76/769/EEB ir Komisijos direktyvas 91/155/EEB, 93/67/EEB, 93/105/EB bei 2000/21/EB (OL L 396, 2006 12 30, p. 1).

⁽⁴⁾ 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 528/2012 dėl biocidinių produktų tiekimo rinkai ir jų naudojimo (OL L 167, 2012 6 27, p. 1).

⁽⁵⁾ 2002 m. birželio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/49/EB dėl aplinkos triukšmo įvertinimo ir valdymo (OL L 189, 2002 7 18, p. 12).

⁽⁶⁾ 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/18/ES dėl didelių, su pavojingomis cheminėmis medžiagomis susijusių avarijų pavojaus kontrolės, iš dalies keičianti ir vėliau panaikinanti Tarybos direktyvą 96/82/EB (OL L 197, 2012 7 24, p. 1).

⁽⁷⁾ 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1272/2008 dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo ir pakavimo, iš dalies keičiantis ir panaikinantis direktyvas 67/548/EEB bei 1999/45/EB ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006, OL L 353, 2008 12 31, p. 1, su paskutiniais pakeitimais, padarytais atsižvelgiant į technikos ir mokslo pažangą: <https://echa.europa.eu/regulations/clp/legislation>.

- **sudėtinio cheminių medžiagų**, įskaitant **endokrininę sistemą ardančias medžiagas, poveikio**;
- **nanomedžiagų**;
- **biocidinių produktų ir (arba) pesticidų**.

Tai bus pasiekta vienu ar daugiau iš šių būdų:

- saugiau arba tvariau naudojant chemines medžiagas;
- kuo labiau sumažinus produktuose ar aplinkoje esančių toksiškų cheminių medžiagų poveikį ir (arba)
- toksiškas chemines medžiagas pakeičiant saugesnėmis medžiagomis arba renkantis ne cheminius sprendimus.

Triukšmas. III priedo A skirsnio d punkto ii papunktis

Šioje antraštinėje dalyje pirmenybė bus teikiama miestų teritorijose įgyvendinamiems projektams, kuriais siekiama pagerinti kuo didesnio asmenų skaičiaus padėtį.

Projektai, kuriais **tankiai apgyvendintose miestų teritorijose esančių kelių skleidžiamas triukšmas** mažinamas įrengiant nedaug triukšmo keliančius paviršius ir (arba) naudojant padangas, kurių gyvavimo ciklo sąnaudos panašios į standartinių paviršių ir (arba) padangų, – taip gerokai sumažėtų triukšmo lygis.

Pramoninės avarijos. III priedo A skirsnio e punkto iii papunktis

Projektai, kuriais **Seveso III direktyvos** (Direktyva 2012/18/ES) dėl didelių, su pavojingomis cheminėmis medžiagomis susijusių avarijų pavojaus kontrolės įgyvendinimas palengvinamas taikant ypač ekonomiškai efektyvias metodines **rizikos žmonių sveikatai ir aplinkai zonų kartografavimo** priemones ir priemones, padedančias išvengti **domino efekto**. Projektams turi būti numatyta, kad šių priemonių taikymą demonstruotų įvairūs už vykdymą atsakingi subjektai, ir tuo remiantis turi būti taikomos rizikos prevencijos ar mažinimo priemonės.

LIFE reglamento III priedas

- e) **Su oro kokybe ir išlakomis, įskaitant miestų aplinkoje, susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant paremti konkrečių su oru ir išlakomis susijusių Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plano ir 7-osios aplinkos veiksmų programos tikslų įgyvendinimą, visų pirma:
- i) integruoti oro kokybės teisės aktų įgyvendinimo principai;
 - ii) paramos veikla siekiant palengvinti Sąjungos oro kokybės ir atitinkamų su išlakomis susijusių standartų, įskaitant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/81/EB ⁽¹⁾ (Teršalų išmetimo nacionalinių ribų direktyva), laikymąsi;
 - iii) veikla siekiant paremti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/75/ES ⁽²⁾ (Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva) įgyvendinimo stiprinimą, ypatingą dėmesį skiriant geriausių prieinamų gamybos būdų apibrėžčiai ir įgyvendinimo procesui, lengvos prieigos prie informacijos užtikrinimui ir Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvos indėliui į inovacijas.

Pagal teminį prioritetą „Oro kokybė ir išlakos, įskaitant miestų aplinkoje“ daugiausia dėmesio skiriama tam, kad būtų įgyvendinami oro kokybės teisės aktai ir laikomasi visapusiško požiūrio į miestų aplinkosaugos problemas. Oro tarša Europoje tebėra didžiausia su sveikata susijusi aplinkosaugos problema, mirtingumo dėl jos koeficientas yra daugiau negu dešimt kartų didesnis už mirtingumo dėl eismo įvykių koeficientą, be to, ji daro didžiulį poveikį ekosistemoms (pvz., 70 % ES „Natura 2000“ teritorijų yra aktuali eutrofikacijos problema, kurią sukelia oro tarša). Ši problema turėtų būti sprendžiama laikantis būsimos ES oro kokybės strategijos, apimančios laikotarpį iki 2030 m. Projektuose turėtų būti nurodomos kietosios dalelės (KD) ir (arba) NO₂, o ne CO₂. Jeigu pagrindinis tikslas – sumažinti išmetamą CO₂ kiekį, projektas turėtų būti pateiktas pagal Klimato politikos paprogramę.

Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva (PITD) – pagrindinė taršos iš didelių sutelktųjų šaltinių prevencijos ir kontrolės priemonė. Remiantis patirtimi, įgyta įgyvendinant PITD (ir jos pirmtakę Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyvą (TIPK)), buvo galima nustatyti papildomus poreikius, susijusius su visuomenės informavimu ir naujų gamybos būdų diegimu.

⁽¹⁾ 2001 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/81/EB dėl tam tikrų atmosferos teršalų išmetimo nacionalinių ribų (OL L 309, 2001 11 27, p. 22).

⁽²⁾ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) (OL L 334, 2010 12 17, p. 17).

Todėl pirmenybė bus teikiama toliau nurodytoms projektų temoms.

Oro kokybės teisės aktai ir Atmosferos teršalų išmetimo nacionalinių ribų direktyva. III priedo A skirsnio e punkto i–ii papunkčiai

Tais atvejais, kai aiškiai nenurodyta kitaip, įgyvendinant oro kokybės projektus daugiausia dėmesio paprastai turėtų būti skiriama miestų teritorijoms, kad poveikį pajustų kuo daugiau žmonių.

1. Projektai, kuriais **oro kokybė gerinama ir išmetamas kietųjų dalelių (KD) kiekis mažinamas** tose vietovėse, kuriose namams šildyti naudojama labai daug kietojo kuro, pvz. biomasės, anglies ir durpių. Pagal tokius projektus įgyvendinamas vienas arba daugiau iš toliau nurodytų sprendimų:
 - techniniai sprendimai ⁽¹⁾;
 - valdymo sprendimai;
 - reguliavimo sprendimai ir (arba)
 - paskatomis grindžiami sprendimai ⁽²⁾.
2. **Tvaraus kelių transporto judumo** projektai, kuriais siekiama mažinti išmetamą oro teršalų kiekį, – tai labai svarbu norint padėti atitikti oro kokybės standartus, taigi daugiausia dėmesio skiriama vienam arba daugiau iš šių aspektų:
 - ekologiškesniam važiavimui realiomis sąlygomis;
 - ekologiškesnėms arba elektra varomoms dviratėms ar triratėms transporto priemonėms ir (arba) susijusių infrastruktūros poreikių analizei ir įgyvendinimui bandomuoju mastu;
 - elektra varomoms ar itin mažataršėms transporto priemonėms ⁽³⁾;
 - alternatyviųjų degalų naudojimui;
 - naujoviškoms transporto priemonių modifikavimo programoms ⁽⁴⁾;
 - alternatyviai transmisijos technologijai ⁽⁵⁾;
 - didelio poveikio eismo sistemoms, pvz., mažos taršos zonoms ir kelių kainodaros sistemoms, taikant pažangius prieigos kriterijus ir vartojimo prekių etiketes, ir (arba)
 - naujoviškų logistikos platformų naudojimui ⁽⁶⁾.
3. **Tvaraus aviacijos ir ne keliais judančių mechanizmų judumo** projektai, kuriais siekiama mažinti išmetamą teršalų kiekį, ypač tą, kurį išmeta esami ne keliais judantys mechanizmai, kuriems (dar) netaikomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1628 ⁽⁷⁾.
4. Projektai, kuriais **mažinamas vykdam žemės ūkio veiklą išmetamas amoniako ir kietųjų dalelių kiekis**, taip prisidedant prie atnaujinto JT EEK Gerosios žemės ūkio praktikos, susijusios su išmetamo amoniako kiekio mažinimu, kodekso įgyvendinimo ⁽⁸⁾.

⁽¹⁾ Pvz., kuro pirminio apdorojimo, mažo dulkių kiekio technologijos, labai efektyvios ir švarios deginimo ir kontrolės technologijos, deriniai su aplinkos neteršiančia atsinaujinančiąja energija, šilumos saugyklos.

⁽²⁾ Atkreipkite dėmesį į tai, kad, remiantis pavyzdinio LIFE dotacijos susitarimo II.11 straipsniu, pagal programą LIFE trečioioms šalims negali būti tiesiogiai mokamos skatinamosios išmokos.

⁽³⁾ Itin mažataršės transporto priemonės, kaip nustatyta „Horizontas 2020“ darbo programoje, http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-transport_en.pdf. Tai gali būti ir viešojo transporto priemonės.

⁽⁴⁾ Numatomi produktai galėtų būti automobiliai, taip pat motorizuotos dviratės ar triratės transporto priemonės.

⁽⁵⁾ Pvz., elektros energija arba vandeniliu varomos transporto priemonės.

⁽⁶⁾ Pvz., galutiniame prekių pristatymo etape.

⁽⁷⁾ 2016 m. rugsėjo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/1628 dėl reikalavimų, susijusių su ne keliais judančių mechanizmų vidaus degimo variklių dujinių ir kietųjų dalelių išmetamųjų teršalų ribinėmis vertėmis ir tipo patvirtinimu, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1024/2012 ir (ES) Nr. 167/2013 ir iš dalies keičiama bei panaikinama Direktyva 97/68/EB (OL L 252, 2016 9 16, p. 53), pvz., vandens kelių transportas, uostų infrastruktūra ir statybvietės. Tvaraus judumo užtikrinimo būdai gali būti tokie: kuro rūšies pakeitimas (įskaitant perėjimą prie elektros energijos), mažataršio kuro (pvz., aviacinio kuro, kurį naudojant išmetamas mažas dalelių kiekis) naudojimas ir modifikavimas įdiegiant išmetamųjų teršalų mažinimo technologijas. Veiksmus galima papildyti įgyvendinant susijusių miestų politiką, taikant atitinkamus reguliavimo metodus ir vykdam planavimą. Veiksmų įgyvendinimo rezultatas turi būti kiekybiškai įvertinamas oro teršalų, pvz., KD ir NO₂, sumažėjimas.

⁽⁸⁾ <http://www.unece.org/index.php?id=41358>.

Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyva. III priedo A skirsnio e punkto iii papunktis

Projektai, pagal kuriuos taikomi **taršos prevencijos ir mažinimo būdai**, Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvoje vadinami naujais gamybos būdais.

Miestų aplinka. III priedo A skirsnio e punktas

Projektai, kuriais įgyvendinami **integruotos tvaraus miestų planavimo ir projektavimo ir (arba) naujoviškų techninių sprendimų rėmimo politikos ir reguliavimo metodai**, siekiant pagerinti bent vieną iš šių aspektų:

- viešąjį miesto transportą;
- efektyvų energijos ir išteklių naudojimą arba sprendimus, kuriems įgyvendinti naudojama aplinkos neteršianti arba mažataršė ⁽¹⁾ atsinaujinančioji energija ar medžiagos ⁽²⁾;
- vietinių maisto produktų gamybą ir (arba)
- miesto ekosistemų ir jų paslaugų būklę ⁽³⁾.

3.2. Prioritetinė sritis „Gamta ir biologinė įvairovė“

Remiantis LIFE reglamento 11 straipsnio a punktu, šią prioritetinę sritį atitinkančiomis projektų temomis ir LIFE reglamento III priede išvardytais susijusiais teminiais prioritetais siekiama konkretaus tikslo – „padėti plėtoti ir įgyvendinti Sąjungos politiką ir teisės aktus gamtos ir biologinės įvairovės srityje, įskaitant Sąjungos biologinės įvairovės strategiją iki 2020 m., Tarybos direktyvą 92/43/EEB ⁽⁴⁾ ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/147/EB ⁽⁵⁾, taikant, plėtojant, bandant ir demonstruojant principus, geriausią praktiką ir sprendimus“.

Programa LIFE yra pagrindinė priemonė, kuria per pastaruosius 25-erius metus buvo prisidedama prie Paukščių direktyvos ir Buveinių direktyvos įgyvendinimo, ir kuri buvo labai, o kai kuriais atvejais – gyvybiškai – svarbi užtikrinant „Natura 2000“ tinklo sukūrimą. Gamtos apsaugos direktyvų tinkamumo patikros ⁽⁶⁾ dokumente ir Veiksmų plane gamtai, žmonėms ir ekonomikai ⁽⁷⁾ pabrėžiamas poreikis didinti šios prioritetinės srities finansavimą – tai užtikrinama Deleguotuoju reglamentu, kuriuo iš dalies keičiama LIFE reglamento 9 straipsnio 4 dalis. LIFE prioritetinėje srityje „Gamta ir biologinė įvairovė“ finansiniai ištekliai ir toliau visų pirma bus skiriami „Natura 2000“, kad būtų užtikrintas visiškasis su Biologinės įvairovės strategijos 1 tikslu susijusių išipareigojimų įvykdymas, ir kartu bus remiami projektai, kuriais siekiama įgyvendinti Biologinės įvairovės strategijos iki 2020 m. 2, 3, 4 ir 5 tikslus.

LIFE prioritetinės srities „Gamta ir biologinė įvairovė“ projektai turėtų papildyti vienas kitą, o atitinkamais atvejais ir kitus su gamta ir biologine įvairove susijusius teminius prioritetus, pvz., jeigu projektas yra susijęs su „Natura 2000“, prirėkus juo turėtų sprendžiamas ir invazinių svetimų rūšių klausimas. Todėl, siekiant išvengti prieštaravimų, pagal vieną iš teminių prioritetų taikomi principai taip pat taikomi ir pagal papildomą teminį prioritetą. Jeigu projektai, kuriais siekiama Biologinės įvairovės strategijos iki 2020 m. 2, 3, 4 ir (arba) 5 tikslų, įgyvendinami (bent iš dalies) „Natura 2000“ teritorijose, siūlomos priemonės turi atitikti tos teritorijos apsaugos tikslus, valdymo planą ar atitinkamas priemones ir (arba) Specialių saugomų teritorijų (SST) nustatymo aktą. Be to, įgyvendinant miškams skirtus LIFE projektus, taip pat turėtų būti teikiami duomenys apie atitinkamus rodiklius, nustatytus pagal atnaujintų visos Europos darnios miškotvarkos rodiklių ⁽⁸⁾ 1, 2, 4 ir 5 kriterijus.

⁽¹⁾ Aplinkos neteršianti arba mažataršė atsinaujinančioji energija. Projekte turėtų būti nurodomos KD ir (arba) NO₂, o ne CO₂. Jeigu pagrindinis tikslas – sumažinti išmetamą CO₂ kiekį, projektas turėtų būti pateiktas pagal Klimato politikos paprogramę.

⁽²⁾ Įskaitant sprendimus, kuriais papildoma veikla, vykdoma pagal Merų paktą.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/102.pdf

⁽⁴⁾ 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992 7 22, p. 7).

⁽⁵⁾ 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010 1 26, p. 7).

⁽⁶⁾ 2016 m. gruodžio 16 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2016) 472 final „ES gamtos teisės aktų (Paukščių direktyvos ir Buveinių direktyvos – 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos ir 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos) tinkamumo patikra“ (toliau – Paukščių direktyvos ir Buveinių direktyvos tinkamumo patikros dokumentas).

⁽⁷⁾ 2017 m. balandžio 27 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmų planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai“, COM(2017) 198 final.

⁽⁸⁾ 2015 m. spalio 22 d. Madrido ministrų deklaracija, priimta 2015 m. birželio 30 d.–liepos 2 d. Madride (Ispanija) vykusiame „Forest Europe“ ekspertų lygio pasitarime, http://foresteurope.org/wp-content/uploads/2016/11/III-ELM_7MC_2_2015_MinisterialDeclaration_adopted-2.pdf#page=5.

LIFE reglamento III priedas

- a) **Su gamta susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant įgyvendinti direktyvas 92/43/EEB ir 2009/147/EB, visų pirma:
- i) veikla, kurios tikslas – gerinti Sąjungai svarbių buveinių ir rūšių, įskaitant jūrų buveines ir rūšis ir paukščių rūšis, išsaugojimo padėtį;
 - ii) veikla siekiant paremti tinklo „Natura 2000“ biologijos ir geografijos seminarus;
 - iii) integruoti prioritetinių veiksmų programų įgyvendinimo principai.

Pirmenybė teikiama toliau nurodytoms projektų, kuriais siekiama padėti pasiekti Biologinės įvairovės strategijos iki 2020 m. 1 tikslą, kad būtų visiškai įgyvendintos Paukščių ir Buveinių direktyvos, temoms.

1. Projektai, kuriais gerinama ES Paukščių direktyvoje ir Buveinių direktyvoje nustatytų Bendrijos svarbos ⁽¹⁾ buveinių tipų ar rūšių išsaugojimo būklė, visų pirma **šiems buveinių tipams ar rūšims pasiūlytose ar nustatytose „Natura 2000“ teritorijose** ⁽²⁾.
2. Projektai, kuriais siekiama gerinti Bendrijos svarbos buveinių tipų arba rūšių išsaugojimo būklę, jeigu jų **būklė nėra „gera ir (arba) patikimai saugoma ir nenykstanti“** arba **„nežinoma“**, remiantis naujausiais bendraisiais vertinimais, kuriuos valstybės narės atitinkamu geografiniu lygmeniu pateikė pagal Buveinių direktyvos 17 straipsnį, arba naujausiais vertinimais pagal Paukščių direktyvos 12 straipsnį ir ES lygmens paukščių vertinimais.
3. Projektai, kuriais pagal Jūrų strategijos pagrindų direktyvos pirmąjį deskriptorių įgyvendinamas Buveinių direktyvos ir Paukščių direktyvos ir susijusių nuostatų **jūrų komponentas**, kai tokiais projektais siekiama atlikti vieną ar kelis iš šių veiksmų:
 - užpildyti ir galutinai parengti nacionalinius aprašus, kad būtų galima jūrose steigti „Natura 2000“ teritorijų tinklą;
 - atkurti ir valdyti „Natura 2000“ priklausančių jūrų teritorijas, įskaitant teritorijų valdymo planų rengimą ir įgyvendinimą;
 - imtis veiksmų, kuriais siekiama spręsti su rūšimis, buveine arba teritorija susijusius jūrų apsaugos darbuotojų ir žvejų ar kitų „jūrų naudotojų“ konfliktus, taip pat veiksmų, kuriais apsaugos priemonės derinamos su tvariu „Natura 2000“ teritorijų naudojimu ir (arba)
 - taikyti parodomuosius arba naujoviškus žmogaus veiklos poveikio ypatingos svarbos jūrų buveinėms ir rūšims vertinimo ar stebėsenos metodus kaip priemonę, pagal kurią orientuojamasi, kokių konkrečių apsaugos priemonių reikia.

LIFE reglamento III priedas

- b) **Su biologine įvairove susiję teminiai prioritetai:** veikla siekiant įgyvendinti Sąjungos biologinės įvairovės strategiją iki 2020 m., visų pirma:
- i) veikla, kuria siekiama prisidėti prie 2 tikslo įgyvendinimo;
 - ii) veikla, kuria siekiama prisidėti prie 3, 4 ir 5 tikslų įgyvendinimo.

Šiomis projektų temomis daugiausia dėmesio skiriama Biologinės įvairovės strategijos iki 2020 m. 2, 3, 4 ir 5 tikslams įgyvendinti, jeigu pagal juos visų pirma siekiama įgyvendinti LIFE reglamento 3 ir 11 straipsniuose nustatytus bendruosius ir konkrečius tikslus ir todėl jie gali būti finansuojami pagal programą LIFE.

⁽¹⁾ Šiame kontekste vartojamas posakis „Bendrijos svarbos“ turi būti suprantamas kaip „Sąjungos svarbos“.

⁽²⁾ Šios projektų temos įgyvendinimo priemonės yra atitinkama prioritetinių veiksmų sistema, buveinių ir (arba) rūšių išsaugojimo veiksmų planai.

Pirmenybė bus teikiama toliau nurodytoms projektų temoms.

1. Projektai, pagal kuriuos rengiami ir įgyvendinami **žaliosios infrastruktūros** ⁽¹⁾ **planai** ir veiksmai, kuriais **gerinama ekosistemų ir jų paslaugų būklė** ⁽²⁾ ir (arba) „Natura 2000“ teritorijų ir (arba) kitų saugomų teritorijų **ryšiai**.

Projektai, pagal kuriuos rengiami ir taikomi **plačiai tinkami pakartotinai taikyti su žaliaja infrastruktūra susiję metodai ir (arba) būdai**, kuriais, gerinant teritorijų ryšius, veiksmingai mažinamas neigiamas **energetikos ar transporto infrastruktūros** poveikis biologinei įvairovei. Šie būdai ir (arba) metodai turėtų būti **ekonomiškai efektyvesni nei** rinkoje jau siūlomi **kokybiniu požiūriu lygiaverčiai sprendimai**, o prireikus jais remiantis turėtų būti sukurti nemokami bendri sprendimai arba parengti techniniai standartai.

2. Projektai, pagal kuriuos rengiamos ir taikomos priemonės, kuriomis siekiama **biologinės įvairovės aspektą įtraukti į finansinius ir verslo sprendimus** ir taip, pagal projektą vykdam biologinės įvairovės išsaugojimo ir atkūrimo veiksmus, užtikrinti, kad **būtų išvengta grynojo biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų, kuriomis užtikrinamos didesnės pajamos, praradimo** ⁽³⁾.
3. Projektai, skirti **gresiančioms išnykti rūšims ar buveinėms**, kurios **nėra įtrauktos į Buveinių direktyvos priedus**, bet nurodytos kaip **nykstančios ar dar prastesnės būklės** rūšys ar buveinės Europos raudonosiose nykstančių rūšių ⁽⁴⁾ ar buveinių ⁽⁵⁾ knygoje, o tos, kurios nėra įtrauktos į Europos raudonąsias knygas, – IUCN raudonojoje knygoje ⁽⁶⁾.
4. Projektai, kuriais sprendžiama **invazinių svetimų rūšių** ⁽⁷⁾ problema ir šiuo tikslu atitinkamu erdvės mastu, taikant išsamią sistemą, išbandomi ir įgyvendinami šie trys etapai:

- užkertamas kelias invazinių svetimų rūšių introdukcijai, visų pirma per pagrindinius introdukcijos kelius;
- sukuriama ankstyvo aptikimo ir greito likvidavimo sistema;
- likviduojamos ar kontroliuojamos invazinės svetimės rūšys arba neleidžiama joms plisti.

Projektai turėtų būti parengti taip, kad atitinkamu lygmeniu būtų tobulinamos esamos (arba diegiamos naujos) techninės, administracinės ir (arba) teisinės sistemos, visų pirma, be kita ko, susijusios su rūšimis, įtrauktomis į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1143/2014 ⁽⁸⁾ 4 straipsnio 1 dalį.

Aiškinamoji pastaba. Jeigu vienas iš etapų jau buvo įgyvendintas ne pagal projektą arba projekto sąlygomis jo įgyvendinti neįmanoma, projekto veiksmai turi būti bent jau aiškiai išdėstyti atsižvelgiant į platesnę sistemą, siejančią visus tris etapus.

3.3. Prioritetinė sritis „Aplinkos valdymas ir informavimas“

Remiantis LIFE reglamento 12 straipsnio a punktu, šią prioritetinę sritį ir susijusius teminius prioritetus, išvardytus LIFE reglamento III priede, atitinkančiomis projektų temomis turi būti siekiama konkrečius tikslus – „skatinti didesnę informuotumą aplinkos klausimais, be kita ko, skatinti visuomenę ir suinteresuotuosius subjektus remti Sąjungos politikos kūrimą aplinkos srityje, taip pat skatinti žinias tvarios plėtros srityje ir naujus tausaus vartojimo modelius“.

⁽¹⁾ Žalioji infrastruktūra (ŽI) – strategiškai suplanuotas gamtinių ir pusiau gamtinių zonų tinklas, kuriame kiti aplinkos objektai suprojektuoti ir tvarkomi siekiant sudaryti sąlygas teikti įvairias ekosistemines paslaugas. Tai apima žaliąsias erdves (arba mėlynąsias, jei kalbama vandens ekosistemas) ir kitas fizines sausumos (įskaitant pakrantę) ir jūrų teritorijų savybes. Sausumoje ŽI būna kaimų ir miestų teritorijose. Žr. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52013DC0249>.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf

⁽³⁾ Žr., pvz., verslo ir biologinės įvairovės platformą adresu http://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/resources/index_en.htm.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/index_en.htm.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/redlist_en.htm.

⁽⁶⁾ <http://www.iucnredlist.org/>.

⁽⁷⁾ 2014 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1143/2014 dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo (OL L 317, 2014 11 4, p. 35), taip pat pagal Biologinės įvairovės strategijos 5 tikslą arba siekiant padėti pasiekti apsaugos lygį, nustatytą Direktyvos 2008/56/EB, I priedo 2-uoju deskriptoriumi, kuriuo apibrėžiamos nevietinės rūšys.

⁽⁸⁾ Sąrašas reguliariai atnaujinamas, pvz., 2016 m. liepos 13 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2016/1141, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1143/2014 nustatomas Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašas (OL L 189, 2016 7 14, p. 4).

LIFE reglamento III priedas

Prioritetinė sritis „Aplinkos valdymas ir informavimas“:

- a) informavimo, komunikacijos ir informuotumo didinimo kampanijos vadovaujantis 7-osios aplinkos veiksmų programos prioritetais;
- b) veikla siekiant paremti veiksmingos kontrolės procesą, taip pat atitikties skatinimo priemones, susijusias su Sąjungos aplinkos teisės aktais, ir remti informavimo sistemas bei informavimo priemones, susijusias su Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimu.

Informavimo, komunikacijos ir informuotumo didinimo kampanijos. III priedo C skirsnio a punktas

Vertinant siūlomų projektų Europos pridėtinę vertę bus atsižvelgta į informavimo, komunikacijos ir informuotumo didinimo kampanijų geografinę aprėptį.

Projektai, kuriais siekiama **didinti tikslinių auditorijų informuotumą apie aplinkosaugos problemas, ES aplinkos politiką, priemones ir (arba) teisės aktus** ir taip keisti jų požiūrį bei skatinti aplinką tausojančią elgseną, tvarką ir (arba) tiesioginį piliečių dalyvavimą. Pareiškėjai turi pateikti pakankamai įrodymų, kad informuotumo lygio ⁽¹⁾ pokytis toje (-ose) srityje (-yse), kurioje (-iose) įgyvendinamas projektas, yra labai svarbus veiksnys, kuriuo padedama tinkamai įgyvendinti ES aplinkos politikos priemones ir (arba) teisės aktus ir (arba) juos rengti ateityje. Informuotumo didinimo konkrečiu tiksliniu klausimu veikla turėtų būti vykdoma kuo platesniu mastu ⁽²⁾. Tikslinės aplinkosaugos problemos, ES aplinkos politika, priemonės ir (arba) teisės aktai turėtų būti tiesiogiai susieti su viena ar daugiau temų, išvardytų pagal tris toliau nurodytus prioritetus ⁽³⁾.

Ekologiškai tvarus augimas:

- tvarus vartojimas daugiausia dėmesio skiriant atliekų, visų pirma plastiko, maisto atliekų ir į jūrą išmetamų šiukšlių, prevencijai;
- perėjimas prie žiedinės ekonomikos, visų pirma tvarių verslo modelių įgyvendinimas, tvari gamyba, produktai ir paslaugos ⁽⁴⁾.

Ryšys su piliečiais:

- „Natura 2000“ ir Europos gamtos apsaugos teisės aktų įgyvendinimo pagal Veiksmų planą gamtai, žmonėms ir ekonomikai ⁽⁵⁾ nauda;
- invazinės svetimos rūšys;
- saugus cheminių medžiagų naudojimas;
- gamtos teikiama nauda, įskaitant žaliąją infrastruktūrą ir susijusias ekosistemines paslaugas.

Veiksmų įgyvendinimas:

- oro kokybė miestų teritorijose ir (arba)
- vandens teisės aktų įgyvendinimo nauda.

⁽¹⁾ Šiame dokumente informuotumo lygis apibrėžiamas kaip tikslinės auditorijos dalis, kuri žino apie idėją, terminą, produktą, koncepciją, aplinkosaugos problemą ar kitą dalyką, kuris yra siūlomo LIFE projekto veiklos tema. Taip pat žr. pagrindinių LIFE projektų rodiklių gaires (http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmttools/life2014_2020/documents/160215_LIFEproject_level_outcome_indicators.pdf), kuriose paaiškinta, kuo skiriasi „informavimas“ (informavimas apibrėžiamas kaip sėkmingas su projektu susijusios informacijos pateikimas tikslinei auditorijai (plačiajai visuomenei arba suinteresuotųjų subjektų grupėms), kurią sudaro atskiri jos nariai. Iš tam tikrų elgsenos modelių galima numanyti, kad atskiri asmenys buvo informuoti) ir „informuotumo didinimas“ (informuotumo didinimas apibrėžiamas kaip veiksmas, kuriuo sėkmingai užtikrinama, kad tikslinė auditorija (plačioji visuomenė arba suinteresuotųjų subjektų grupės), kurią sudaro atskiri jos nariai, geriau suvoktų projekto tikslinę sritį ir įgytų daugiau žinių apie ją) kaip elgsenos pokyčių pagrindas.

⁽²⁾ Todėl paprastai šie siūlomi projektai turėtų, pvz., būti taikomi visai valstybei narei, kelioms valstybėms narėms ar visai ES, visam rinkos sektoriui, didelei didmiesčio teritorijai, rūšiai visame jos paplitimo areale, biogeografiniam regionui arba visiems regionams, kuriuose susiduriama su panašia problema.

⁽³⁾ Paimta iš Aplinkos GD 2016–2020 m. strateginio plano: https://ec.europa.eu/info/publications/strategic-plan-2016-2020-environment_en.

⁽⁴⁾ Įskaitant tvarią statybą.

⁽⁵⁾ 2017 m. balandžio 27 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmų planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai“, COM(2017) 198 final, http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm.

Veikla, kuria remiamas veiksmingos kontrolės procesas ir atitiktis skatinimo priemonės. III priedo C skirsnio b punktas

Informacinės sistemos, viešojo administravimo kokybė ir savanoriškai taikomi metodai

1. Projektai, kuriais **gerinamos informacijos apie aplinką sistemos**, kurias viešojo sektoriaus institucijos naudoja **informacijai apie aplinką rinkti, tvarkyti, saugoti ir ja dalytis**, ir šiuo tikslu kuriamos ir diegiamos naujos arba atitinkamais atvejais tobulinamos esamos sistemos. Įgyvendinant projektus, turėtų būti gerinamas ES aplinkos politikos įgyvendinimas ir laikomasi ES ataskaitų teikimo išipareigojimų.

Aiškinamoji pastaba

Patbulinimai gali būti sumažinta administracinė našta, veiksmingesnis keitimasis informacija institucijų viduje ir tarp jų, geresnis galutinis informacijos apie aplinką panaudojimas, įskaitant ataskaitų teikimą, ir geresnių paslaugų teikimas galutiniams naudotojams, įskaitant visuomenę.

Kalbant apie cheminių medžiagų stebėsenos duomenis, projektais, naudojant Cheminių medžiagų stebėsenos informacijos platformą (IPCHEM) ir cheminių medžiagų stebėsenos duomenis susiejant su žmonių sveikatos ir aplinkosaugos duomenimis, turėtų būti gerinamas cheminių medžiagų stebėsenos duomenų prieinamumas ir galimybė su jais susipažinti.

2. Projektai, kuriais **gerinami viešojo administravimo, susijusio su planų, programų rengimu, analizių, peržiūrų, vertinimų atlikimu ir (arba) leidimų išdavimu, nukrypti leidžiančių nuostatų taikymu ir kitų sprendimų dėl konkrečios veiklos priėmimu, gebėjimai ir kokybė**, prirėikus taip pat bendradarbiaujama su privačiais subjektais, siekiant sumažinti administracinę naštą ir kartu optimizuoti rezultatus aplinkosaugos srityje, o prirėikus įtraukti gamtos apsaugos aspektą.

Dėmesys sutelkiamas į vieną ar daugiau iš toliau nurodytų aspektų:

planai, programos, analizės, peržiūros ir vertinimai:

- **oro kokybės planai** ⁽¹⁾;
- **nacionalinės oro taršos valdymo programos** ⁽²⁾;
- **upių baseinų valdymo planai** ⁽³⁾ ir susijusios priemonių programos, analizės ir peržiūros;
- **jūrų erdvės planai** ir susijusios priemonių programos bei jūrų strategijos, kuriomis siekiama užtikrinti sąveiką su „Natura 2000“ ir upių baseinų valdymo planais;
- **potvynių rizikos valdymo planai** ⁽⁴⁾;
- **nitratų valdymo veiksmų planai** ⁽⁵⁾;
- **atliekų tvarkymo planai** ⁽⁶⁾;
- **„Natura 2000“ valdymo planai** ⁽⁷⁾;
- **miškotvarkos planai, kurių**, siekiant užtikrinti didesnę miškų biologinę įvairovę, **reikalaujama pagal Kaimo plėtros reglamentą**;

⁽¹⁾ Pz., kaip numatyta pagal 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje, (OL L 152, 2008 6 11, p. 1).

⁽²⁾ 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/35/EB ir panaikinama Direktyva 2001/81/EB (OL L 344, 2016 12 17, p. 1).

⁽³⁾ Direktyva 2000/60/EB, žr. 5, 11 ir 13 straipsnius.

⁽⁴⁾ Direktyva 2007/60/EB.

⁽⁵⁾ Direktyva 91/676/EEB.

⁽⁶⁾ 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas (OL L 312, 2008 11 22, p. 3).

⁽⁷⁾ Direktyvos 92/43/EEB ir 2009/147/EB.

- **žemės naudojimo planai ir kiti planai** ⁽¹⁾, **pagal kuriuos, siekiant, kad būtų geriau atsižvelgiama į ekosistemas** ⁽²⁾ ir jų paslaugas ⁽³⁾, **reikalaujama strateginio poveikio aplinkai vertinimo;**
- **Ekosistemų paslaugų ir susijusio darbo vertinimai** ⁽⁴⁾; ir (arba)

sprendimai, susiję su:

- **pramoniniais išmetamaisiais teršalais;**
- **atliekų tvarkymu;**
- **vandens tarša ir vandens ėmimu** ⁽⁵⁾;
- **gamtos apsauga** ⁽⁶⁾.

Aiškinamoji pastaba

Kalbant apie planus, programas ar kitas tikslines priemones, gebėjimus ir viešojo administravimo kokybę būtų galima gerinti vienu ar keliais iš šių būdų: įtraukiant suinteresuotuosius subjektus; konsultuojantis su visuomene; optimizuojant dokumentų turinį; vykdant tikslinės priemonės įgyvendinimo stebėseną ir užtikrinant, kad jos būtų laikomasi; dalijantis geriausia patirtimi; taikant efektyvius tikslinių priemonių rengimo, peržiūros ir poveikio aplinkai vertinimo metodus. Ugdant stebėsenos gebėjimus, pvz., daugelyje skirtingų vietų nuosekliai taikant stebėsenos tikruoju laiku metodus, didinamos ne tik galimybės atlikti planų vertinimą ir tam skirta informacinė bazė, bet ir galimybės rengti naujus, dinamiškus planus.

Rengiant „Natura 2000“ valdymo planus ir priimant su gamtos apsauga susijusius sprendimus, reikėtų atsižvelgti į rekomendacijas, teikiamas per „Natura 2000“ biogeografinius seminarus. Priimant su gamtos apsauga susijusius sprendimus, turėtų būti atsižvelgiama į leidimų išdavimo reikalavimus pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalis ir rūšių apsaugos taisykles pagal Buveinių direktyvos 12 ir 16 straipsnius ir Paukščių direktyvos 5 ir 9 straipsnius.

Vertinimas apima matavimą ir modeliavimą, taip pat išmetamųjų teršalų aprašų sudarymą ir (arba) tobulinimą.

Sprendimai – tai kompetentingų institucijų sprendimai, priimami siekiant laikytis atitinkamų ES aplinkosaugos teisės aktų.

3. Projektai, pagal kuriuos subjektai, siekiantys mažinti savo veiklos, produktų ir paslaugų poveikį aplinkai, **tobulina vieną ar daugiau iš toliau nurodytų savanoriškai taikomų metodų ir jų taikymo būdų, skatina juos taikyti, diegia ir (arba) derina:**
 - **trečiosios šalies** atliekamas naujoviškų technologijų veiksmingumo **tikrinimas**, kai jos paruoštos pateikti rinkai, pvz., Aplinkosaugos technologijų tikrinimas (ATT) ⁽⁷⁾;
 - Europos lygmens **produkto aplinkosauginio pėdsako kategorijos taisyklių (toliau – PAPKT) ir (arba) organizacijos aplinkosauginio pėdsako sektoriaus taisyklių (toliau – OAPST)** taikymas produktams ir sektoriams, kuriems netaikomos esamos PAPKT ir OAPST ir kurie neįtraukti į susijusias aukštos kokybės duomenų bazes, remiantis **Europos aplinkosauginio pėdsako nustatymo metodika** ⁽⁸⁾ ir naujausiomis turimomis rekomendacijomis ⁽⁹⁾;
 - **veiksmai, paslaugos, tinklai ir nauji verslo modeliai**, skirti skatinti naudoti perdarytus, suremontuotus, atnaujintus ir (arba) pakartotinai naudoti skirtus produktus, taip pat susiję su produktų patvarumu ir planuojamu senėjimu, ir (arba) skirti skatinti naudoti oficialiai pripažintus ekologinius ženklus, pvz., **ES ekologinį ženklą;**

⁽¹⁾ 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (OL L 197, 2001 7 21, p. 30).

⁽²⁾ Įskaitant dirvožemio ekosistemas.

⁽³⁾ Biologinės įvairovės kartografavimas, ekosistemų ir jų paslaugų vertinimas pagal pirmąją ekosistemų ir jų paslaugų kartografavimo ir vertinimo (angl. *Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services*, MAES) ataskaitą: http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf.

⁽⁴⁾ ES biologinės įvairovės strategija, 5 veiksmas.

⁽⁵⁾ Įskaitant analizę, kurią reikia atlikti norint nustatyti veiksmingą vandens apmokestinimo politiką.

⁽⁶⁾ Pagal direktyvas 92/43/EEB ir 2009/147/EB.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv_en.

⁽⁸⁾ 2013 m. balandžio 9 d. Komisijos rekomendacija 2013/179/ES dėl produktų ir organizacijų gyvavimo ciklo aplinkosauginio veiksmingumo matavimo ir pranešimo apie jį bendrų metodų taikymo (OL L 124, 2013 5 4, p. 1).

⁽⁹⁾ <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/wikis/display/EUENVFP/Documents+of+common+interest>.

- bendros **pirkimo specifikacijos ir (arba) įgyvendinimo stebėsenos priemonės**, skirtos viešojo sektoriaus institucijoms, kurių pirkimo poreikiai yra panašūs, – taip siekiama skatinti **žaliuosius ir žiedinius viešuosius pirkimus**;
- reguliavimo, finansinių ar reputacijos gerinimo paskatų susiejimas su aplinkosauginiu veiksmingumu taikant **EMAS**;
- **pastatų aplinkosauginio veiksmingumo** vertinimas remiantis statybos sistema su pagrindiniais rodikliais ⁽¹⁾.

Aplinkosaugos reikalavimų vykdymo užtikrinimas ir teisė kreiptis į teisumą

1. Projektai, kuriais **padedama užtikrinti, kad būtų laikomasi aplinkosaugos reikalavimų**, rengiant ir įgyvendinant naujas tarpvalstybines, nacionalines arba regionines rizika grindžiamas strategijas, skirtas **skatinti laikytis aplinkosaugos reikalavimų, tikrinti, kaip jų laikomasi, ir užtikrinti jų vykdymą** derinant administracinės teisės, baudžiamosios teisės ir atsakomybės už žalą aplinkai priemones, taikomas įvykdžius vieną ar daugiau iš šių veikų:

- **nusikaltimus ir pažeidimus, susijusius su atliekomis**;
- **neteisėtą prekybą laukiniais augalais ir gyvūnais**;
- **nusikaltimus ir pažeidimus, susijusius su laukiniais augalais, gyvūnais ir gamta, įskaitant neteisėtą medienos ruošą**;
- **pasklidžiąją ir (arba) sutelktąją vandens taršą ir (arba) neteisėtą vandens ėmimą**;
- **sutelktosios oro taršos šaltinių ir mobiliųjų oro taršos šaltinių naudojimą**.

Aiškinamoji pastaba

„Rizika grindžiamas“ vertinimas – vertinimas, kuriuo visų pirma nustatoma tikimybė, kad tam tikros kategorijos asmenys įvykdys teisės pažeidimus, ir antra, nustatoma, kiek rimtas, tikėtina, bus poveikis aplinkai ir žmonių sveikatai. Kuo didesnė pažeidimo įvykdymo tikimybė ir kuo didesnis tikėtinas poveikis, tuo didesnis yra poreikis įsikišti. Renkantis intervencinę priemonę, turėtų būti atsižvelgiama į rizikos pobūdį ir siekiama kuo labiau ją sumažinti.

2. Projektai, kuriais **padedama užtikrinti, kad būtų laikomasi aplinkosaugos reikalavimų**, kuriant naujus arba, jeigu jau jie sukurti, stiprinant esamus tarpvalstybinius, nacionalinius ar regioninius aplinkosaugos reikalavimų vykdymo užtikrinimo **specialistų ar ekspertų tinklus** ir (arba) diegiant arba, jeigu jau jos įdiegtos, tobulinant **profesinės kvalifikacijos suteikimo ir mokymo sistemas** ⁽²⁾; tai daroma, kad būtų geriau laikomasi privalomų ES aplinkosaugos priemonių, ir tuo tikslu skatinama laikytis reikalavimų, tikrinti, kaip jų laikomasi, ir užtikrinti jų vykdymą derinant administracinės teisės, baudžiamosios teisės ir atsakomybės už žalą aplinkai priemones.

Aiškinamoji pastaba

Aplinkosaugos reikalavimų vykdymo užtikrinimo specialistai gali būti institucijų ir įstaigų, atsakingų už reikalavimų vykdymo užtikrinimą, pvz., vietos, regioninių institucijų, policijos ir muitinės, aplinkos apsaugos agentūrų ir inspekcijų, aukščiausiųjų viešųjų audito įstaigų ir teisminių institucijų darbuotojai. Tai taip pat gali būti nevyriausybinės organizacijos, akademinės bendruomenės atstovai ir mokslo darbuotojai, kurių specializacija – vienas arba daugiau reikalavimų vykdymo užtikrinimo aspektų. Kalbant apie profesinę kvalifikaciją ir mokymą, įgyvendinant projektus turėtų būti užtikrinamas akademinės kvalifikacijos pripažinimas, taip pat turėtų būti užtikrinama, kad būtų išnaudojamos visos informacinių technologijų teikiamos galimybės, pvz., rengiami vaizdo seminarai ir atviri masinio nuotolinio mokymo kursai, ir taip būtų sudarytos sąlygos kuo ekonomiškiau nuotoliniu būdu mokytis kuo didesniai skaičiui specialistų.

3. Projektai, pagal kuriuos, **siekiant skatinti laikytis reikalavimų, stebėti, kaip jų laikomasi, ir užtikrinti jų vykdymą, rengiamos ir įgyvendinamos naujoviškos priemonės ir veiksmai**; šiuo tikslu nustatomos ir taikomos naujos arba, jeigu jau yra, tobulinamos esamos priemonės ir veiksmai, priklausantys vienai ar daugiau iš šių kategorijų:

- rizika grindžiamos **sistemos ir metodai, kuriais skatinama laikytis reikalavimų**;
- rizika grindžiamos **sistemos ir metodai, kuriuos taikant veiksmingai stebima, kaip laikomasi privalomų ES aplinkosaugos priemonių reikalavimų**, renkami su reikalavimų nesilaikymu susijusių problemų įrodymai, atliekama jų analizė ir tuo remiantis galima patikimai nustatyti, kokių tolesnių veiksmų reikia imtis;

⁽¹⁾ http://susproc.jrc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/; pagrindiniai rodikliai: http://susproc.jrc.ec.europa.eu/Efficient_Buildings/documents.html.

⁽²⁾ Įgyvendinant projektus, turėtų būti užtikrinamas akademinės kvalifikacijos ir mokymų pripažinimas, taip pat turėtų būti užtikrinama, kad būtų išnaudojamos visos informacinių technologijų teikiamos galimybės, pvz., rengiami vaizdo seminarai ir atviri masinio nuotolinio mokymo kursai, ir taip būtų sudarytos sąlygos kuo ekonomiškiau nuotoliniu būdu mokytis kuo didesniai skaičiui specialistų.

- rizika grindžiamos **veiksmingo tolesnių veiksmų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo sistemos ir metodai**, taikomi nustačius, kad nesilaikoma privalomų ES aplinkosaugos priemonių reikalavimų arba su jomis susijusių išpareigojimų, ir apimantys administracinės teisės, baudžiamosios teisės ir atsakomybės už žalą aplinkai priemonių taikymą.

Aiškinamoji pastaba

Rizika grindžiamų sistemų ir metodų tikslas – suprasti, kaip griežtai žemės savininkai, pramonės įmonės, MVĮ, komunalinės įmonės ar kiti už vykdymą atsakingi subjektai turėtų laikytis savo išpareigojimų pagal privalomas ES aplinkosaugos priemones ir kokią poveikį jų nesilaikymas turės aplinkai ir žmonių sveikatai. Remiantis šiuo supratimu, tokiomis sistemomis ir metodais siekiama, vykdant skatinimo, stebėsenos ir reikalavimų vykdymo užtikrinimo veiklą, skatinti laikytis reikalavimų ir atgrasyti nuo jų nesilaikymo.

Skatinimo sistemos ir metodai galėtų apimti rekomendacijų naudojimą, konsultavimo paslaugas, informuotumo didinimo kampanijas, partnerystės susitarimus ar savikontrolės sistemas, kurios už vykdymą atsakingiems subjektams padėtų laikytis reikalavimų. Stebėsenos sistemos ir metodai gali būti susiję su patikrinimais vietoje, priežiūra (taip pat naudojant palydovus ir bepiločius orlaivius), patikromis vietoje, žvalgybinės informacijos rinkimu, pramonine analize, policijos tyrimais, duomenų analize ir aplinkosaugos auditu. Tolesnių veiksmų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo būdai gali turėti panašią didelę aprėptį.

4. Projektai, kuriais **tobulinamas viešojo sektoriaus institucijų vykdomas su aplinkosauga susijusių skundų ir teikiamos informacijos nagrinėjimas**, prirėikus taip pat bendradarbiaujant su privačiais subjektais, kuriant ir diegiant naujas arba, jeigu jau yra, tobulinant esamas visuomenės teikiamų **skundų ir informacijos tvarkymo sistemas ir metodus** ir taip siekiant užtikrinti, kad pateikiama informacija būtų kuo patikimesnė, palengvinti institucijų ir visuomenės tarpusavio ryšius, kuo labiau sumažinti administracinę naštą ir padėti sėkmingai įgyvendinti privalomas ES aplinkosaugos priemones.

Aiškinamoji pastaba

Skundų ir informacijos tvarkymo sistemos ir metodai gali būti elektroninės skundų tvarkymo sistemos, specialiosios ryšio linijos, piliečių observatorijos ir kitos piliečių mokslinės veiklos platformos. Piliečių mokslinės veiklos platformos gali, be kita ko, leisti nacionalinėms, regioninėms ir vietos kompetentingoms institucijoms įtraukti piliečius į aplinkos būklės ir kitų formų stebėsenos veiklą ir kartu kaupti labiau suderintus ir tinkamus naudoti duomenis.

5. Projektai, kuriais plačioji visuomenė, NVO, teisininkai, teismų pareigūnai, viešojo administravimo institucijos ar kiti suinteresuotieji subjektai **skatinami naudotis teise kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais ir (arba) tarpininkavimo paslaugomis**, siekiant gerinti žinias apie šias su aplinkosauga susijusių ginčų nagrinėjimo priemones, jų suvokimą ir taikymą, daugiausia dėmesio skiriant šiems aspektams:
 - žmonių **sveikatos ir gerovės apsaugai** laikantis ES oro, vandens ir atliekų tvarkymo priemonių, įtrauktų į LIFE teminius prioritetus, reikalavimų;
 - **gamtos, biologinės įvairovės ir vandens kokybės apsaugai** įgyvendinant gamtos, biologinės įvairovės ir vandens apsaugos priemones, įtrauktas į LIFE teminius prioritetus;
 - veiksmingam **Atsakomybės už aplinkos apsaugą direktyvos** ⁽¹⁾ taikymui.

Įgyvendinant projektus, turėtų būti remiamasi esamais moduliais ir praktine patirtimi, įtrauktais į Komisijos parengtą aplinkos teisės mokomųjų priemonių rinkinį ⁽²⁾.

4. BENDRŪJŲ TIKSLŲ SIEJIMAS SU VEIKSMŲ DOTACIJOMIS PAGAL KLIMATO POLITIKOS PAPROGRAMĘ

Laikantis LIFE reglamento bendrųjų tikslų ir siekiant užtikrinti reikiamą Europos pridėtinę vertę, veiksmų dotacijų panaudojimas bus susietas su trimis LIFE reglamento 13 straipsnyje nurodytomis klimato politikos prioritetinėmis sritimis: klimato kaitos švelninimu, prisitaikymu prie klimato kaitos ir klimato valdymu bei informavimu, taip pat su konkrečiais tikslais, nustatytais LIFE reglamento 14, 15 ir 16 straipsniuose. Nėra numatyta, kad teminiai prioritetai ir projektų temos bus finansuojami pagal Klimato politikos paprogramę skiriamomis veiksmų dotacijomis, tačiau atitinkamos klimato politikos sritys išvardytos toliau, o metiniai kvietimai teikti pasiūlymus taip pat apima su toliau nurodytomis politikos sritimis susijusias išsamesnes veiklos sritis.

⁽¹⁾ 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) (OL L 143, 2004 4 30, p. 56).

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/environment/legal/law/training_package.htm.

Remiant ES klimato politikos įgyvendinimą ir padedant ES pasirengti spręsti klimato politikos uždavinius artimiausiais metais ir dešimtmečiais, programa LIFE padės Sąjungą paversti klimato kaitai atsparia mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomene. Šiuo požiūriu prioritetai yra tokie: įgyvendinti 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją ir Energetikos veiksmų plano iki 2050 m. tikslus, taip pat Paryžiaus susitarimas ir prisitaikymo prie klimato kaitos politika. Kurti naują klimato kaitos švelninimo technologiją bus lengviau pasitelkiant geriausių patirtį, įgyvendinant parodomuosius ir bandomuosius projektus, atitinkamais atvejais siekiant gauti tolesnės veiklos finansavimą. ES klimato politika bus glaudžiai siejama su vietos geriausia patirtimi ir iniciatyvomis, taip pat su parodomaisiais naujų ir geresnių metodų, taikomų įgyvendinant perėjimą prie klimato kaitai atsparios mažo anglies dioksido kiekio technologijų visuomenės, pavyzdžiais. Kad procesas būtų sėkmingas, dabartinės mažo anglies dioksido kiekio technologijos ir (arba) sprendimai taip pat turėtų būti ištirti ieškant su technologijomis nesusijusių kliūčių, neleidžiančių skverbtis į rinką. Pagal programą LIFE, siekiant padėti kurti klimato kaitai atsparesnę Sąjungą, taip pat bus remiamas ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos įgyvendinimas ⁽¹⁾.

Klimato kaitos švelninimo srityje, įgyvendinant projektus turėtų būti įrodyta, kad nacionaliniu, regioniniu ar subregioniniu lygmenimis įgyvendinamos anglies dioksido kiekio mažinimo strategijos ar žemės naudojimo valdymo planai. Tai apimtų išmetamųjų teršalų mažinimo ir efektyvaus išteklių naudojimo priemonių populiarinimą įvairiuose sektoriuose ir skatinimą taikyti priemones, kuriomis skatinami elgsenos pokyčiai. Be to, prireikus pagal Pasaulinį merų paktą dėl klimato ir energetikos ⁽²⁾ bus remiamas naujų gamybos, vartojimo ar valdymo modelių (pavyzdinių miestų ar regionų), turinčių transformuojantį poveikį, diegimas.

Kalbant apie prisitaikymo prie klimato kaitos prioritetinę sritį, prisitaikymo prie klimato kaitos strategijas turėtų būti padedama įgyvendinti sutelkiant dėmesį į tam tikras pagrindines sritis su Europos pridėtine verte, įskaitant regioniniu ar tarpvalstybiniu lygmeniu įgyvendinamus projektus, o prireikus vykdant prisitaikymo veiklą ekosistemų lygmeniu. Projektų rezultatus turi būti įmanoma demonstruoti ir pritaikyti kitose srityse, jais turėtų būti skatinama įgyvendinti naujoviškus prisitaikymo prie klimato kaitos sprendimus, visų pirma sutelkiant privačiojo sektoriaus išteklius, o prireikus – pagal Pasaulinį merų paktą. Projektais taip pat turėtų būti skatinama prisitaikymo prie klimato kaitos ir klimato kaitos švelninimo, taip pat nelaimių rizikos mažinimo sričių tarpusavio sąveika.

Siekiant remti dabartinę ir būsimą ES klimato politiką, galėtų būti įgyvendinami toliau nurodytų klimato politikos sričių projektai:

a) klimato kaitos švelninimas:

- valstybių narių ir regioninių ir (arba) vietos valdžios institucijų pastangos mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sektoriuose, kuriems netaikoma ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB ⁽³⁾ (ES ATLPS)) ir Sprendimas dėl pastangų pasidalijimo (Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 406/2009/EB ⁽⁴⁾): transporto ir kuro, žemės ūkio, statybos (pvz., pastatų energijos vartojimo efektyvumo), žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės sektoriuose;
- šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos ir klimato kaitos švelninimo priemonių žemės naudojimo sektoriuje rengimas ir įgyvendinimas;
- žemės valdymo praktika, turinti poveikį taršai ir taršos šalinimui, kuria, pvz., papildomos priemonės, remiamos iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų); Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 ⁽⁵⁾;
- veiksmai, kuriais tobulinamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos veikimas ir kurie daro poveikį pramonei gamybai, kurią vykdant suvartojama daug energijos ir išmetamas didelis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis;

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija“ (COM(2013) 216 final).

⁽²⁾ <http://www.covenantofmayors.eu>

⁽³⁾ 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Bendrijoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB (OL L 275, 2003 10 25, p. 32).

⁽⁴⁾ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 406/2009/EB dėl valstybių narių pastangų mažinti jų šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, Bendrijai siekiant įvykdyti įsipareigojimus iki 2020 m. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas (OL L 140, 2009 6 5, p. 136).

⁽⁵⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 (OL L 347, 2013 12 20, p. 320).

- fluorintų dujų ir ozono sluoksnį ardančių medžiagų naudojimo mažinimas, visų pirma projektais, kuriais padedama įgyvendinti Monrealio protokolą ir jo Kigalio pakeitimą, taip pat ES reglamentą dėl fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų;
 - institucijų vykdoma šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo stebėseną ir šios stebėsenos ataskaitų teikimas;
- b) prisitaikymas prie klimato kaitos:
- miesto prisitaikymas prie klimato kaitos ir žemės naudojimo planavimas, kuriuo ribojamas klimato kaitos poveikis;
 - infrastruktūros atsparumas, įskaitant žaliosios ir mėlynosios infrastruktūros kūrimą ir prisitaikymo prie klimato kaitos veiklos vykdymą ekosistemų lygmeniu;
 - tvarus vandens išteklių valdymas teritorijose, kurioms būdingos sausras, potvynių rizikos ir pakrančių valdymas;
 - žemės ūkio, miškininkystės ir turizmo sektorių atsparumas, taip pat salose ir kalnuotose vietovėse;
 - parama atokiausiems ES regionams – pasirengimas ekstremalioms oro sąlygoms, visų pirma pakrančių srityse;
- c) klimato valdymas ir informavimas:
- nacionalinių 2030 m. klimato ir energetikos strategijų ir (arba) amžiaus vidurio strategijų rengimas ir įgyvendinimas;
 - elgsenos pokyčių skatinimas, išmetamųjų teršalų mažinimo ir efektyvaus išteklių naudojimo priemonių integravimas į kitus sektorius;
 - institucijų atliekamas ES ATLPS veikimo vertinimas;
 - galutinių naudotojų ir įrangos, kurioje yra fluorintų dujų, platinimo grandinės dalyvių informuotumo didinimas ir gebėjimų ugdymas;
 - klimato politikos stebėseną, jos vertinimą ir *ex post* vertinimą;
 - geriausia patirtis ir informuotumo didinimo veikla, kuria sprendžiami su prisitaikymo prie klimato kaitos poreikiais susiję klausimai.

5. PROJEKTŲ ATRANKOS PROCEDŪROS TECHNINĖ METODIKA, TAIP PAT ATRANKOS IR DOTACIJŲ SKYRIMO KRITERIJAI (LIFE REGLAMENTO 24 STRAIPSNIO 2 DALIES D PUNKTAS)

Toliau aprašyta projektų atrankos procedūros techninė metodika, taip pat pagrindiniai konkretūs tinkamumo ⁽¹⁾ ir skyrimo kriterijai pagal LIFE reglamento 2 ir 19 straipsnius. Kadangi abiejų paprogramių tos pačios rūšies projektams taikoma iš esmės ta pati metodika ir kriterijai, aiški nuoroda į vieną iš paprogramių pateikiama tik tuo atveju, kai yra skirtumų.

Visų rūšių dotacijų atveju ES finansavimo papildomumas ir optimalus panaudojimas, įskaitant papildančią pagal kitas Sąjungos finansines priemones vykdomą veiklą, kaip nustatyta LIFE reglamento 8 straipsnyje, bus vertinamas ir į jį bus atsižvelgiama taikant skyrimo kriterijų „Europos pridėtinė vertė. Sąveika“. Norint išvengti nepageidaujamo dubliavimo, pareiškėjai turi pagrįsti, kodėl pasirinko kreiptis dėl programos LIFE, o ne dėl kito Sąjungos finansavimo, jeigu panašūs projektai ar veiksmai gali būti remiami ir pagal kitas programas.

Pagal vieną prioritetinę sritį finansuojamais projektais neturi būti kenkiama kitos prioritetinės srities aplinkosaugos ar klimato politikos tikslams, nebent šis poveikis pasiūlyme būtų aiškiai apibrėžtas ir pateisintas ir būtų tinkamai suplanuotos galimos alternatyvos ir poveikio mažinimo bei prisitaikymo prie jo priemonės.

Išsamesnės informacijos bus pateikta paraiškų teikimo ir vertinimo gairėse, kurios bus paskelbtos kartu su susijusiais kvietimais teikti pasiūlymus. Pagal dabartinę DDP ir LIFE reglamentą kasmet skelbiant kvietimą teikti pasiūlymus projektų atrankos metodika gali būti adaptuojama ir paprastinama.

⁽¹⁾ LIFE reglamento 24 straipsnio 2 dalies d punkte pavartoto žodžio „atranka“ prasmė apima ir posakio „finansavimo tinkamumas“, pavartoto LIFE reglamento 19 straipsnyje ir Finansinio reglamento 131 straipsnyje, prasmę.

5.1. Veiksmų dotacijos

Pareiškėjų, kurie turi būti pašalinti arba atitinka ne visus bendruosius tinkamumo kriterijus pagal Finansinio reglamento 131 straipsnį, pateikti pasiūlymai nebus saugomi.

Be to, pasiūlymai turi atitikti priimtino reikalavimus (pvz., kai kurių projektų paraiškos teikiamos tik elektroniniu būdu) ir tinkamumo kriterijus (pvz., atitikti Gaires dėl Izraelio subjektų ir jų vykdomos veiklos po 1967 m. birželio mėn. Izraelio okupuotose teritorijose atitikties ES nuo 2014 m. finansuojamų dotacijų, premijų ir kitų finansavimo priemonių teikimo reikalavimams⁽¹⁾), taikomus visoms LIFE veiksmų dotacijoms, tai taip pat bus aiškiai nurodyta atitinkamose paraiškų teikimo gairėse.

Įvairių rūšių projektams taikomi tinkamumo kriterijai toliau nurodyti atitinkamose antraštinėse dalyse. Skirtingų rūšių projektams vienodai taikomi kriterijai nurodyti tik 5.1.1 dalyje (Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a, b, c ir h punktus).

Remiantis LIFE reglamento 6 straipsnio 2 dalimi, ne Sąjungoje įsteigti juridiniai asmenys gali dalyvauti LIFE reglamento 18 straipsnyje nurodytuose projektuose, jeigu projektą koordinuojantis lėšų gavėjas yra įsikūręs Sąjungoje, o visa ne Sąjungoje vykdytina veikla atitinka LIFE reglamento 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus. Taigi ši veikla turi būti būtina, kad būtų įgyvendinti Sąjungos aplinkos ir klimato tikslai ir užtikrintas su projektais susijusių veiksmų („intervencinių priemonių“), vykdomų valstybių narių teritorijose, kurioms taikomos Sutartys, veiksmingumas.

Remiantis LIFE reglamento 7 straipsniu, įgyvendinant programą LIFE gali būti bendradarbiaujama su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis, jų institucijomis ir įstaigomis, jeigu to reikia LIFE reglamento 3 straipsnyje nustatytiems bendriesiems tikslams įgyvendinti.

Be to, pasiūlymai bus atrinkti tik tuo atveju, jeigu, remiantis konkrečiais patvirtinamaisiais dokumentais, susijusiais su pareiškėjo ankstesnių metų veiklos rezultatais, bus galima įrodyti:

- veiklos pajėgumus – pareiškėjas turi turėti profesinę kompetenciją ir kvalifikaciją, reikalingą projektui įvykdyti; ir
- finansinius pajėgumus – pareiškėjas privalo turėti stabilius ir pakankamus finansavimo šaltinius, kad galėtų vykdyti savo veiklą visą projekto laikotarpį ir dalyvauti finansuojant projektą.

Atrenkant viešąsias įstaigas ir tarptautines organizacijas ir tikrinant jų finansinius pajėgumus, bus taikomas Finansinio reglamento 131 straipsnis.

5.1.1. Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a, b, c ir h punktus

Bandomųjų, parodomųjų, geriausios patirties ir informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektai, nurodyti LIFE reglamento 18 straipsnio a, b, c ir h punktuose, atrenkami taikant tokią pat projektų atrankos techninę metodiką ir jiems taikomi panašūs tinkamumo ir skyrimo kriterijai, kaip išdėstyta toliau.

5.1.1.1. Projektų teikimo techninė metodika ir atrankos procedūra

Atsižvelgiant į laikotarpio vidurio vertinime pateiktą pasiūlymą ir teigiamą patirtį, įgytą kai kuriose kitose ES programose taikant dviejų etapų procedūras, dabartinėje LIFE DDP pristatoma dviejų etapų procedūra, taikytina toms prioritetinėms sritims, dėl kurių iki šiol galimi pareiškėjai, turintys didelės Europos pridėtinės vertės projektų idėjų ir neturintys su programa LIFE susijusios patirties, nenoriai teikė paraiškas, nes reikėjo pateikti labai išsamų viso projekto pasiūlymo vertinimą, o galimybė gauti finansavimą buvo palyginti nedidelė. Taikant dviejų etapų procedūrą, išsamų pasiūlymą turės pateikti tik tie pareiškėjai, kurių pasiūlymai turi didelę tikimybę būti atrinkti (žr. 5.1.1.2 skirsnio b punktą).

Todėl pagal dabartinę programą LIFE numatomos dvi procedūros:

- dviejų etapų procedūra, pagal kurią pirma pateikiamas koncepcijos dokumentas, o paskui – išsamus pasiūlymas;
- vieno etapo procedūra, pagal kurią teikiamas tik išsamus pasiūlymas.

⁽¹⁾ OL C 205, 2013 7 19, p. 9.

Vieną iš šių dviejų procedūrų, susitarusi su Komisija (Aplinkos ir Klimato politikos generaliniais direktoratais) ir atsižvelgdama į kiekvieno kvietimo teikti pasiūlymus organizacinius ir veiklos suvaržymus, pasirenks VĮ.

Pagal 2018 m. kvietimą teikti pasiūlymus dviejų etapų procedūra bus taikoma Aplinkos paprogramei. Remiantis paramos gavėjų pateikta grįžtamąja informacija, šią procedūrą gali būti nuspręsta artimiausiais metais taikyti ir Klimato politikos paprogramei.

Išsamių pasiūlymų vertinimas pagal vieno etapo procedūrą aprašytas 5.1.1.2 ir 5.1.1.3 skirsniuose.

Dviejų etapų procedūra bus organizuojama taip:

a) Dviejų etapų procedūra

1 etapas

— Kvietimas teikti paraišką

— Konceptijos dokumento pateikimas

Pareiškėjas pateikia ne ilgesnį kaip 10 puslapių konceptijos dokumentą, kuriame pateikiama ši informacija:

— administracinės formos, susijusios su projekto dalyviais;

— projekto turinio aprašą, įskaitant pagrindinio projekto aplinkosaugos aspekto aprašymą, numatomą partnerystę, galinčias iškilti kliūtis ir nenumatytų atvejų planą joms pašalinti, taip pat pasirinktą strategiją, pagal kurią bus užtikrinamas projekto rezultatų tvarumas projektui pasibaigus; ir

— projekto biudžetas išlaidų kategorijų lygmeniu.

— Konceptijos dokumentų vertinimas ir reitingavimas

Konceptijos dokumento tinkamumo kriterijai

Remdamasi konceptijos aprašu, VĮ nustato, kurie pasiūlymai atitinka tinkamumo kriterijus (žr. 5.1.1.2 skirsnio a punktą).

Konceptijos dokumentams taikomi skyrimo kriterijai

Pasiūlymai bus reitinguojami pagal vertingumą, t. y. pagal balų skaičių, gautą pagal skyrimo kriterijus „Bendra pasiūlymo kokybė“ ir „Bendra Europos pridėtinė vertė“.

Pasiūlymai, pagal vieną ar abu kriterijus nesurinkę mažiausio būtino balų skaičiaus, bus atmesti.

Keliems pasiūlymams surinkus vienodą balų skaičių pagal skyrimo kriterijų „Bendra pasiūlymo kokybė“, pirmenybė bus teikiama pasiūlymams, gavusiems didesnę įvertinimą pagal kriterijų „Bendra Europos pridėtinė vertė“. Jeigu būtų pasiūlymų, pagal abu kriterijus surinkusių vienodą balų skaičių, sprendimą dėl galutinio jų reitingavimo priims vertinimo komitetas.

— Saugomų pasiūlymų sąrašas

Ilgasis konceptijos dokumentų, kuriuos pateikę pareiškėjai bus pakviesti pateikti išsamų pasiūlymą, sąrašas bus sudarytas iš geriausiai įvertintų pasiūlymų, kuriems prašomų ES įnašų suma 2–2,5 karto viršija nustatytą biudžetą. VĮ nustatys koeficientą pagal reitingavimo rezultatus, atsižvelgdama į pasiūlymų dydį ir patirtį, įgytą taikant dviejų etapų procedūrą. Ilgąjį sąrašą sudarys kiekvienai prioritetinei sričiai skirti smulkesni sąrašai. Jeigu suinteresuotumas viena iš prioritetinių sričių nėra pakankamai didelis, kitoms prioritetinėms sritims skirti sąrašai gali būti išplėsti.

2 etapas

— Išsamaus pasiūlymo pateikimas

Tinkamus konceptijos dokumentus, įvertintus kaip pasiūlymai, kuriuos gali būti svarstoma atrinkti finansuoti, pateikę pareiškėjai kviečiami pateikti išsamų pasiūlymą. Suteikiamas tam tikras ribotas lankstumas: pateikiant išsamų pasiūlymą galima pakeisti konceptijos dokumente pateiktą informaciją apie veiksmus, partnerystę ir biudžetą. Tačiau tai nereiškia, kad galima keisti pasiūlymo konceptijos dokumento pobūdį. Išsamiaame pasiūlyme pateiktas biudžetas nuo konceptijos dokumente nurodyto biudžeto gali skirtis ne daugiau kaip 10 %.

- Išsamaus pasiūlymo vertinimas ir reitingavimas

Pasiūlymai bus vertinami ir reitinguojami pagal 5.1.1.2 skirsnyje aprašytus tinkamumo ir skyrimo kriterijus.

- Galutinio finansuotinių projektų sąrašo ir rezervo sąrašo sudarymas

Po peržiūros etapo bus pasiūlyta finansuoti sėkmingus projektus, atsižvelgiant į turimą biudžetą. Į rezervo sąrašą bus įtraukti geriausiai įvertinti projektai, kurių nebuvo galimybių finansuoti dėl turimo biudžeto. Rezervo sąrašas apims papildomus 20 % turimo LIFE biudžeto.

- Dotacijos susitarimo pasirašymas

b) Vieno etapo procedūra

- Kvietimas teikti paraiškas

- Išsamaus pasiūlymo pateikimas

Pareiškėjai pateikia išsamų pasiūlymą.

- Išsamaus pasiūlymo vertinimas ir reitingavimas

Pasiūlymai bus vertinami pagal tinkamumo ir skyrimo kriterijus ir reitinguojami, kaip nurodyta 5.1.1.2 skirsnyje.

- Galutinio finansuotinių projektų sąrašo ir rezervo sąrašo sudarymas

Po peržiūros etapo bus pasiūlyta finansuoti sėkmingus projektus, atsižvelgiant į turimą biudžetą. Į rezervo sąrašą bus įtraukti geriausiai įvertinti projektai, kurių nebuvo galimybių finansuoti dėl turimo biudžeto. Rezervo sąrašas apims papildomus 20 % turimo LIFE biudžeto.

- Dotacijos susitarimo pasirašymas

5.1.1.2. Tinkamumo ir skyrimo kriterijai

Taikant dviejų etapų procedūrą, tinkamumo kriterijai a) bus taikomi koncepcijos dokumentui, o taikant vieno etapo procedūrą – išsamiems pasiūlymams.

Skyrimo kriterijai b) bus taikomi, kaip aprašyta 5.1.1.1 skirsnyje.

a) Tinkamumo kriterijai

Nei koncepcijos dokumentas, nei išsamus pasiūlymas, kaip apibrėžta LIFE reglamento 18 straipsnio a, b, c ar h punkte, nebus saugomi ir nebus atliekamas jų vertingumo vertinimas, jeigu projekto pasiūlyme nebus įrodyta, kad:

- įgyvendinant projektą padedama siekti vieno ar kelių bendryjų tikslų, nustatytų LIFE reglamento 3 straipsnyje, ir taikytinų konkrečių tikslų, nustatytų LIFE reglamento 10, 11, 12, 14, 15 ir 16 straipsniuose;
- projektas patenka į LIFE paprogramės prioritetinę sritį, nustatytą LIFE reglamento 9 ir 13 straipsniuose, ir yra pateiktas kaip tos srities projekto pasiūlymas;
- projektas atitinka vieną iš toliau nurodytų projekto rūšių, apibrėžtų LIFE reglamento 2 straipsnio a, b, c ir h punktuose.

Bandomieji projektai – projektai, kuriuos įgyvendinant taikoma dar netaikyta arba neišbandyta technika ar metodas arba jie nebuvo taikyti ar išbandyti kitur, taip pat kuriuos įgyvendinant gali būti užtikrinta nauda aplinkos ar klimato srityje, palyginti su esama geriausia praktika, ir kuriuos vėliau didesniu mastu galima taikyti panašiose situacijose.

Parodomieji projektai – projektai, kuriuos įgyvendinant praktiškai vykdomi, bandomi, vertinami ir skleidžiami nauji arba įgyvendinant konkretų projektą (pvz., geografinėmis, ekologinėmis ar socialinėmis arba ekonominėmis aplinkybėmis) nežinomi veiksmai, metodika ar principai ir kurie galėtų būti taikomi kitais atvejais panašiomis aplinkybėmis.

Geriausios praktikos projektai – projektai, kuriuos įgyvendinant taikoma tinkama, ekonomiškai efektyvi ir pažangiausia technika, metodai ir principai, atsižvelgiant į konkrečias projekto aplinkybes.

Informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektai – projektai, kuriais siekiama palaikyti ryšius, skleisti informaciją ir didinti informuotumą Aplinkos ir Klimato politikos paprogramių srityse.

Prioritetinės srities „Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas“ bandomieji ir parodomieji projektai ir prioritetinių sričių „Klimato kaitos švelninimas“ ir „Prisitaikymas prie klimato kaitos“ bandomieji, parodomieji ir geriausios praktikos projektai turi apimti veiksmus, kuriais daromas didelis ir išmatuojamas tiesioginis poveikis sprendžiant tikslinį (-ius) aplinkosaugos ir (arba) klimato politikos klausimą (-us).

Įgyvendinant prioritetinės srities „Gamtos apsauga ir biologinė įvairovė“ bandomuosius, parodomuosius ir geriausios praktikos projektus, bent 25 % reikalavimus atitinkančio biudžeto turi būti skirta konkrečioms apsaugos veiksmams (ribotos išimties bus galimos atsižvelgiant į konkrečius politikos poreikius ir bus aiškiai įvardytos paraiškų teikimo gairėse). Konkretūs apsaugos veiksmai – tai veiksmai, kuriais daromas didelis ir išmatuojamas tiesioginis poveikis sprendžiant tikslinį (-ius) aplinkosaugos ir (arba) klimato politikos klausimą (-us), šiuo atveju – gerinama tikslinių rūšių, buveinių, ekosistemų ar ekosisteminių paslaugų išsaugojimo ar ekologinė būklė ar sulėtinamas ir (arba) sustabdomas jos blogėjimas ir (arba) ji atkuriamas.

Prioritetinės srities „Aplinkos ar klimato politikos valdymas ir informavimas“ bandomieji, parodomieji, geriausios praktikos arba informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektai turi apimti veiksmus, kuriais, sukeliant didelį ir išmatuojamą tiesioginį poveikį tiksliniam (-iams) su aplinkosauga ir (arba) klimato politika susijusiam (-iems) valdymo, informavimo ir (arba) informuotumo didinimo bei sklaidos klausimams, daromas didelis ir išmatuojamas tiesioginis arba netiesioginis poveikis sprendžiant tikslinį (-ius) aplinkosaugos ir (arba) klimato politikos klausimą (-us).

Poveikį, kurio siekiama aplinkosaugos, klimato politikos ir (arba) susijusiose valdymo ir informavimo srityse, turėtų būti įmanoma išmatuoti ir jis turėtų būti įvertinamas arba modeliuojamas remiantis matavimų rezultatais jau projekto įgyvendinimo laikotarpiu.

Siekiant išvengti kitų ES programų dubliavimo ⁽¹⁾, projektai, orientuoti į **mokslinius tyrimus** ⁽²⁾ ar skirti **didelai infrastruktūrai** plėtoti, nepatenka į programos LIFE taikymo sritį, todėl **neatitinka finansavimo reikalavimų**.

Pagal LIFE projektus negali būti finansuojamos kompensavimo priemonės, taikomos laikantis išpareigojimų pagal nacionalinę ar ES teisę.

b) Skyrimo kriterijai

Jeigu nenurodyta kitaip, skyrimo kriterijai taikomi visoms prioritetinėms sritims. Tarpusavyje konkuruoja tik tos pačios prioritetinės srities projektai.

Konkretūs koncepcijos dokumentams taikomi skyrimo kriterijai

Pirmajame dviejų etapų procedūros etape visi koncepcijos dokumentai pagal toliau nurodytus skyrimo kriterijus turi gauti bent pereinamąjį balą, kad būtų svarstoma galimybė juos reitinguoti.

- 1. Bendra pasiūlymo kokybė.** Pagal šį kriterijų visų pirma vertinamas pasiūlymų (taip pat aplinkybių iki veiklos pradžios aprašymo) aiškumas, įgyvendinamumas ir orientacinė ekonominė vertė. **Daugiausia galima surinkti 20 balų (pereinamasis balas – 5).**
- 2. Bendra Europos pridėtinė vertė.** Pagal šį kriterijų visų pirma bus vertinama, kaip projektu padedama įgyvendinti LIFE prioritetus, taip pat numatomas jo poveikis ir projekto rezultatų tvarumas. **Daugiausia galima surinkti 30 balų (pereinamasis balas – 10).**

⁽¹⁾ LIFE reglamento 11 konstatuojamoji dalis.

⁽²⁾ Moksliniams tyrimams skirti projektų pasiūlymai gali būti tikrinami, ar atitinka susijusių kvietimų teikti pasiūlymus pagal programą „Horizontas 2020“ reikalavimus: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>.

Išsamiesiems pasiūlymams taikomi skyrimo kriterijai

Taikant abiejų rūšių – ir dviejų etapų, ir vieno etapo – procedūras, išsamūs pasiūlymai, atsižvelgiant į jų vertingumą, bus vertinami pagal toliau nurodytus skyrimo kriterijus ir vertinimo sistemą.

— Techninis nuoseklumas ir kokybė

Techninis nuoseklumas reiškia, kad siūlomi projekto veiksmai turėtų būti numatomiesiems projekto rezultatams pasiekti tinkamos ir įgyvendinamos priemonės. Nei veiksmai, nei numatomi rezultatai neturėtų prieštarauti tikslams, kurių siekiama įgyvendinant programą LIFE. Techninė kokybė reiškia, kad, įgyvendinant projekto veiksmus, numatomų rezultatų turėtų būti siekiama kuo veiksmingiau ir efektyviau. Projekto veiksmai turėtų būti gerai suplanuoti ir aiškiai aprašyti.

— Finansinis nuoseklumas ir kokybė

Vertinant numatomus veiksmų, kurie laikomi pakankamai techniškai nuosekliais ir kurių techninė kokybė yra priimtina, rezultatus, pagal šį kriterijų bus įvertinti paramos gavėjų ir bendrų finansuotojų finansiniai įnašai, siūlomas biudžetas ir jo suderinamumas su siūlomais veiksmais ir taikytinomis taisyklėmis, taip pat siūlomo metodo ekonominis efektyvumas ir ekonominė vertė. Biudžetas turi būti skaidrus, t. y. išlaidų punktai turėtų būti pakankamai išsamiai aprašyti.

— Europos pridėtinė vertė. Indėlio siekiant abiejų LIFE paprogramių prioritetinių sričių konkrečių tikslų mastas ir kokybė

Bus vertinama, koku mastu kiekvienu pasiūlymu, jeigu jis laikomas pakankamai techniškai ir finansiškai nuosekliu ir yra priimtinos kokybės, bus padedama siekti abiejų LIFE paprogramių prioritetinių sričių vieno ar kelių konkrečių tikslų, nustatytų LIFE reglamento 10, 11 ir 12 (LIFE Aplinkos paprogramė) ir 14, 15 ir 16 (LIFE Klimato politikos paprogramė) straipsniuose, taip pat to indėlio kokybė. Pagal šį kriterijų visų pirma vertinamas indėlio siekiant konkrečių numatytų tikslų mastas ir kokybė (poveikis), taip pat projekto pabaigoje dėl projekto veiksmų numatomo poveikio aplinkai ir (arba) klimatui mastas, palyginti su nustatyta ar įvertinta padėtimi projekto pradžioje. Taip pat bus atsižvelgta į teritorinių, socialinių ir politinių aplinkybių⁽¹⁾, kurioms, kaip numatoma, turės įtakos projekto veiksmai, svarbą.

Numatomas poveikis turėtų būti išreikštas atsižvelgiant į taikytinus projekto lygmens rodiklius ir matavimo vienetus, kuriuos projektų vykdytojai turės pateikti šiuo tikslu sukurtai LIFE pagrindinių projekto lygmens rodiklių (toliau – PPR) duomenų bazei⁽²⁾. Taigi, pvz., LIFE prioritetinės srities „Gamta ir biologinė įvairovė“ pasiūlymai bus vertinami pagal numatomą jų poveikį buveinių struktūroms ir funkcijoms, rūšių išsaugojimo būklei ir (arba) ekosistemų ekologiškai būklei ir jų paslaugų būklei. Šiame vertinime atsižvelgiama tik į veiksmus, kurie laikomi įgyvendinamais remiantis techninio ir finansinio nuoseklumo vertinimo rezultatais.

— Europos pridėtinė vertė. Tvarumas (tęstinumas, atkartojamumas, galimybė perduoti rezultatus)

Projekto rezultatų vidutinės trukmės ir ilgalaikis tvarumas – tai gebėjimas juos išlaikyti įgyvendinus projektą, o tai galima padaryti toliau naudojant projekto rezultatus, juos atkartojant arba perduodant.

Tęstinumas reiškia, kad vykdant projektą įgyvendinti sprendimai toliau naudojami pasibaigus projekto įgyvendinimo laikotarpiui; jais naudojasi tik projekte dalyvavę subjektai, tačiau galima užtikrinti tolesnę jų sklaidą platesniu geografiniu mastu. Pereinamajam balui gauti užtenka vien tolesnio projekto rezultatų naudojimo ir išlaikymo, o tolesnė geografinė sklaida bus vertinama pagal numatomą aprėptį, todėl ją galima palyginti su rezultatų atkartojamumu ar perdavimu.

Atkartojamumas reiškia, kad įgyvendinant projektą taikytus sprendimus taip pat ir tais pačiais tikslais projekto įgyvendinimo laikotarpiu arba jam pasibaigus vėl naudoja kiti subjektai ir (arba) sektoriai.

⁽¹⁾ Konkrečios su projektu susijusios aplinkybės apibrėžiamos remiantis bendrosiomis projekto aplinkybėmis (biogeografinis regionas, teritorinės ribos, apibrėžiamos pagal geografinių duomenų kodavimo standartą, kuris statistikos tikslais taikomas šalių regionams nurodyti (NUTS), vandens telkinys, ekosistema ir susijusios paslaugos, „Natura 2000“ teritorija) ir konkrečia projekto įgyvendinimo aplinka, apibrėžiama pagal vietovės, kurioje bus įgyvendinami veiksmai, ilgį ir (arba) dydį ir žmonių, kurie pajus pagrindinėje projekto aplinkosaugos, klimato politikos ar susijusioje valdymo ir informavimo srityje įgyvendinamų veiksmų poveikį, skaičių.

⁽²⁾ Demonstracinę versiją galima rasti LIFE svetainėje adresu <http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmttools/index.htm>.

Perdavimas reiškia, kad įgyvendinant projektą taikytus sprendimus projekto įgyvendinimo laikotarpiu arba jam pasibaigus kitaip arba kitais aplinkosaugos, klimato politikos ar susijusios valdymo ir informavimo veiklos tikslais vėl naudoja tie patys ar kiti subjektai ir (arba) sektoriai.

Pareiškėjai savo pasiūlymuose turėtų įrodyti, kad sprendimai (t. y. ryšių palaikymo, informacijos sklaidos ir informuotumo didinimo būdai, metodai, metodikos, principai ir (arba) veiksmai ar pagalbinė veikla), kuriais, padedant įgyvendinti susijusius LIFE reglamento tikslus, siekiama tiesioginio ir (arba) netiesioginio teigiamo poveikio, gali būti naudojami toliau, atkartojami ir (arba) perduodami.

Kad būtų galima toliau sėkmingai naudoti, kartoti ir (arba) perkelti projekto rezultatus, reikia strategijos, taip pat užduočių, kad būtų padaugintas projektų sprendimų poveikis ir užtikrintas platesnis jų panaudojimas, pasiekiant kritinę masę projekto metu ir (arba) trumpalaikėje ir vidutinės trukmės perspektyvoje LIFE projektą jau įgyvendinus. Tai yra daugiau nei vien žinių perdavimas ir tinklaveika – įgyvendinant projektą sukurtus ir (arba) taikytus sprendimus reikia praktiškai įgyvendinti pasibaigus projekto laikotarpiui, kitur arba kitais tikslais.

Pareiškėjai turi pateikti aiškų ir įtikinamą strategijos ir jai įgyvendinti numatytų priemonių aprašymą, taip pat paaiškinti:

- kaip projektui pasibaigus galima tikėtis projekto lygmeniu toliau naudoti sukurtus sprendimus, taip pat išlaikyti pasiektą susijusių ilgalaikį socialinį ir ekonominį poveikį;
 - kiek laiko tolesnė viešoji parama, t. y. paskolos pagal naujoviškas finansines priemones, būtų reikalinga arba naudinga platesniu mastu diegiant, atkartojant arba perduodant sukurtus sprendimus;
 - kada projekto įgyvendinimo laikotarpiu tikimasi pasiekti arba išlaikyti šių sprendimų „finansinę brandą“ (pasirengimą investicijoms, finansinį patrauklumą), visų pirma kalbant apie projektus, kuriuose dalyvauja prekybos sektoriaus ir vertės grandinių subjektai.
- Europos pridėtinė vertė. Sąveika ir tarptautiškumas
- Sąveika (įskaitant daugiatisliškumą, integraciją ir (arba) papildomumą, žaliuosius viešuosius pirkimus, ekologinį ženklą ir ES finansuotų mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimą)

Sąveiką galima pasiekti naudojant daugiatisles koncepcijas ir užtikrinant integraciją į kitas ES politikos sritis bei finansavimo mechanizmus ir (arba) jų papildymą. Pasiūlymams, atsižvelgiant į jų įgyvendinimo mastą ir kokybę, už sąveiką bus skiriama papildomų balų.

Daugiatikslis įgyvendinimo mechanizmas reiškia, kad pasiūlymu planuojama pasiekti ne tik konkrečių pagrindinių projekto aplinkosaugos ir (arba) klimato politikos tikslų, bet ir kitų tikslų (pvz., siekiama pagerinti atliekų tvarkymą ir socialinę integraciją). Be to, ši koncepcija apima strategijas, kurioms ne tik būdingas tvarumo ekologinis ir (arba) klimato politikos aspektas, bet ir siekiama socialinio ir ekonominio tvarumo (pvz., žiedinėje ekonomikoje įvairūs vertės grandinės subjektai prailgina produkto gyvavimo ciklą ir integruoja ilgalaikius bedarbius į darbo rinką).

Palankiai bus vertinami projektai, kuriais dėmesys sutelkiamas į konkrečią aplinkos ar klimato problemą, tačiau taip pat gerinamas šių konkrečių aplinkosaugos ar klimato politikos tikslų **integravimas** į kitas politikos sritis ir (arba) siekiama jas **papildyti**, ir taip užtikrinama sąveika su kitų Sąjungos politikos sričių tikslais. Už daugiatislius mechanizmus, integraciją, papildomumą arba bet kurių iš šių elementų derinį gali būti skirta iki aštuonių papildomų balų.

Sąveika taip pat gali būti užtikrinta vykdant žaliuosius viešuosius pirkimus ir naudojant ekologinio ženklinimo sistemą – taip būtų integruojami žaliosios gamybos ir paslaugų teikimo tikslai, taip pat užtikrinamas pagal programą „Horizontas 2020“ arba pagal ankstesnes programas atliktų mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimas. Taigi po vieną balą skiriama už išsipareigojimą, taikant aiškų įgyvendinimo mechanizmą, vykdyti **žaliuosius viešuosius pirkimus** ⁽¹⁾ ir (arba) už tai, kad pirmenybė būtų teikiama pagal **oficialiai pripažintas ekologinio ženklinimo sistemas**, pvz., ES ekologiniu ženklu ⁽²⁾, paženklinantiems produktams ir (arba) paslaugoms.

⁽¹⁾ Informacija apie žaliuosius viešuosius pirkimus pateikta šiais adresais: http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm ir visų pirma http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm ir http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

⁽²⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

Be to, papildomas balas bus skiriamas pasiūlymams, kuriais numatoma **panaudoti** su aplinka ir klimatu susijusių mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų, finansuotų pagal programą „Horizontas 2020“ arba ankstesnes bendrąsias programas, rezultatus, jeigu bus pakankamai įrodymų, kad dėl tokio panaudojimo projektas turės pridėtinės vertės.

— Tarptautiškumas

Pasiūlymams teikiama pirmenybė, jeigu, norint užtikrinti, kad būtų pasiekti projekto tikslai, būtinas valstybių narių tarptautinis bendradarbiavimas. Remiantis šiuo kriterijumi, pasiūlymui gali būti skirta iki keturių papildomų balų, jeigu pakanka įrodymų, kad tarptautinis projektas turės pridėtinės vertės ⁽¹⁾.

— Aplinkos paprogramės projektams taikomi konkretūs kriterijai ir vertinimo sistema

Aplinkos paprogramės konkretūs kriterijai ir vertinimo sistema atspindi tai, kad teminiai prioritetai (LIFE reglamento III priedas) ir susijusios projektų temos (3 antraštinė dalis) apibrėžti tik pagal Aplinkos paprogramę.

— Europos pridėtinė vertė. Indėlis į projektų temų įgyvendinimą

Pagal šį kriterijų papildomų balų bus skirta LIFE pasiūlymams, aiškiai atitinkantiems projektų temas, kuriomis įgyvendinami Aplinkos paprogramės teminiai prioritetai, nustatyti III priede, kaip apibrėžta daugiametėje darbo programoje.

Penki balai bus skiriami prioritetinės srities „Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas“ projektų pasiūlymams, jeigu jie visiškai atitiks vieną iš 3 skirsnyje išvardytų šios prioritetinės srities projektų temų. Be to, jeigu aplinkosaugos klausimo, kurį siekiama spręsti, sprendimas (-ai) (t. y. būdai, metodai, veiksmai, metodikos ar principai, kaip apibrėžta LIFE reglamento 2 straipsnyje) yra naujas (-i) arba nežinomas (-i) Europos Sąjungoje, projektui bus skirti dar penki balai.

Prioritetinių sričių „Gamta ir biologinė įvairovė“ ir „Aplinkos valdymas ir informavimas“ projektų pasiūlymams bus skirta 10 balų, jeigu jie visiškai atitiks vieną iš šios prioritetinės srities projektų temų.

	Skyrimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
Techninis ir finansinis nuoseklumas ir kokybė			
1.	Techninis nuoseklumas ir kokybė	10	20
2.	Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	10	20
Europos pridėtinė vertė			
3.	Indėlio siekiant LIFE Aplinkos paprogramės prioritetinių sričių konkrečių tikslų mastas ir kokybė	10	20
4.	Tvarumas (tęstinumas, atkartojamumas, rezultatų perdavimas)	8	15
	Bendras (pereinamasis) balas	50 (*)	

⁽¹⁾ Kaip numatyta LIFE reglamente, sąvoka „tarptautinis“ apima tik valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimą, taip pat valstybių narių ir trečiųjų šalių, dalyvaujančių programoje LIFE pagal LIFE reglamento 5 straipsnį, bendradarbiavimą. Nors, kaip numatyta LIFE reglamento 6 straipsnyje, veikla gali būti vykdoma už Sąjungos ribų arba užjūrio šalyse ir teritorijose, už ją pagal šį skyrimo kriterijų nebus skiriama papildomų balų.

	Skirimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
	Papildomi balai		
5.	Indėlis į projektų temų įgyvendinimą	—	0, 5 arba 10
6.	— Sąveika (įskaitant daugiataksiškumą, integraciją ir (arba) papildomumą (daugiausia 8 balai), žalieji viešieji pirkimai (daugiausia 1 balas), ekologinis ženklas (daugiausia 1 balas) ir ES mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimas (daugiausia 1 balas) — Tarptautiškumas (daugiausia 4 balai)	—	15
	Didžiausias balas		100

(*) Pagal kiekvieną skirimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 50.

— *Konkretūs klimato politikos projektų kriterijai ir vertinimo sistema*

Klimato politikos prioritetinėje srityje taikomi konkretūs kriterijai ir vertinimo sistema atspindi poreikį daugiau dėmesio skirti Klimato politikos prioritetinėms sritims, taip pat 4 skirsnyje nurodytoms klimato politikos sritims. Be to, siekiant atsižvelgti į naujus uždavinius ir pokyčius klimato politikos srityje, metiniai kvietimai teikti pasiūlymus apims su politikos sritimis susijusias išsamesnes veiklos sritis.

- Europos pridėtinė vertė. Pasiūlymų svarba klimato politikos srityse ir į metinius kvietimus teikti pasiūlymus įtrauktose išsamiose veiklos srityse

Pasiūlymams, kuriais sprendžiami klimato politikos sričių ir į metinius kvietimus teikti pasiūlymus įtrauktų išsamių veiklos sričių klausimai, pagal šį kriterijų gali būti skirta papildomų balų (kaip nustatyta toliau pateiktos lentelės 5 skirsnyje).

	Skirimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
Techninis ir finansinis nuoseklumas ir kokybė			
1.	Techninis nuoseklumas ir kokybė	10	20
2.	Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	10	20
Europos pridėtinė vertė			
3.	Indėlio įgyvendinant LIFE Klimato politikos paprogramės prioritetinių sričių tikslus ir susijusius konkrečius tikslus, nustatytus LIFE reglamento 14, 15 ir 16 straipsniuose, mastas ir kokybė	10	20
4.	Tvarumas (tęstinumas, atkartojamumas, rezultatų perdavimas)	8	15
	Bendras (pereinamasis) balas	50 (*)	

	Skyrimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
Papildomi balai			
Europos pridėtinė vertė. Indėlis įgyvendinant Paryžiaus susitarimą			
5.	Indėlis įgyvendinant 4 skirsnyje nustatytą klimato politikos sričių tikslus	—	0 arba 5
	Indėlis įgyvendinant LIFE klimato politikos srities metiniame kvietime teikti pasiūlymus nustatytą išsamių veiklos sričių tikslus	—	0 arba 5
6.	— Sąveika (įskaitant daugiataksiškumą, integraciją ir (arba) papildomumą (daugiausia 8 balai), žalieji viešieji pirkimai (daugiausia 1 balas), ekologinis ženklas (daugiausia 1 balas) ir ES mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimas (daugiausia 1 balas) — Tarptautiškumas (daugiausia 4 balai)	—	15
	Didžiausias balas		100

(*) Pagal kiekvieną skyrimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 50.

5.1.2. Integruotieji projektai pagal LIFE reglamento 2 straipsnio d punktą ir 18 straipsnio d punktą

Pagal LIFE reglamento 2 straipsnio d dalį „integruotieji projektai“ – projektai, kuriuos vykdant didelėje teritorijoje, visų pirma regioniniu, keleto regionų, nacionaliniu arba tarptautiniu mastu, įgyvendinami aplinkos arba klimato planai ar strategijos, kurių reikalaujama pagal konkrečius Sąjungos aplinkos ar klimato srities teisės aktus, kurie parengiami pagal kitus Sąjungos teisės aktus arba kuriuos parengia valstybių narių valdžios institucijos, visų pirma gamtos srityje, įskaitant, *inter alia*, tinklo „Natura 2000“ valdymą, vandens, atliekų, oro, taip pat klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos sritis, kartu užtikrinant suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą ir skatinant koordinavimą su bent vienu kitu atitinkamu Sąjungos, nacionaliniu ar privačiu finansavimo šaltiniu ir jo mobilizavimą.

Integruotųjų projektų (toliau – IP) teikimo ir atrankos procesas pagrįstas dviejų etapų procedūra, kaip numatyta LIFE reglamente. Tai turėtų palengvinti galimų pareiškėjų darbą ir užtikrinti, kad proceso metu jie iš VĮ gautų geriausias galimas rekomendacijas. Darbo srautas suformuotas taip, kad kiekvieną pasiūlymą būtų galima laipsniškai plėtoti ir koreguoti. Taikant LIFE reglamente nustatytomis teminio ir geografinio pasiskirstymo taisyklėmis leidžiamas ribas, visiems pasiūlymams visuose vertinimo proceso etapuose bus griežtai taikomas vienodo požiūrio principas.

5.1.2.1. Projektų teikimo techninė metodika ir atrankos procedūra

1 etapas

- Kvietimas teikti paraiškas
- Konceptijos dokumento pateikimas

Pareiškėjas pateikia trumpą konceptijos dokumentą, kuriame trumpai apibūdinamas projekto turinys, taip pat planas arba strategija, kuriuos jis ketina įgyvendinti, ir plano arba strategijos bendro įgyvendinimo finansinį planą.

- Konceptijos dokumento vertinimo ir klausimų bei atsakymų etapas

Remdamasi konceptijos dokumentu, VĮ nustato, kurie pasiūlymai atitinka tinkamumo kriterijus, ir sudaro jų sąrašą. Šiuos kriterijus atitinkančius pasiūlymus pateikę pareiškėjai bus pakviesti dalyvauti rašytiniame klausimų ir atsakymų etape, kuriame galės pateikti atsakymus į klausimus, susijusius su išsamaus pasiūlymo rengimu. Šio etapo pabaigoje VĮ viešai, tačiau anonimiškai, paskelbs visus klausimus ir atsakymus, kad vienodai padėtų visiems pareiškėjams parengti išsamius pasiūlymus. Prireikus Komisija klausimus ir atsakymus papildys rekomendacijomis dėl tipinių sunkumų, su kuriais pareiškėjai gali susidurti ir kurie tapo akivaizdūs iš konceptijos dokumentų.

2 etapas

— Išsamaus pasiūlymo pateikimas

Pareiškėjai, pateikę reikalavimus atitinkančius koncepcijos dokumentus, kviečiami pateikti išsamų pasiūlymą.

— Išsamaus pasiūlymo vertinimas

VĮ, remdamasi išsamiu vertinimu, parengia preliminarų ilgąjį pasiūlymų, kurių finansavimas galėtų būti svarstomas, sąrašą. Reitingavimas grindžiamas vertingumu, t. y. gautu balų skaičiumi, o Aplinkos paprogramės atveju taip pat atsižvelgiama į tai, ar laikomasi taisyklės, kad tam tikra procentinė dalis veiksmų dotacijai skirtų išteklių turi būti skirta gamtos apsaugai ir biologinei įvairovei, ir į geografinio pasiskirstymo kriterijus, kaip nustatyta LIFE reglamento 19 straipsnio 4 dalyje. Komisija taip pat vertina pareiškėjų finansinius ir veiklos pajėgumus įvykdyti projektą.

— Galutinio finansuotųjų projektų sąrašo ir rezervo sąrašo sudarymas

Po peržiūros etapo sėkmingus projektus bus pasiūlyta finansuoti, atsižvelgiant į turimą biudžetą. Į rezervo sąrašą bus įtraukti geriausiai įvertinti projektai, kurių nebuvo galimybių finansuoti dėl turimo biudžeto. Rezervo sąrašas apims papildomus 20 % turimo LIFE biudžeto.

— Dotacijos susitarimo pasirašymas

Nors dviejų etapų procedūra bus taikoma visu daugiamečių darbo programos įgyvendinimo laikotarpiu, Komisija aprašytą procesą gali koreguoti remdamasi įgyta patirtimi.

Reitinguodama integruotuosius projektus, VĮ užtikrina geografinę pusiausvyrą preliminariai skirdama bent tris integruotuosius projektus kiekvienai valstybei narei, taip siekdama užtikrinti, kad visu 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu būtų laikomasi LIFE reglamento 19 straipsnio 4 dalies.

5.1.2.2. Tinkamumo ir skyrimo kriterijai

Tiek koncepcijos dokumentui, tiek išsamiam pasiūlymui bus taikomi šie tinkamumo kriterijai.

a) Tinkamumo kriterijai

Pasiūlymas atmetamas, jeigu neatitinka vieno ar kelių iš toliau nurodytų kriterijų.

1. Plati teritorinė aprėptis. Tikslinio Sąjungos plano arba strategijos įgyvendinimas turi apimti didelę teritoriją, visų pirma, veikla turi būti regioninė, daugiaregionė, nacionalinė arba tarptautinė. Priimtinas gali būti ir daugelį miestų apimantis oro kokybės valdymo srities integruotasis projektas, taip pat Klimato politikos paprogramės integruotasis projektas.
2. Kitų finansavimo šaltinių sutelkimas. Tiksliniam Sąjungos planui ar strategijai įgyvendinti be paties integruotojo projekto ir konkretaus bendro finansavimo, kurio reikalaujama pagal LIFE reglamentą (20 straipsnio 1 dalies a ir c punktai), bus sutelktas dar bent vienas atitinkamas Sąjungos, nacionalinis arba privatus finansavimo šaltinis.
3. Pagrindinių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas. Įgyvendinant tikslinį Sąjungos planą ar strategiją, dalyvaus pagrindiniai suinteresuotieji subjektai.

i) Konkretūs Aplinkos paprogramės projektams taikomi tinkamumo kriterijai

Integruotasis projektas neatitinka reikalavimų, jeigu juo nesiekama įgyvendinti vieno iš šių planų ar strategijų, kurių reikalaujama pagal konkrečius Sąjungos aplinkos teisės aktus, kurie parengti pagal kitus Sąjungos aktus arba kuriuos parengė valstybių narių institucijos:

- a) prioritetinių veiksmų programų pagal Buveinių direktyvos 8 straipsnį, galinčių apimti žaliosios infrastruktūros veiksmus, kuriais padedama užtikrinti „Natura 2000“ tinklo vientisumą tarptautiniu mastu;

- b) atliekų tvarkymo planų pagal Atliekų pagrindų direktyvos 28 straipsnį;
- c) upių baseino valdymo planų pagal Vandens pagrindų direktyvos VII priedą;
- d) oro kokybės planų pagal Oro kokybės direktyvą arba pagal nacionalines oro taršos valdymo programas (pagal Teršalų išmetimo nacionalinių ribų direktyvą).

ii) Konkretūs Klimato politikos paprogramės projektams taikomi tinkamumo kriterijai

Integruotuojų projektu vienoje iš šių sričių turi būti siekiama įgyvendinti vieną iš šių planų ar strategijų, kurių reikalaujama pagal konkrečius Sąjungos aplinkos teisės aktus, kurie parengti pagal kitus Sąjungos aktus arba kuriuos parengė valstybių narių institucijos:

- a) nacionalinę, regioninę ar vietos konkrečią prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją ar veiksmų planą;
- b) miesto ar bendruomenės veiksmų planą, pagal kurį žengiami pirmieji žingsniai pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir (arba) klimato kaitai atsparios visuomenės;
- c) nacionalinę, regioninę ar pramoninę (sektoriaus) konkrečią išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo strategiją arba mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos veiksmų planą.

b) Skyrimo kriterijai

Šie skyrimo kriterijai bus taikomi tik išsamiems pasiūlymams. Visi tinkamumo (ir atrankos) kriterijus atitinkantys pasiūlymai priimami ir skyrimo etape atliekamas išsamus jų kokybės vertinimas. Į šį etapą patekusiems pasiūlymams balai bus skiriami pagal šiuos skyrimo kriterijus:

Skyrimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
1. Techninis nuoseklumas ir kokybė	10	20
2. Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	10	20
Europos pridėtinė vertė		
Tinkamumo (netinkamumo) nustatymo kriterijai		
3. Indėlio padedant siekti tikslų mastas ir kokybė	10	20
4. Tvarumas (tęstinumas, atkartojamumas ir (arba) rezultatų perdavimas)	8	15
Papildomi balai		
5. Kitų lėšų, visų pirma iš Sąjungos fondų, sutelkimo mastas ir kokybė	—	10
6. Sąveika (įskaitant daugiataksiškumą, integraciją ir (arba) papildomumą (daugiausia 8 balai), žalieji viešieji pirkimai (daugiausia 1 balas), ekologinis ženklas (daugiausia 1 balas) ir ES mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimas (daugiausia 1 balas)	—	15
— Tarptautiškumas (daugiausia 4 balai)		
Bendras (pereinamasis) balas	50 (*)	100

(*) Pagal kiekvieną skyrimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 50*.

Šie skyrimo kriterijai yra būdingi integruotiesiems projektams arba juos sudaro elementai, būdingi integruotiesiems projektams:

- Europos pridėtinė vertė. Indėlio padedant siekti tikslų mastas ir kokybė

Bus vertinama, kiek kiekvienu pasiūlymu prisidedama siekiant vieno ar kelių bendrų ar konkrečių LIFE tikslų, nustatytų naujojo LIFE reglamento 3, 10, 11 ir 12 (LIFE Aplinkos paprogramė) ir 3, 14, 15 ir 16 (LIFE Klimato politikos paprogramė) straipsniuose.

Atsižvelgiant į prioritetines sritis, į kurias patenka projektas, bus tikrinami toliau nurodyti konkretūs aspektai.

- *Aplinkos paprogramės projektams taikomi konkretūs kriterijai*

- Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinamos „NATURA 2000“ prioritetinių veiksmų programos

Europos pridėtinė vertė turės būti įrodyta vertinant tai, kiek projektu prisidedama siekiant ES biologinės įvairovės strategijos 1 tikslo ir Buveinių direktyvos bei Paukščių direktyvos bendrųjų tikslų, visų pirma, kiek prisidedama siekiant pagerinti Bendrijos svarbos (Buveinių direktyva) rūšių ir buveinių ir (arba) paukščių rūšių (Paukščių direktyva) apsaugos būklę, taip pat tai, kiek juo prireikus siekiama integruoti žaliąją infrastruktūrą.

- Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinami upių baseinų valdymo planai

Europos pridėtinė vertė turės būti įrodyta vertinant tai, kiek projektu prisidedama siekiant Vandens pagrindų direktyvos tikslų. Siūlomais veiksmais turėtų būti sprendžiamos problemos, susijusios su dideliu poveikiu aplinkos gebėjimui sulaikyti vandenį ir mažo poveikio priemonių (pvz., žaliosios infrastruktūros) naudojimu taršai šalinti. Toks poveikis turėjo būti nustatytas vertinimuose, valstybių narių atliktuose rengiant atitinkamų ES teisės aktų ir politikos priemonių (pvz., Vandens pagrindų direktyvos, Jūrų strategijos pagrindų direktyvos, Miesto nuotekų valymo direktyvos, Geriamojo vandens direktyvos, Potvynių direktyvos ir (arba) Sausros planų) įgyvendinimo planus.

Įgyvendinant projektus, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama didelio masto (pvz., pabaseinio ar upės baseino) priemonių (pvz., gamtinių sprendimų) planavimui ir diegimui siekiant padidinti vandens sulaikymą mieste ir kaimo teritorijose, pagerinti įsisunkimą, padidinti vandens laikymo pajėgumus ir pašalinti teršalus natūraliais ar į natūralius panašiais procesais. Projektams turėtų būti siekiama sąveikos įgyvendinant veiksmus, kuriais kompensuojamas hidromorfologinis poveikis, didinama biologinės įvairovės ir gamtinė vertė.

- Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinami atliekų tvarkymo planai

Šios rūšies integruotaisiais projektais siekiama padėti įgyvendinti atliekų tvarkymo planus (ATP), kaip reikalaujama Atliekų pagrindų direktyvos 2008/98/EB (APD) 28 straipsnyje, ir (arba) atliekų prevencijos programas (APP), kaip reikalaujama APD 29 straipsnyje.

Jų Europos pridėtinė vertė bus nustatyta atsižvelgiant į tai, kiek jais prisidedama įgyvendinant atliekų hierarchiją (APD 4 straipsnis), siekiant perdirbimo tikslų, nustatytų APD 11 straipsnyje, ir papildomų tikslų, įtrauktų į ES atliekų teisės aktus, taip pat įgyvendinant būtinąsias šių tikslų įgyvendinimo rėmimo priemones.

- Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinami oro kokybės planai ir programos arba nacionalinės oro taršos valdymo programos

Šios rūšies integruotieji projektai skirti padėti įgyvendinti vietos ir regioninius oro kokybės planus, kaip apibrėžta Direktyvoje 2008/50/EB, ir vykdyti jų stebėseną. Jeigu projektai yra grindžiami vietos oro kokybės planais, jie turi apimti bent penkių miestų, įgyvendinančių tokius planus, veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą; jeigu projektai yra grindžiami regioniniu oro kokybės planu, jie turėtų apimti vietos ir regioninių administravimo institucijų veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą. Pirmenybė bus teikiama didelio masto projektams ir (arba) projektams, kuriais užtikrinamas suderinamumas su nacionalinėmis oro taršos valdymo programomis pagal Direktyvą (ES) 2016/2284.

Projektai taip pat gali būti parengti taip, kad jais visų pirma būtų įgyvendinamos nacionalinės oro taršos valdymo programos (toliau – NOTVP) pagal Direktyvą (ES) 2016/2284. Šios rūšies integruotaisiais projektais siekiama padėti rengti ir įgyvendinti nacionalines oro taršos valdymo programas, kaip apibrėžta Direktyvos (ES) 2016/2284 6 straipsnyje, ir vykdyti jų stebėseną.

Su NOTVP susijusio integruotojo projekto Europos pridėtinė vertė bus vertinama pagal a) tai, kokio masto poveikį nacionaliniai taršos šaltiniai gali turėti oro kokybei jų teritorijose ir kaimyninėse valstybėse narėse, prireikus naudojant pagal Tolimų tarpvalstybinių oro teršalų pernašų monitoringo ir įvertinimo programą

(toliau – EMEP), priimtą remiantis Tolimų tarpvalstybinių oro teršalų pernašų (toliau – TTOTP) konvencijos Protokolu dėl bendradarbiavimo programos tolimų oro teršalų pernašų Europoje monitoringo ir įvertinimo srityje ilgalaikio finansavimo, surinktus duomenis ir parengtas metodikas; b) NOTVP, atsižvelgiant į poreikį mažinti išmetamųjų oro teršalų kiekį, siekiant savo teritorijose ir prireikus kaimyninėse valstybėse narėse įgyvendinti oro kokybės tikslus; c) tai, ar imantis priemonių nacionaliniams smulkiųjų kietųjų dalelių kiekio mažinimo išpareigojimams įvykdyti, pirmenybė teikiama priemonėms, kuriomis mažinamas išmetamas suodžių kiekis; d) tai, ar užtikrinamas suderinamumas su kitais atitinkamais planais ir programomis, parengtais remiantis valstybių narių ar Sąjungos teisės aktuose nustatytais reikalavimais, visų pirma su oro kokybės planais pagal Direktyvą 2008/50/EB.

— *Klimato politikos projektams taikomi konkretūs kriterijai*

— Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinamos klimato kaitos švelninimo strategijos, planai ir gairės

Pagal šios rūšies integruotuosius projektus, tvariai ir naujoviškai diegiant technologijomis ir paslaugomis pagrįstus metodus, remiamas išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo strategijų, planų ar mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos gairių įgyvendinimas, jie yra susiję su konkrečiomis savivaldybėmis ar regionais (pvz., kaip paskelbta Pasauliniame merų pakte), pramonės ar žemės ūkio sektoriais (analizuojant žemės naudojimą regioniniu mastu, socialiniame ir ekonominiame kontekste) ar kitais ekonomikos sektoriais. Pagal integruotuosius projektus remiant Sąjungos klimato kaitos švelninimo politikos ir teisės aktų įgyvendinimą ir plėtojimą, galėtų būti taikoma ES ATLPS, Sprendimas dėl pastangų pasidalijimo sektoriuose, kuriems netaikoma ES ATLPS, Direktyva dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių ar Reglamentas dėl fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Integruotieji projektai galėtų būti papildyti būtinomis infrastruktūros investicijomis ar naujoviškų technologijų ir paslaugų plėtojimu ir diegimu miestuose, regionuose ir (arba) bendruomenėse, remiamu pagal kitas susijusias Sąjungos finansavimo programas, taip pat nurodytas strategijoje, plane ar gairėse. Integruotųjų projektų Europos pridėtinė vertė bus nustatyta atsižvelgiant į jų indėlį mažinant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, integravimo į įvairias politikos sritis lygį, tiesioginį daugelio įvairių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą ir į tai, koku mastu integruotasis projektas yra veiksminga strategijos, plano ar gairių dalis.

— Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinamos prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos, planai ir gairės

Šios rūšies integruotieji projektai skirti prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoms ar planams, kurie apima specifines dėl klimato kaitos pažeidžiamas vietas (pvz., pakrančių teritorijas, teritorijas, kurioms būdingos sausras ar potvyniai) ar pažeidžiamus sektorius (pvz., vandens, žemės ūkio ir (arba) miškininkystės, visuomenės sveikatos), įgyvendinti, prireikus taikant ekosisteminius metodus. Sąveika su kitomis aplinkos ir klimato politikos sritimis turėtų būti pagrindinė prisitaikymo prie klimato kaitos projektų tema, pvz., jeigu aktualu, turėtų būti skatinama prisitaikymo prie klimato kaitos, nelaimių rizikos mažinimo, biologinės įvairovės ir vandens politikos sričių tarpusavio sąveika. Europos pridėtinė vertė taip pat bus nustatyta atsižvelgiant į integruotojo projekto indėlį siekiant atsparumo klimato kaitos poveikiui tikslų, integravimo į įvairius sektorius lygį ir daugelio įvairių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą.

— Integruotieji projektai, kuriais įgyvendinami miestų klimato politikos planai

Šios rūšies integruotieji projektai skirti miestų veiksmų planams, kuriais užtikrinamas perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir (arba) klimato kaitai atsparios ekonomikos, įgyvendinti, pvz., pagal Pasaulinį merų paktą dėl klimato ir energetikos. Svarbus yra projektų indėlis gerinant valdymą, didinant informuotumą ir ugdant gebėjimus, taip pat integruojant klimato politikos veiksmus į įvairias politikos sritis. Skatinami didelio masto projektai, apimantys kelis miestus.

— Europos pridėtinė vertė. Kitų lėšų, visų pirma iš Sąjungos fondų, sutelkimo mastas ir kokybė. Ar integruotajam projektui pagal šį kriterijų bus skirta papildomų balų, lems derinimo su kitu (-ais) finansavimo mechanizmu (-ais) kokybė ir kitų lėšų, papildančių LIFE numatytas lėšas, sutelkimo (viršijant mažiausią būtiną sumą siekiant atitikti finansavimo reikalavimus) lygis, taip pat tų lėšų faktinio sutelkimo tikimybė ir jų funkcinis ryšys su planu, kurį reikia įgyvendinti. Daugiau balų bus skirta integruotiesiems projektams, kuriuos įgyvendinant tikėtina, kad bus sutelkta Sąjungos lėšų ir bus funkcinis ryšys su planu, kurį reikia įgyvendinti, ir kuriuose numatytas patenkinamas koordinavimo mechanizmas.

— Europos pridėtinė vertė. Sąveika (įskaitant daugiatiksliskumą, papildomumą, integraciją, žaliuosius viešuosius pirkimus, ekologinį ženklą, mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimą). Integruotųjų projektų pasiūlymuose turės būti pristatyti itin aukštos kokybės daugiatiksliai įgyvendinimo mechanizmai (pvz., tokie, kuriais siekiama naudoti aplinkai

ir klimatui ir ugdomi gebėjimai), kuriuos taikant galima pasiekti rezultatų kitose politikos srityse ⁽¹⁾. Jais taip pat turėtų būti siekiama labiau papildyti šias politikos priemones, taip pat į jas integruoti aplinkosaugos ir klimato politikos tikslus. Kalbant apie „tradicinius“ projektus, po vieną balą skiriama už išsipareigojimą, taikant aiškų įgyvendinimo mechanizmą, vykdyti žaliuosius viešuosius pirkimus ⁽²⁾ ir (arba) už tai, kad pirmenybė būtų teikiama pagal pripažintas ekologinio ženklavimo sistemas, pvz., ES ekologiniu ženklu ⁽³⁾, paženkliniems produktams ir (arba) paslaugoms.

Vienas papildomas balas bus skirtas pasiūlymams, kuriais numatoma panaudoti su aplinka ir klimatu susijusių mokslinių tyrimų ir inovacijų projektų, finansuotų pagal programą „Horizontas 2020“ arba ankstesnes bendrąsias programas, rezultatus, jeigu bus pakankamai įrodymų, kad dėl tokio panaudojimo projektas turės pridėtinės vertės.

5.1.3. Techninės pagalbos projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio e punktą

Pagal techninės pagalbos projektus veiksmų dotacijų forma teikiama finansinė parama, kuria siekiama padėti pareiškėjams parengti integruotuosius projektus. Techninės pagalbos projektams gali būti skirta ne daugiau kaip 1 % integruotiesiems projektams skirto metinio biudžeto. Didžiausias vienam techninės pagalbos projektui skiriamas ES įnašas – 100 000 EUR.

5.1.3.1. Projektų atrankos procedūros techninė metodika

Atrenkant techninės pagalbos projektus, bus taikoma tokia pat techninė metodika, kaip ir atrenkant abiejų paprogramių projektus. Bus taikomas paspartintas metodas.

Projektų atrankos procedūra bus organizuojama taip:

— Pasiūlymų vertinimas

VĮ patikrins kiekvieno pasiūlymo atitiktį tinkamumo ir atrankos kriterijams ir įvertins pasiūlymus remdamasi skyrimo kriterijais.

— Galutinio finansuotinių projektų sąrašo ir rezervo sąrašo sudarymas

Po peržiūros etapo sėkmingus projektus bus pasiūlyta finansuoti, atsižvelgiant į turimą biudžetą. Į rezervo sąrašą bus įtraukti geriausiai įvertinti projektai, kurių nebuvo galimybių finansuoti dėl turimo biudžeto. Rezervo sąrašas apims papildomus 20 % turimo LIFE biudžeto.

— Dotacijos susitarimo pasirašymas

5.1.3.2. Tinkamumo ir skyrimo kriterijai

Bus taikomi toliau nurodyti pagrindiniai konkretūs tinkamumo ir skyrimo kriterijai.

a) Tinkamumo kriterijai

Pasiūlymą dėl techninės pagalbos projekto vertinti taikant skyrimo kriterijus imama tik tuo atveju, jeigu:

— projekto pasiūlymu siekiama parengti būsimą integruotojo projekto pasiūlymą.

⁽¹⁾ Visų pirma jūrų aplinkos srityje, laikantis Direktyvos 2008/56/EB.

⁽²⁾ Informacija apie žaliuosius viešuosius pirkimus pateikta šiais adresais: http://ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm ir visų pirma http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm ir http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

⁽³⁾ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabel-products-and-services.html>.

b) Skyrimo kriterijai

Visų finansavimo reikalavimus atitinkančių pasiūlymų vertinimas bus vertinamas ir balai bus skiriami pagal toliau nurodytus skyrimo kriterijus ir vertinimo sistemą:

Skyrimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
1. Techninis nuoseklumas ir kokybė	30	60
2. Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	20	40
Bendras (pereinamasis) balas	55	100

(*) Pagal kiekvieną skyrimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 55.

— **Techninis nuoseklumas ir kokybė**

Bus vertinamas pasiūlymo aiškumas, nuoseklumas ir įgyvendinamumas atsižvelgiant į projekto tikslus ir numatomus rezultatus. Bus atsižvelgiama į būsimą integruotojo projekto pobūdį ir aprėptį.

— **Finansinis nuoseklumas ir kokybė**

Bus vertinamas siūlomas biudžetas ir jo derėjimas su siūlomais veiksmais ir taikomomis taisyklėmis, taip pat siūlomo metodo ekonominis efektyvumas. Bus vertinama pasiūlymo ekonominė vertė.

5.1.4. *Gebėjimų ugdymo projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio f punktą*

Gebėjimų ugdymo projektais teikiama finansinė parama veiksmai, kurios reikia valstybių narių, įskaitant LIFE nacionalinių ar regioninių informacijos centrų, gebėjimams ugdyti, kad valstybės narės galėtų veiksmingiau dalyvauti įgyvendinant programą LIFE.

Tokios intervencinės priemonės gali apimti toliau nurodytas priemones, tačiau vien jomis neapsiriboja:

- naujų darbuotojų įdarbinimą ir LIFE nacionaliniams ar regioniniams informacijos centrams skirtus mokymus;
- palankesnių sąlygų patirties ir geriausios praktikos mainams užtikrinimą ir projektų, įgyvendinamų pagal programą LIFE, rezultatų sklaidos ir panaudojimo skatinimą;
- mokytojų mokymo metodus;
- valstybių narių viešojo sektoriaus institucijų tarpusavio mainų ir komandiruočių programas, visų pirma geriausių darbuotojų mainus.

Intervencinės priemonės, įtrauktos į gebėjimų ugdymo planą, gali apimti ekspertų samdymą *ad hoc* techninių ir su procesais susijusių gebėjimų spragoms užpildyti, tačiau gali neapimti ekspertų, kurių pagrindinė funkcija – rengti pasiūlymų, skirtų teikti pagal metinius kvietimus teikti pasiūlymus, projektus, samdymo.

5.1.4.1. Projektų atrankos procedūros techninė metodika

Gebėjimų ugdymo projektų paraiškoms bus taikoma paspartinta skyrimo procedūra. Atsižvelgiant į tai, kad pagal 19 straipsnio 8 dalį gali būti finansuojami tik iš anksto nustatyto skaičiaus valstybių narių gebėjimų ugdymo projektai ir kad gali būti subsidijuojamas tik vienas vienos valstybės narės projektas, konkurencijos tarp gautų paraiškų nėra. Todėl paraiškas galima teikti nuolat nuo kvietimo teikti paraiškas dėl LIFE veiksmų dotacijų paskelbimo 2018 m. dienos; paskelbus kvietimą bus pateiktas ir gebėjimų ugdymo projektų paraiškų dokumentų rinkinys. Kad paraiškos būtų svarstomos 2018–2020 m. finansiniam laikotarpiui, jos turi būti pateiktos iki 2019 m. 1-ojo ketvirčio pabaigos.

Paraiškos bus vertinamos siekiant užtikrinti jų atitiktį toliau nurodytiems tinkamumo kriterijams ir skyrimo riboms.

Dotacijų susitarimai bus pasirašyti sėkmingai užbaigus vertinimo ir peržiūros procesą.

5.1.4.2. Tinkamumo ir skyrimo kriterijai

Bus taikomi šie tinkamumo ir skyrimo kriterijai:

a) Tinkamumo kriterijai

Paraiška turi atitikti šiuos tinkamumo kriterijus:

- pareiškėjas – šiuos kriterijus atitinkanti **valstybė narė**:
 - jos BVP vienam gyventojui 2012 m. neviršijo 105 % Sąjungos vidurkio;
 - vidutinis valstybės narės jai skirto orientacinio nacionalinio asignavimo įsisavinimo lygis 2014, 2015 ir 2016 m., nurodytas LIFE reglamento 19 straipsnio 5 dalyje, nesiekia 70 %;
 - vidutinis valstybės narės jai skirto orientacinio nacionalinio asignavimo įsisavinimo lygis 2014, 2015 ir 2016 m., palyginti su vidutiniu įsisavinimo lygiu 2010, 2011 ir 2012 m., padidėjo;
- jeigu pagal 2014–2017 m. daugiametę darbo programą valstybei narei buvo skirtas gebėjimų ugdymo projektas, šis projektas turi būti užbaigtas iki antrojo gebėjimų ugdymo projekto įgyvendinimo pradžios datos;
- su paraiška pateikiamas **gebėjimų ugdymo planas**, kuriame valstybė narė **įsipareigoja**:
 - visą šios DDP laikotarpį turėti programai LIFE skirtų išteklių, įskaitant darbuotojų skaičių, ne mažesnių negu 2012 m. turėti išteklių;
 - jeigu pagal 2014–2017 m. daugiametę darbo programą valstybei narei buvo skirtas gebėjimų ugdymo projektas, ji turi visą 2018–2020 m. daugiametės darbo programos laikotarpį turėti ne mažesnius išteklius, įskaitant darbuotojų skaičių, negu tuos, kurie buvo skirti ankstesniam gebėjimų ugdymo projektui.

b) Skyrimo kriterijai

- Vertinant gebėjimų ugdymo projektus, **techninis nuoseklumas ir kokybė** siejami su siūlomomis intervencinėmis priemonėmis, kuriomis siekiama gerinti valstybės narės gebėjimą sėkmingai teikti projektų finansavimo pagal Aplinkos ir Klimato politikos paprogrames paraiškas.

Visų finansavimo reikalavimus atitinkančių pasiūlymų vertingumas bus vertinamas ir balai bus skiriami pagal šiuos skyrimo kriterijus ir vertinimo sistemą:

Skyrimo kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
Techninis nuoseklumas ir kokybė	15	30
Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	10	20
Metodo išsamumas, vertinamas pagal nustatytas silpnąsias vietas, dėl kurių valstybė narė menkai dalyvavo LIFE 2014–2016 m. kvietimuose teikti pasiūlymus	15	30
Pristatymas, kaip tikimasi pagerinti gebėjimą skatinti programos LIFE integraciją į kitas politikos sritis, ekonominę veiklą ir kitas programas, kitų politikos sričių, ekonominės veiklos ir kitų programų papildymą, sąveiką su jomis ir galimybę ją atkartoti	10	20
Bendras (pereinamasis) balas	55	100

(*) Pagal kiekvieną skyrimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 55.

5.1.5. Parengiamieji projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio g punktą

Parengiamieji projektai yra susiję su konkrečiais Sąjungos aplinkos ir klimato politikos ir teisės aktų rengimo ir įgyvendinimo poreikiais.

5.1.5.1. Projektų atrankos procedūros techninė metodika

Kartą per metus Komisija sudaro konkrečių Sąjungos aplinkos ar klimato politikos ir teisės aktų rengimo ir įgyvendinimo poreikių, kuriuos reikia patenkinti per kelerius ateinančius metus, aprašą ir iš jų išskiria poreikius, kuriuos būtų galima patenkinti pasitelkus parengiamuosius projektus.

Prieš paskelbiant metinį kvietimą teikti paraiškas, valstybės narės gauna preliminarų konkrečių poreikių, kuriuos būtų galima patenkinti pasitelkiant parengiamuosius projektus, sąrašą, ir jų paprašoma pateikti pastabas. Remiantis tomis pastabomis, sudaromas galutinis sąrašas.

Komisija apibrėžia konkrečius taip nustatytų projektų atrankos ir skyrimo kriterijus, projektų trukmę ir kiekvienam projektui skirtiną orientacinį biudžetą.

Projektų atrankos procedūra bus organizuojama, kaip nurodyta toliau.

— Pasiūlymų vertinimas

Komisija patikrins kiekvieno pasiūlymo atitiktį tinkamumo ir atrankos kriterijams ir įvertins pasiūlymus remdamasi skyrimo kriterijais.

— Galutinio finansuotinių projektų sąrašo ir rezervo sąrašo sudarymas

Po peržiūros etapo sėkmingus projektus bus pasiūlyta finansuoti, atsižvelgiant į turimą biudžetą. Prireikus gali būti sudaromas rezervo sąrašas.

— Dotacijos susitarimo pasirašymas

5.1.5.2. Tinkamumo ir skyrimo kriterijai

Bus taikomi toliau nurodyti tinkamumo ir skyrimo kriterijai.

a) Tinkamumo kriterijai

Konkretūs tinkamumo ir atrankos kriterijai bus apibrėžti kaskart skelbiant kvietimą. Jie bus pagrįsti konkrečiais Komisijos, bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, apibrėžtais poreikiais, kuriuos reikėtų tenkinti parengiamaisiais projektais.

b) Skyrimo kriterijai

Parengiamieji projektai bus skiriami juridiniam(s) subjektui (-ams), pateikusiam (-iems) pasiūlymą, kurio surinktų balų suma yra didesnė už pereinamąjį balą ir kuriam skirtas didžiausias balas vertinant pagal šiuos kriterijus:

Kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
Pasiūlymo techninis nuoseklumas ir kokybė, susiję su tenkinamais konkrečiais poreikiais	22	45
Metodo išsamumas, susijęs su tenkinamais konkrečiais poreikiais	15	30
Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	12	25
Bendras (pereinamasis) balas	55	100

(*) Pagal kiekvieną skyrimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 55.

5.1.6. Projektai, kurių reikia LIFE reglamento 3 straipsnyje nustatytiems bendriesiems tikslams įgyvendinti

Kiti projektai (bandomieji, parodomieji ar kitokie) galėtų būti finansuojami pagal Finansinio reglamento taikymo taisyklių (toliau – FTT) 190 straipsnį arba paskelbus specialų kvietimą teikti pasiūlymus remiantis toliau apibūdintais kriterijais. Pavyzdžiui, dotacijos, skiriamos sudėtingiems projektams, kuriais vertės grandinėse arba pramonės simbiozės pagrindu realizuojama žiedinė ekonomika, galėtų būti finansuojamos paskelbus specialų kvietimą teikti pasiūlymus ⁽¹⁾ ir šiuo tikslu naudojant aplinkai ir efektyviam išteklių naudojimui skirtų veiksmų dotacijų biudžetą arba remiant finansiskai patrauklius projektus, kurie vėliau gautų finansavimą pagal GTFP, arba taip būtų papildomas pagal GTFP jiems skiriamas finansavimas. Taip pat parama galėtų būti teikiama pakankamai projektų pasiūlymų brandai užtikrinti, kad būtų galima pritraukti viešojo ir privačiojo kapitalo investicijas. Visų pirma galėtų būti remiami naujoviški, išskirtiniai arba neįprasti investicijų pasiūlymai bet kurioje iš LIFE reglamento prioritetinių sričių.

5.1.6.1. Projektų atrankos procedūros techninė metodika

Nustačiusi, kad reikia konkrečiau *ad hoc* projekto LIFE reglamento 3 straipsnyje nustatytiems bendriesiems tikslams pasiekti, Komisija gali skelbti kvietimą teikti pasiūlymus.

5.1.6.2. Tinkamumo ir skyrimo kriterijai

a) Tinkamumo kriterijai

Kiti projektai turi:

- **padėti** siekti vieno ar kelių **bendryjų** tikslų, nustatytų LIFE reglamento 3 straipsnyje, **ir taikomų konkrečių tikslų**, nustatytų LIFE reglamento 10–12, 14–16 straipsniuose;
- **patekti į** LIFE paprogramės **prioritetinę sritį**, kaip nustatyta LIFE reglamento 9 ir 13 straipsniuose, ir būti pateikti kaip tos srities projektų pasiūlymai. Tai gali būti projektai, kurių tikslas – įgyvendinti sudėtingus veiksmus, kuriais vertės grandinėse arba pramonės simbiozės pagrindu realizuojama žiedinė ekonomika. Bus paskelbtas specialus kvietimas teikti pasiūlymus dėl techninės pagalbos projektų, kuriais padedama pasirengti įgyvendinti žiedinės ekonomikos modelį; šie projektai bus finansuojami iš aplinkai ir efektyviam išteklių naudojimui skirtų veiksmų dotacijų biudžeto, per metus skiriant ne daugiau kaip 1 mln. EUR.

b) Skyrimo kriterijai

Kiti projektai bus skiriami juridiniam(s) subjektui (-ams), pateikusiam (-iems) pasiūlymą, kurio surinktų balų suma yra didesnė už pereinamąjį balą ir kuriam skirtas didžiausias balas vertinant pagal šiuos kriterijus:

Kriterijai	Mažiausias pereinamasis balas (*)	Didžiausias balas
Pasiūlymo techninis nuoseklumas ir kokybė, susiję su tenkinamais konkrečiais poreikiais	30	50
Finansinis nuoseklumas ir kokybė (įskaitant ekonominę vertę)	20	30
Metodo išsamumas, susijęs su tenkinamais konkrečiais poreikiais	—	10
Sąveika (žr. tradicinius projektus)	—	10
Bendras (pereinamasis) balas	55	100

(*) Pagal kiekvieną skyrimo kriterijų projekto pasiūlymui turi būti skirtas bent mažiausias pereinamasis balas, o pagal visus kriterijus, kurių atžvilgiu nustatytas mažiausias balas, skirtų balų suma turi būti bent 55.

⁽¹⁾ Tyrimai rodo, kad kapitalo investicijų lengvai būtų galima gauti iš įvairių žaliųjų investicijų šaltinių, tačiau trūksta gerai parengtų (finansiskai patrauklių) projektų. Šią spragą numatoma užpildyti skelbiant specialų kvietimą teikti pasiūlymus, skirtą (galbūt) ekonomiškai perspektyviems projektams, galintiems turėti didelį poveikį aplinkai ar klimatui, reikalingą LIFE reglamento 3 straipsnyje nustatytiems bendriesiems tikslams pasiekti.

5.2. Dotacijos veiklai

LIFE reglamento 21 straipsnyje nustatyta, kad gali būti padengiamos tam tikros ne pelno subjektų, siekiančių visuotinės svarbos Sąjungos tikslo, visų pirma veikiančių aplinkos ir (arba) klimato politikos srityse ir dalyvaujančių rengiant, įgyvendinant Sąjungos politiką bei teisės aktus ir užtikrinant jų įgyvendinimą, veiklos ir administracinės išlaidos.

Siekiant užtikrinti paramos gavėjams reikalingo užtikrintumo ir stabilumo ir tam tikro ne pelno subjektų tarpusavio konkurencijos lygio pusiausvyrą, bus išlaikyta pagal 2014–2017 m. DDP nustatyta kas dvejus metus pasirašomų partnerystės pagrindų susitarimų (toliau – PPS) dėl veiklos dotacijų sistema. Pagal šią sistemą 2018 m. bus paskelbtas ribotas kvietimas teikti pasiūlymus. Jis bus skirtas tik toms NVO, kurios 2017 m. buvo atrinktos pasirašyti PPS (kvietimo Nr.: LIFE-NGO-FPA-EASME-2017).

2019 m. bus paskelbtas naujas kvietimas teikti pasiūlymus dėl PPS, pagal jį bus atrinktos NVO, kurioms bus skirta dotacija veiklai, apimanti jų 2020 ir 2021 finansinius metus. Vėliau, siekiant pasirašyti specialius dotacijų susitarimus su PPS partneriais, bus paskelbti du riboti kvietimai teikti pasiūlymus.

Be kvietimo teikti pasiūlymus dotacijos veiklai gali būti skiriamos tinkamai pagrįstais išskirtiniais atvejais, kaip apibrėžta Komisijos deleguotojo reglamento (ES) Nr. 1268/2012 ⁽¹⁾ 190 straipsnyje, visų pirma tais atvejais, kai dėl paramos gavėjo pobūdžio nėra kito pasirinkimo arba kai paramos gavėjas pagrindiniame teisės akte įvardijamas kaip paramos gavėjas.

Bus tikrinama, ar pasiūlymai atitinka tinkamumo ir atrankos kriterijus. Nustačius, kad pasiūlymai atitinka šiuos kriterijus, pagal skyrimo kriterijus bus vertinama bendra jų svarba ir kokybė. Balai bus skiriami remiantis šiais kriterijais ir bus reikalaujama atitikti minimalų kokybės lygį. Galutinis sprendimas dėl dotacijos skyrimo bus priimtas remiantis vertinimo proceso rezultatais.

5.2.1. Atrankos gauti dotaciją veiklai kriterijai

Pagal atrankos kriterijus bus vertinami pareiškėjo finansiniai ir veiklos pajėgumai įvykdyti siūlomą darbo programą.

Pareiškėjai bus atrinkti tik tuo atveju, jeigu, remiantis konkrečiais patvirtinamaisiais dokumentais, susijusiais su ankstesnių dvejų metų veiklos rezultatais, bus galima įrodyti:

- **veiklos pajėgumus** – pareiškėjas privalo turėti profesinę kompetenciją ir kvalifikaciją, reikalingą įgyvendinti siūlomą darbo programą;
- **finansinius pajėgumus** – pareiškėjas privalo turėti stabilius ir pakankamus finansavimo šaltinius, kad galėtų vykdyti savo veiklą tais metais, kuriems skiriama dotacija, ir dalyvauti veiklą finansuojant.

Tam tikromis išskirtinėmis aplinkybėmis, ypač tuo atveju, kai patyrusios organizacijos kuria naują tinklą, VĮ gali taikyti nuostatą, leidžiančią nukrypti nuo reikalavimo pateikti patvirtinamuosius ankstesnių dvejų metų dokumentus.

5.2.2. Dotacijų veiklai skyrimo kriterijai

5.2.2.1. Dotacijos veiklai nevyriausybinėms organizacijoms (NVO) ir (arba) su jomis pasirašomi partnerystės pagrindų susitarimai

LIFE reglamento 12 straipsnio d punkte ir 16 straipsnio d punkte nurodyta, kad „Aplinkos valdymo ir informavimo“ atitinkamų prioritetinių sričių konkretus tikslas yra skatinti geresnę aplinkos ir klimato valdymą plečiant suinteresuotųjų subjektų, įskaitant NVO, dalyvavimą konsultacijose dėl politikos ir jos įgyvendinimo.

Atrenkant subjektus, su kuriais bus pasirašomi partnerystės pagrindų susitarimai, bus taikomi šie skyrimo kriterijai:

- 1) politikos svarba – NVO strateginio Sąjungos aplinkos ir klimato politikos įgyvendinimo plano svarba;

⁽¹⁾ 2012 m. spalio 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 1268/2012 dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių taikymo taisyklių (OL L 362, 2012 12 31, p. 1).

- 2) ES politikos formavimas – NVO indėlis formuojant, plėtojant ar atnaujinant Sąjungos aplinkos ir (arba) klimato politiką;
- 3) ES politikos įgyvendinimas – NVO indėlis įgyvendinant Sąjungos aplinkos ir (arba) klimato politiką ir užtikrinant jos vykdymą;
- 4) jutiklio funkcija – svarba sprendžiant naujus ir kylančius su aplinka ir klimatu susijusius klausimus;
- 5) organizacinė plėtra – galimybė tobulėti ir tapti veiksmingesniu suinteresuotuoju Sąjungos politikos proceso subjektu.

Partneriais pasirinktos organizacijos bus pakviestos kasmet teikti savo darbo programą, kuri bus analizuojama, ir bus svarstoma, ar skirti konkrečią metinę dotaciją veiklai.

Pagal partnerystės pagrindų susitarimus skiriant konkrečias metines dotacijas veiklai bus taikomi šie kriterijai:

- 1) darbo programos atitiktis partnerystės pagrindų susitarime nurodytam veiklos pobūdžiui ir tikslams;
- 2) techninis darbo programos nuoseklumas ir kokybė;
- 3) darbo programos ir siūlomo biudžeto, įskaitant efektyvų išteklių naudojimą, suderinamumas.

5.2.2.2. Kitos dotacijos veiklai

Kitos dotacijos veiklai, įskaitant partnerystės pagrindų susitarimų pasirašymą, ne pelno subjektams, siekiantiems visuotinės svarbos Sąjungos tikslo arba tikslo, kuris sudaro aplinkos ir (arba) klimato politikos dalį ir kuriuo remiamas jos įgyvendinimas, bus skiriamos pagal šiuos skyrimo kriterijus:

- 1) darbo programos svarbą siekiant LIFE reglamento tikslų ir, jeigu taikoma, įgyvendinant teminius prioritetus ir projektų temas;
- 2) darbo programos įgyvendinamumą ir vidinį nuoseklumą;
- 3) siūlomos veiklos ekonominį efektyvumą.

5.3. Finansinės priemonės

Siekiant LIFE reglamento 3 straipsnyje nustatytų bendrųjų tikslų, pagal LIFE reglamento 17 straipsnio 4 dalį finansavimas numatytas šioms dviem bandomosioms finansinėms priemonėms:

- gamtos turtų finansavimo priemonė (GTFP) – finansinė priemonė, vykdoma pagal abi paprogrames siekiant išbandyti ir parodyti naujoviškus finansavimo būdus, taikomus vykdant projektus, kuriais prioritetinėse srityse „Gamta ir biologinė įvairovė“ ir „Prisitaikymas prie klimato kaitos“ skatinama gamtos turtų apsauga;
- energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonė (EVEFPF) – bandomoji finansinė priemonė, taikoma pagal Klimato politikos paprogramę. Kaip pademonstruota 2014–2017 m. laikotarpiu, pagal EVEFPF taikomas naujas ir veiksmingas būdas spręsti problemą, susijusią su tuo, kad galimybės gauti tinkamą ir prieinamą komercinį energijos vartojimo efektyvumo investicijų, patenkančių į nacionalinių prioritetų sritį, finansavimą yra ribotos.

Tolesniuose punktuose apibūdinta, kaip įgyvendinamos Finansiniame reglamente, visų pirma jo 139 ir 140 straipsniuose, išdėstytos nuostatos dėl finansinių priemonių.

Finansinės priemonės, kuriomis remiami projektai, gali būti bet kokios Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 VIII antraštinėje dalyje nurodytos formos ir turi būti įgyvendinamos, kaip nustatyta toje antraštinėje dalyje, taip pat jos gali būti derinamos tarpusavyje arba su iš Sąjungos biudžeto finansuojamomis dotacijomis.

Remiantis 140 straipsnio 6 dalimi, metiniai grąžinimai, įskaitant kapitalo grąžinimus, suteiktos garantijos ir pagrindinės paskolų sumos grąžinimai sudaro vidaus asignuotąsias įplaukas ir yra naudojami tai pačiai finansinei priemonei laikotarpiu, kuris neviršija įsipareigojimų asignavimui skiriamo laikotarpio, prie kurio pridedami dveji metai.

Laikotarpio vidurio vertinimas atliktas po mažiau nei dvejų veiksmingo dviejų finansinių priemonių įgyvendinimo metų, todėl dėl jų galima daryti tik preliminarias išvadas, nes tai yra naujas finansavimo pagal programą LIFE būdas. Į šias išvadas atsižvelgta įgyvendinant šias dvi finansines priemones 2018–2020 m. laikotarpiu. Visų pirma:

- kalbant apie GTFP, stengiamasi užtikrinti, kad galimiems gavėjams būtų teikiama geresnė pagalba tobulinant savo veiklos modelius, ir laikoma, kad pirmajai DDP skirtų lėšų pakanka visam 2018–2020 m. DDP laikotarpiui;

- kalbant apie EVEFPF, nuspręsta tęsti bandomąjį etapą ir, atsižvelgiant į didelį užregistruotų paraiškų skaičių, turimas lėšas padidinti 75 mln. EUR. Komisija bent kasmet teiks ataskaitas LIFE komitetui, o prireikus gali būti šaukiami *ad hoc* posėdžiai.

5.3.1. Gamtos turtų finansavimo priemonė (GTFP)

5.3.1.1. Indėlis siekiant LIFE tikslų

Šia finansine priemone padedama siekti LIFE tikslų, visų pirma prioritetingose srityse „Gamta ir biologinė įvairovė“ pagal LIFE Aplinkos paprogramę ir „Prisitaikymas prie klimato kaitos“ pagal LIFE Klimato politikos paprogramę, finansuojant pradines investicijas į pajamų duodančius ar veiklos sąnaudų sutaupančius bandomuosius projektus, kuriais skatinama saugoti, atkurti, valdyti ir didinti gamtos turtus, siekiant biologinės įvairovės ir geresnio prisitaikymo, įskaitant ekosisteminius su žeme, dirvožemiu, miškininkyste, žemės ūkiu, vandeniu ir atliekomis susijusių uždavinių sprendimus, taip pat finansuojant tokių projektų veiklos sąnaudas. 2015 m. pradėta įgyvendinti GTFP – tai politinė priemonė, skirta naujoviškiems bandomiesiems projektams remti. Kaip aprašyta 2014–2017 m. DDP, taikant sverto ir papildomumo principus, šia priemone suteikiama galimybių didinti programos LIFE ekonominį efektyvumą. Ja padedama didinti ilgalaikį naujoviškos, tvarios komercinio finansavimo veiklos pajėgumą. GTFP papildomi ir remiami valstybių narių politiniai tikslai biologinės įvairovės ir prisitaikymo prie klimato kaitos srityje.

Konkrečiau:

- gamtos ir biologinės įvairovės srityje GTFP padedama įgyvendinti Sąjungos biologinės įvairovės srities politiką ir teisės aktus, įskaitant Sąjungos biologinės įvairovės strategiją iki 2020 m., direktyvas 2009/147/EB ir 92/43/EEB, visų pirma taikant, rengiant bei bandant projektus ir demonstruojant jų įgyvendinamumą. Pagal šią priemonę taip pat remiamas tolesnis „Natura 2000“ tinklo, nustatyto Direktyvos 92/43/EEB 3 straipsniu, plėtojimas, įgyvendinimas ir valdymas, ir didinamas jo atsparumas taip pat saugant ir atkuriant į tinklą nepatenkančias ekosistemas. Tačiau kai kurių rūšių projektai negali būti įgyvendinami „Natura 2000“ srityje ⁽¹⁾;
- prisitaikymo prie klimato kaitos srityje GTFP padedama įgyvendinti Sąjungos prisitaikymo prie klimato kaitos politiką, visų pirma plėtojant, bandant ir demonstruojant ekosisteminius prisitaikymo prie klimato kaitos metodus. Šia priemone taip pat padedama kurti ir demonstruoti naujoviškas prisitaikymo prie klimato kaitos technologijas, sistemas, metodus ir priemones, kuriuos galima kartoti, perduoti ar integruoti.

5.3.1.2. GTFP įgyvendinimo padėtis

GTFP pagal įgaliojimo susitarimą, sudarytą su Komisija, įgyvendina Europos investicijų bankas. Bandomuoju laikotarpiu, kuris prasidėjo pagal 2014–2017 m. LIFE DDP ir tęsis iki 2020 m., pagal GTFP numatoma įvykdyti 9–12 operacijų. Apskaičiuota, kad 2014–2017 m. GTFP skirtų lėšų turėtų pakakti visam programos LIFE laikotarpiui. Komisija susitarė su EIB dėl įgyvendinimo laikotarpio pratęsimo iki 2021 m. pabaigos.

2017 m. vasario mėn. derybos dėl vienos operacijos baigėsi ir ji buvo pasirašyta; dėl kitos operacijos derybas taip pat numatoma užbaigti šiais metais. Europos investicijų bankas toliau rengia reikalavimus atitinkančių operacijų rinkinį.

5.3.1.3. Finansinės priemonės struktūra

Įgyvendinti finansinę priemonę netiesioginio valdymo tvarka pavedama Europos investicijų bankui (EIB).

Įgyvendinant GTFP, tiesioginis ir netiesioginis projektų finansavimas derinamas teikiant skolos ir nuosavo kapitalo finansavimą, taip pat finansuojant pagal garantijų dalį. Siekiant užtikrinti, kad projektai būtų pakankamai brandūs ir tinkami finansuoti, taikoma techninė priemonė.

Europos Komisija rizikos pasidalijimo mechanizmui skyrė 50 mln. EUR, o techninės pagalbos priemonei – 10 mln. EUR. Šiuo pagrindu EIB, teikdamas paskolas, paskolų garantijas ir investicijas į nuosavą kapitalą, investuos iki 125 mln. EUR. Paskolos gali būti teikiamos tiesiogiai galutiniams paramos gavėjams investicijoms finansuoti ir veiklos išlaidoms

⁽¹⁾ Nors projektai, kuriais siekiama kompensuoti „Natura 2000“ teritorijoms padarytą žalą, kaip nustatyta Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje, negali būti finansuojami pagal GTFP, kitur padarytos žalos kompensavimo priemonės gali būti įgyvendinamos „Natura 2000“ teritorijose arba kitais būdais, kuriais padedama užtikrinti tinklo vientisumą ir kurie yra tinkami finansuoti pagal GTFP.

padengti arba netiesiogiai per tarpininkus, kurie tuomet finansuoja paskolų portfelį. Paskolų garantijos gali būti teikiamos tarpininkams. Investicijos į nuosavą kapitalą gali būti naudojamos investuoti į tarpininkų valdomus fondus. Šios priemonės gali būti derinamos su veikslių dotacijomis pagal teminius prioritetus arba iš kitų šaltinių gaunama parama.

Ši priemonė apima rizikos pasidalijimo su EIB mechanizmą, nes pagal GTFP remiami projektai bus projektai, į kuriuos EIB paprastai neinvestuoja, nes jie būna per maži arba jų numanoma didelė rizika yra nesuderinama su banko AAA reitingu. Siekiant išspręsti šią problemą, į šią priemonę įtrauktas rizikos pasidalijimo mechanizmas, pagal kurį ES lėšomis EIB suteikiama garantija, kad bus padengti pirmieji nuostoliai, jeigu projektas nepavyktų. Pagal 2014–2017 m. DDP skirtomis lėšomis bus galima naudotis ir 2018–2020 m. finansiniu laikotarpiu. Tikslus įgyvendinimo mechanizmas nustatytas 2014 m. gruodžio 18 d. pasirašytame Komisijos ir EIB įgaliojimo susitarime, kuriame taip pat nustatyti tikslūs projektų atmetimo ir (arba) atrankos kriterijai, užtikrinant, kad atrankos procese būtų remiamasi teisingais prioritetais ir kad sektorių ir geografinę aprėptis būtų pakankama.

Pagal dabartinę DDP galimybę naudotis pagal 2014–2017 m. DDP skirtomis lėšomis perkeliama į 2018–2020 m. DDP. Pasibaigus šiam bandomojo etapo veiklos laikotarpiui, priemonė išliks, tačiau bus paprastesnės struktūros, kad būtų galima valdyti portfelį ir gauti už operacijų finansavimą grąžinamas sumas.

Finansinę priemonę valdo EIB. Inicijatyvinis komitetas reguliariai apžvelgia finansinės priemonės įgyvendinimo pažangą. Inicijatyvinio komiteto narius kartu skiria Komisija, įskaitant Aplinkos GD, Klimato politikos GD, Ekonomikos ir finansų reikalų GD, ir EIB; sekretoriato paslaugas teikia EIB.

Finansinių priemonių stebėseną vykdoma laikantis Finansiniame reglamente (140 straipsnis) ir Deleguotajame reglamente (225 straipsnis) nustatytų reikalavimų ir kaip aiškinama finansiniame ir administraciniame pagrindų susitarime su EIB bei įgaliojimo susitarime.

EIB yra atsakingas už veiklos, susijusios su finansine priemone, įgyvendinimo stebėseną ir rezultatų bei finansinių ataskaitų rengimą laikantis formos, turinio ir periodiškumo reikalavimų, dėl kurių bus susitarta, įskaitant įprastas ir *ad hoc* ataskaitas, apsilankymus vietoje ir auditą. Finansų įstaigoms teikiant ataskaitas EIB bus naudojami rezultatų rodikliai.

5.3.1.4. Projektų atrankos procedūros techninė metodika

Projektai skirstomi į keturias plačias kategorijas:

- mokėjimas už ekosistemines paslaugas (toliau – MEP). Tai yra projektai, susiję su mokėjimu už naudą, gaunamą iš gamtos turtų, paprastai – savanoriškas nedidelis dvišalis sandoris su nustatytu ekosistemines paslaugos pirkėju ir pardavėju. Jie pagrįsti principu „moka naudos gavėjas“, o mokėjimas nustatomas siekiant apsaugoti itin svarbias ekosistemines paslaugas;
- žalioji infrastruktūra (ŽI). ŽI – strategiškai suplanuotas natūralių ir pusiau natūralių teritorijų tinklas, turintis kitų aplinkosauginių savybių, sudarytas ir valdomas taip, kad būtų galima teikti labai įvairias ekosistemines paslaugas. Tai apima žaliąsias erdves (arba mėlynąsias, jeigu kalbama vandens ekosistemas) ir kitas fizines sausumos (įskaitant pakrantę) ir jūrų teritorijų savybes. Sausumoje ŽI būna kaimų ir miestų teritorijose. ŽI projektai gali duoti pajamų ar sutaupyti sąnaudų tiekiant prekes arba teikiant paslaugas, įskaitant vandens valdymą, oro kokybę, miškininkystę, poilsį, potvynių, erozijos ar gaisrų kontrolę, apdulkinimą, didesnę atsparumą klimato kaitos padariniams;
- biologinės įvairovės kompensavimas. Tai išsaugojimo veiksmai, kuriais siekiama kompensuoti likutinę, neišvengiamą žalą, kurią biologinei įvairovei kelia plėtros projektai. Jis pagrįstas principu „moka teršėjas“, o kompensacinių priemonių imamas vykdam prievoles arba mažinant pakenkimo reputacijai riziką. Projektai, kuriais siekiama kompensuoti „Natura 2000“ teritorijoms padarytą žalą, kaip nustatyta Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje, negali būti finansuojami pagal GTFP;
- naujoviškos biologinei įvairovei ir prisitaikymui prie klimato kaitos palankios investicijos. Tai projektai, susiję su prekių tiekimu ir paslaugų teikimu, dažniausiai atliekamu mažųjų ir vidutinių įmonių; šiais projektais siekiama apsaugoti biologinę įvairovę ar padidinti bendruomenių ir kitų verslo sektorių atsparumą.

Siekama nustatyti ir finansuoti projektus, kurių geografinė ir sektorių aprėptis pakankamai plati, kartu išbandant įvairius finansinius mechanizmus, kad veiklos etape būtų užtikrinta galimybė juos kartoti visoje ES. Finansavimo tinkamumo taisyklės, taikomos pagal šią priemonę įgyvendinamiems projektams ir vykdomai investicinei politikai (pavyzdžiui, sektorių ir geografinės aprėpties viršutinių ribų nustatymas, taip pat minimalūs kriterijai, kuriuos reikia atitikti, ir (arba) principai, kurių reikia laikytis, pvz., švelninimo hierarchija ⁽¹⁾), bus apibrėžti įgaliojimo susitarime.

Finansavimo tinkamumo kriterijai atitiks gamtos, biologinės įvairovės ir prisitaikymo prie klimato kaitos tikslus, nustatytus LIFE reglamente, kartu atsižvelgiant į valstybių narių politikos prioritetus biologinės įvairovės apsaugos ir prisitaikymo prie klimato kaitos srityje.

Tinkami finansuoti Gamtos turtų valdymo projektai turėtų būti pagrįsti ekonominiu vertinimu, paremtu pavyzdine sąnaudų ir naudos analize, t. y. gryniosios dabartinės projekto sąnaudos per visą jo laikotarpį turi būti mažesnės už grynąją dabartinę numatomos naudos vertę, įskaitant išorės sąnaudas. Be standartinių kriterijų, kuriuos EIB nustato visoms operacijoms, bus papildomi kriterijai, jais bus apibrėžta projektų rūšis ir aprėpti sektoriai.

Galutiniai paramos pagal finansinę priemonę gavėjai mažų mažiausiai turi būti juridiniai ir (arba) fiziniai asmenys, investuojantys į gamtos turtų valdymo projektus ir galintys:

- tiksliniu poveikio aplinkai vertinimu įrodyti, kad daro teigiamą poveikį ekosistemų būklei ir atsparumui, taip pat ekosisteminių paslaugų užtikrinimui;
- būti pradininkais diegiant naujus su gamtos turtų valdymu susijusius verslo modelius pirmiau minėtose srityse, t. y. žaliosios infrastruktūros, mokėjimo už ekosistemines paslaugas, biologinės įvairovės kompensavimo arba naujoviškame biologinei įvairovei ir (arba) prisitaikymui prie klimato kaitos palankiame versle ar bendrovėse;
- atitikti vieną iš šių kriterijų:
 - skatinti saugoti, atkurti, valdyti ir plėsti ekosistemas, taip pat įgyvendinant ekosisteminius sprendimus, taikomus žemės, dirvožemio, miškininkystės, žemės ūkio, akvakultūros, vandens ir atliekų sektoriams;
 - skatinti ekosisteminius metodus, kuriuos taikydamos įmonės ir bendruomenės galėtų mažinti nustatytą riziką, susijusią su esamu ar numatomu klimato kaitos poveikiu, taip pat įgyvendinant miestų, kaimų ir pakrančių žaliosios infrastruktūros projektus.

Kad atitektų finansavimo reikalavimus, projektai turi būti įgyvendinami bent vienoje iš ES valstybių narių.

Kai projektai netiesiogiai finansuojami iš įnašų į tarpinių finansų įstaigų valdomus fondus, tokių įstaigų atranka bus grindžiama paklausa ir patikimo finansų valdymo, skaidrumo, nediskriminavimo bei toliau išvardytų reikalavimų laikymosi principais:

- i) tai turi būti privačiojo sektoriaus ar rinkoje veikianti finansų įstaiga;
- ii) ji turi būti įsipareigojusi platinti finansinę priemonę ir įrodyti, kad turi pakankamus veiklos pajėgumus tai daryti;
- iii) ji turi įrodyti pajėgumą pasiekti galutinius gavėjus, į kuriuos yra nukreipta ES ar valstybės narės biologinės įvairovės ar prisitaikymo prie klimato kaitos politika;
- iv) ji turi įsipareigoti vykdyti prievoles ir reikalavimus, susijusius su finansinės priemonės platinimu;
- v) ji turi atitikti atitinkamus standartus ir galiojančius teisės aktus, susijusius su pinigų plovimo prevencija, kova su terorizmu ir mokesčių slėpimu;
- vi) ji turi teikti informaciją, kurios reikalauja Europos Audito Rūmai, kad būtų galima patvirtinti jos pareigų vykdymą;
- vii) kaip paskolos gavėja ji turi būti priimtina EIB, remiantis EIB paskolų politika.

⁽¹⁾ Švelninimo hierarchija apima: 1) bendro neigiamo poveikio aplinkai, ypač biologinei įvairovei, vengimą ar prevenciją; 2) kuo didesnę plėtos poveikio mažinimą ir paveiktų vietų atkūrimą, jei poveikio neįmanoma išvengti; 3) kompensavimo priemones, kurių imamasi kraštutiniu atveju (paveiktoje vietoje ar už jos ribų), siekiant kompensuoti likutinį neigiamą poveikį.

5.3.2. Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonės (EVEFPF)

5.3.2.1. Indėlis siekiant LIFE tikslų

EVEFPF priemone padedama siekti LIFE reglamento bendrųjų tikslų, nustatytų 3 straipsnyje ir toliau patikslintų prioritetinėje srityje „Klimato kaitos švelninimas“. Visų pirma EVEFPF priemone:

- sprendžiama pagrindinė klimato politikos problema ir padedama siekti strategijos „Europa 2020“ tikslų bei tikslų iki 2030 m. užtikrinti energijos taupymą ir su tuo susijusį mažesnių išmetamųjų teršalų kiekį;
- užtikrinamas būtinas naujos politinės priemonės, turinčios didelių galimybių suteikti Europos pridėtinės vertės, bandymo ir demonstravimo lygmuo;
- papildoma ir remiama valstybių narių atsakomybė pagal nacionalinius efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planus (toliau – NEEVVP);
- taikant sverto ir papildomumo principus, suteikiama galimybių didinti programos LIFE ekonominę efektyvumą;
- formuojamas ilgalaikis tvarios komercinės finansinės veiklos pajėgumas, taip užtikrinant tęstinį ir ilgalaikį tvarios plėtros rėmimą;
- remiamas solidarumas ir dalijimasis našta ir
- siūloma galimybė iniciatyvą įtraukti į valstybių narių programas (pasitelkiant nacionalinius efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planus ir galbūt kitas programas bei iniciatyvas).

5.3.2.2. EVEFPF įgyvendinimo padėtis ir finansavimo didinimas

2014 m. buvo tikimasi, kad pagal šią priemonę būtų skirta iki 540 mln. EUR investicijoms finansuoti. Tačiau dabar, po 2015 ir 2016 m. operacijų pasirašymo ir atsižvelgdamas į dabartinių operacijų rinkinį, EIB siekia iki 2017 m. pabaigos finansuoti daugiau kaip 1 mlrd. EUR naujų investicijų (600–650 mln. EUR skirtų EIB ir bent 500 mln. EUR būtų gauta iš finansų tarpininkų) 9–10 valstybių narių.

Iki 2016 m. pabaigos pasirašyti šie sandoriai:

- „Komerční Banka“ (Čekija) – 75 mln. EUR vertės paskolos, skirtos bendrovių ir pastatų bei pramonės objektų apšvietimo sistemų energijos vartojimo efektyvumui didinti;
- „Banco Santander“ (Ispanija) – 50 mln. EUR vertės paskolos, skirtos viešbučių ir kitų turizmo reikmėms skirtų pastatų energijos vartojimo efektyvumui didinti;
- „Credit Cooperatif“ (Prancūzija) – 75 mln. EUR vertės paskolos, skirtos MVĮ energijos vartojimo efektyvumui didinti ir pastatų renovacijai;
- „BELFIUS“ (Belgija) – 75 mln. EUR vertės tikslinės paskolos, skirtos MVĮ energijos vartojimo efektyvumui didinti;
- „Banco BPI“ (Portugalija) – 50 mln. EUR vertės tikslinės paskolos įmonėms;
- „BPER“ (Italija) – 50 mln. EUR vertės paskolos, skirtos energijos vartojimo efektyvumui didinti privačiame sektoriuje.

2017 m. gali būti pasirašyti papildomi sandoriai Kroatijoje, Jungtinėje Karalystėje, Graikijoje ir Kipre.

Nors kol kas investiciniai projektai vietoje buvo finansuojami tik Čekijoje ir Prancūzijoje, iš didelio bankų susidomėjimo ir EIB nustatyto didesnio investicijų tikslo matyti, kad rinkoje yra atitinkama paklausa, todėl yra galimybių didinti tokių investicijų finansavimą. Iš tikrųjų EVEFPF prisidedama kuriant rinkoje naują finansinį produktą, kuriuo orientuojamasi į efektyvų energijos vartojimą, ir taip, laikantis 21-osios Klimato kaitos konferencijos nustatytų tikslų, tiesiogiai padedama mažinti ES ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro.

2016 m. pabaigoje pagal EIB paskolas atitinkamai buvo skirta 375 mln. EUR ir išmokėta 35 mln. EUR. Priemonės sverto poveikis 2016 m. pabaigoje buvo lygus 9,8 (apskaičiuota kaip EIB ir Europos Komisijos įnašas).

2014–2017 m. laikotarpiu EVEFPF skirtas ES įnašas siekė 80 mln. EUR. 2018–2020 m. laikotarpiu bandomajam etapui pratęsti numatyta skirti dar 75 mln. EUR, iš jų 10 mln. EUR konkrečiai turi būti skirta ekspertų paramos priemonei, pagal kurią teikiama techninė pagalba finansų tarpininkams.

5.3.2.3. Finansinės priemonės struktūra

Igyvendinti EVEFPF priemonę netiesioginio valdymo tvarka bus patikėta Europos investicijų bankui (EIB).

Pagrindiniai EVEFPF priemonės tikslai yra du:

- pasiekti, kad skolinimas energijos vartojimo efektyvumui didinti taptų tvaresne Europos finansų įstaigų veikla, skatinant privačius komercinius bankus ir kitas finansų įstaigas (kartu – finansiniai tarpininkai) energijos vartojimo efektyvumo sektorių vertinti kaip atskirą rinkos segmentą;
- padidinti galimybes gauti projektų, kuriais padedama siekti NEEVVP nustatytų valstybių narių energijos vartojimo efektyvumo prioritetų, finansavimo paskolas.

Pagal EVEFPF priemonę i) taikomas rizikos pasidalijimo mechanizmas (rizikos pasidalijimo priemonė) ir ii) teikiama ekspertų parama finansų tarpininkams (ekspertų paramos priemonė) kartu su iii) EIB ilgalaikiu finansavimu (EIB energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskola).

- Pagal EVEFPF priemonę taikoma rizikos pasidalijimo finansinė priemonė, kuri veikia panašiai kaip ribota garantija ir kuria Komisija (finansuotoja) pasidalija rizika su finansų tarpininkais (skolintojais).
- Rizikos pasidalijimo priemonė skirta mažinti kredito riziką, su kuria finansų tarpininkai susiduria skolindami energijos vartojimo efektyvumo sektoriui, ir skatinti jų dalyvavimą. Poveikis priklauso nuo rinkos sąlygų ir specifinių projektų ypatybių. Taikant rizikos pasidalijimo priemonę, plečiama skolinimo veikla, didėja galimybės gauti lėšų ir (arba) galutiniams gavėjams gerėja finansavimo sąlygos, galbūt įskaitant mažesnes kainas, ilgesnį grąžinimo terminą, mažesnę užstatą ir kt.
- LIFE įnašui padidinti EIB paskolos, skirtos perskolinti, finansų tarpininkams teikiamos taikant konkurencingas palūkanų normas. Siekiant skatinti naudojimąsi, lengvatinės palūkanų normos bus taikomos ir galutiniams gavėjams.
- Taip pat tikimasi, kad gavėjai prisidės prie projekto sąnaudų padengimo, o dėl to padidės apskaičiuotas investicijų sąnaudų finansinis svetas.
- Jeigu dalyvaujantis finansų tarpininkas patiria nuostolių dėl paskolų portfelio (energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskolų portfelis), šie nuostoliai būtų iš dalies padengti pagal rizikos pasidalijimo priemonę.
- LIFE finansavimas būtų naudojamas kaip finansinis įnašas, kurio reikia pagal rizikos pasidalijimo priemonę ir ekspertų paramos priemonę, taip pat administracinėms ir tiesioginėms sąnaudoms, kurias EIB patiria rengdamas ir valdydamas priemonę, padengti.
- Kiekvienam finansų tarpininkui būtų skirta didžiausia grynąjų pinigų suma (užstatas) energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskolų portfelio nuostoliams kompensuoti. Ši suma būtų apskaičiuota pagal konkrečią procentinę tikslinės bendros energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskolų portfelio vertės dalį, atsižvelgiant į tikslinių galutinių gavėjų rizikos profilį. Jeigu finansų tarpininkas nepasiektų tikslinio portfelio dydžio, procentinė dalis būtų taikoma pasiektam portfelio dydžiui.
- Tiksliniai galutiniai paramos pagal EVEFPF gavėjai yra MVĮ ir vidutinės kapitalizacijos didesnės įmonės bei privatūs asmenys, bet tai taip pat galėtų būti mažos savivaldybės ar kiti viešojo sektoriaus subjektai, nedaug investuojantys į energijos vartojimo efektyvumą ir galintys dėl sutaupytos energijos gautas lėšas panaudoti pradinėms investicijoms pasiskolintoms lėšoms grąžinti.
- EVEFPF tikslas buvo per 2014–2017 m. laikotarpį pasirašyti 10 sandorių (EIB energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskolos ir (arba) ekspertų paramos priemonės). Iki 2016 m. pabaigos jau buvo pasirašyti šeši iš jų (žr. 5.3.2.2 skirsnį).
- Per 2018–2020 m. laikotarpį gali būti pasirašyta iki 10 papildomų sandorių, taigi iki 2020 m. pabaigos iš viso gali būti pasirašyta 20 sandorių.

2018–2020 m. EVEFPF skirtas ES įnašas sieks 75 mln. EUR, iš jų 10 mln. EUR konkrečiai turi būti skirta ekspertų paramos priemonei. Be to, EIB bus leista pasirašyti daugiau nei vieną sandorį kiekvienoje valstybėje narėje.

Finansinių tarpininkų atranka toliau bus grindžiama paklausa ir patikimo finansų valdymo, skaidrumo, nediskriminavimo bei toliau išvardytų reikalavimų laikymosi principais:

- i) tai turi būti privačiojo sektoriaus finansų įstaiga arba ji turi vykdyti veiklą rinkoje panašiai kaip privačiojo sektoriaus finansų įstaiga;

- ii) ji turi būti įsipareigojusi platinti EVEFPF priemonę ir įrodyti, kad turi pakankamus veiklos pajėgumus tai daryti;
- iii) ji turi įrodyti pajėgumą pasiekti galutinius gavėjus, į kuriuos yra nukreiptas atitinkamas nacionalinio efektyvaus energijos vartojimo veiksmų plano prioritetas ir (arba) energijos vartojimo efektyvumo rėmimo schema ir (arba) ES direktyvos, susijusios su energijos naudojimo efektyvumu susijusiose valstybėse narėse;
- iv) ji turi įsipareigoti vykdyti prievolės ir reikalavimus, susijusius su EVEFPF priemonės platinimu;
- v) ji turi atitikti atitinkamus standartus ir galiojančius teisės aktus, susijusius su pinigų plovimo prevencija, kova su terorizmu ir mokesčių slėpimu;
- vi) ji turi teikti informaciją, kurios reikalauja Europos Audito Rūmai, kad būtų galima patvirtinti jos pareigų vykdymą;
- vii) kaip sandorio šalis ji turi būti priimtina EIB, remiantis EIB vidaus politika ir gairėmis, ir atitikti EVEFPF nustatytas geografinio pasiskirstymo sąlygas.

Plataus geografinio finansinės priemonės pasiskirstymo per visą programos įgyvendinimo laikotarpį bus siekiama suteikiant EIB paskatų visose valstybėse narėse skatinti finansų tarpininkų dalyvavimą. Tačiau bandomojo etapo geografiniai apribojimai bus panaikinti, ir EIB bus leista, atsižvelgiant į rinkos reikalavimus, pasirašyti daugiau nei vieną sandorį kiekvienoje valstybėje narėje.

Atsižvelgiant į tai, koks bus finansų tarpininkų susidomėjimas, EIB pirmenybę gali teikti finansų tarpininkams, siekiantiems veikti valstybėse narėse, kuriose investicijų poreikis (atotrūkis nuo tikslinio rodiklio) yra didžiausias. Taikant rizikos pasidalijimo priemonę, finansų tarpininkai bus skatinami veikti valstybėse narėse, kuriose yra didesnė rizika, atspindinti, pvz., gerokai per menkai išplėtotą naudojamąsi paskolomis energijos vartojimo efektyvumo projektams finansuoti, arba kuriose tikimybė gauti paskolą laikoma itin menka.

2014–2017 m. laikotarpiu įgyta patirtis rodo, jog labai svarbu finansų tarpininkams teikti techninę pagalbą, kad kuo labiau pagerėtų jų gebėjimas investicijas nukreipti į energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektus. Taigi didžiausias ekspertų paramos priemonės biudžetas bus padidintas nuo 3,2 mln. EUR 2014–2017 m. laikotarpiu (t. y. 4 % pirmojoje bandomojo etapo dalyje EVEFPF skirto ES įnašo) iki 10 mln. EUR 2018–2020 m. laikotarpiu.

EVEFPF priemonė turi veikti tol, kol bus negrąžintų pagrindinių paskolų, kurioms taikoma rizikos pasidalijimo priemonė. Didžiausias išpirkimo terminas, leidžiamas pagal rizikos pasidalijimo priemonę, bus 20 metų. Todėl, pasibaigus įgyvendinimo laikotarpiui, EVEFPF dar galios iki 20 metų (iki 2045 m.).

Lėšų paskirstymas galios, kol pagal programą bus visiškai užbaigtas paskutinis sandoris.

Finansinę priemonę valdo EIB. Inicijatyvinis komitetas reguliariai apžvelgia finansinės priemonės įgyvendinimo pažangą. Inicijatyvinio komiteto narius kartu skiria Komisija, įskaitant Komisijos tarnybas, pvz., Klimato politikos GD, Ekonomikos ir finansų reikalų GD bei Energetikos GD, ir EIB; sekretoriato paslaugas teikia EIB.

Buvo įdiegtas stebėsenos ir ataskaitų teikimo mechanizmas, informacija dalijamasi su LIFE komitetu.

Finansinių priemonių stebėseną bus vykdoma laikantis Finansiniame reglamente (140 straipsnis) ir Deleguotajame reglamente (225 straipsnis) nustatytų reikalavimų ir kaip aiškinama finansiniame ir administraciniame pagrindų susitarime su EIB ir susijusiame įgaliojimo susitarime.

EIB bus atsakingas už veiklos, susijusios su finansine priemone, įgyvendinimo stebėseną ir rezultatų bei finansinių ataskaitų rengimą laikantis formos, turinio ir periodiškumo reikalavimų, dėl kurių bus susitarta (iš pradžių kas ketvirtį), įskaitant įprastas ir *ad hoc* ataskaitas, apsilankymus vietoje ir auditą. Finansų įstaigoms teikiant ataskaitas EIB bus naudojami energijos vartojimo efektyvumo rezultatų rodikliai.

5.3.2.4. Projektų atrankos procedūros techninė metodika

Gavėjai – tai privatūs asmenys, namų savininkų asociacijos, MVĮ, įmonės ir (arba) viešosios įstaigos ir (arba) subjektai, investuojantys į energijos vartojimo efektyvumo projektus pagal kiekvienos valstybės narės NEEVVP.

Gavėjams teikiamų energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskolų dydis yra nuo 10 000 EUR (suma gali būti mažesnė, jeigu investicijos būsto sektoriuje yra mažos) iki 5 mln. EUR (išskirtiniais atvejais – iki 15 mln. EUR).

Valstybės narės gali daryti įtaką projektų planavimui, taigi netiesiogiai ir projektų atrankai, pagal NEEVVP prioritetus. Gavėjai yra tie juridiniai ir (arba) fiziniai asmenys, kurie:

- imasi investuoti į energijos vartojimo efektyvumo projektą pagal valstybės narės paramos sistemą ir (arba) pagal NEEVVP prioritetus ir (arba) su energijos vartojimo efektyvumu susijusias ES direktyvas;
- ima energijos vartojimo efektyvumo didinimo paskolą, kurią suteikia dalyvaujantis finansų tarpininkas.

Be to, turi būti atlikta remiamų energijos vartojimo efektyvumo investicijų ekonominė analizė, apimanti su anglies dioksidu susijusias išorines sąnaudas, ir turi būti nustatyta, kad grynosios dabartinės projekto sąnaudos per visą jo laikotarpį yra mažesnės už grynąją dabartinę sutaupyto energijos vertę.

5.4. Kita veikla

Pagal LIFE reglamento 17 straipsnio 1 dalį lėšos gali būti panaudotos bet kurioms kitoms intervencinėms priemonėms, reikalingoms įgyvendinti 3 straipsnyje nustatytus bendruosius tikslus, finansuoti.

Šios intervencinės priemonės bus valdomos pagal Finansinį reglamentą ir LIFE reglamentą.

Tokioms intervencinėms priemonėms skirtini išteklių, nesvarbu, kokios jie būtų teisinės formos, nebus įskaičiuojami į mažiausią išteklių sumą, skirtiną projektams pagal LIFE reglamento 17 straipsnio 4 dalį.

Šios intervencinės priemonės gali būti:

- apdovanojimai už projektus, atrinktus iš LIFE+ ir „tradicinių“ LIFE projektų, kuriems atliktas antras išankstinis mokėjimas ir kurie laikomi ypač perspektyviais dėl jų indėlio siekiant konkrečių LIFE Aplinkos arba Klimato politikos paprogramės prioritetinių sričių tikslų ir dėl galimybių toliau naudoti, atkartoti ir (arba) perduoti šių projektų rezultatus;
- veiksmų dotacijos LIFE+ ir „tradiciniams“ LIFE projektams, kuriems atliktas antras išankstinis mokėjimas ir kurie laikomi ypač perspektyviais dėl jų indėlio siekiant konkrečių LIFE Aplinkos arba Klimato politikos paprogramės prioritetinių sričių tikslų ir dėl juose įgyvendintų sprendimų paklausos rinkoje bei finansinio patrauklumo. Pagal šias veiksmų dotacijas būtų išmokamos vienkartinės sumos už paramos veiksmus, kurie, remiantis pareiškėjų pateikta trūkumų analize, laikomi būtinais, kad iki LIFE(+) projekto pabaigos būtų užtikrinta sukurtų sprendimų paklausa rinkoje ir (arba) finansinis patrauklumas;
- verslo konsultacijos asmenims, įgyvendinantiems LIFE+ ir „tradicinius“ LIFE projektus, kuriems atliktas antras išankstinis mokėjimas ir kurie laikomi ypač perspektyviais dėl jų indėlio siekiant konkrečių LIFE Aplinkos arba Klimato politikos paprogramės prioritetinių sričių tikslų ir dėl juose įgyvendintų sprendimų paklausos rinkoje bei finansinio patrauklumo;
- MVĮ skirtos konsultacijos klasterių kūrimo ir tinklaveikos klausimais.

6. PRELIMINARUS KVIETIMŲ TEIKTI PARAIŠKAS TVARKARAŠTIS (LIFE REGLAMENTO 24 STRAIPSNIU 2 DALIES E PUNKTAS)

6.1. Preliminarus dotacijų tvarkaraštis

Projekto rūšis	Paprogramė	2018 m.	2019 m.	2020 m.
Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a, b, c ir h punktus	Aplinkos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis
	Klimato politikos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis
Integruotieji projektai (LIFE reglamento 18 straipsnio d punktas)	Aplinkos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis
	Klimato politikos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis
Techninės pagalbos projektai (LIFE reglamento 18 straipsnio e punktas)	Aplinkos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis
	Klimato politikos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis

Projekto rūšis	Paprogramė	2018 m.	2019 m.	2020 m.
Gebėjimų ugdymo projektai (LIFE reglamento 18 straipsnio f punktas)	Aplinkos ir Klimato politikos kartu	2018 m. I ketvirtis		
Parengiamieji projektai (LIFE reglamento 18 straipsnio g punktas)	Aplinkos	II ketvirtis	II ketvirtis	II ketvirtis
Dotacijos veiklai (LIFE reglamento 21 straipsnis)	Aplinkos ir Klimato politikos kartu	II ketvirtis – bendri kvietimai teikti pasiūlymus dėl dotacijų veiklai 2019 finansiniams metams	II ketvirtis – partnerystės pagrindų susitarimai ir dotacijos veiklai 2020 finansiniams metams	II ketvirtis – dotacijos veiklai 2021 finansiniams metams

6.2. Preliminarus finansinių priemonių tvarkaraštis

Finansinė priemonė	Paprogramė	2018 m.	2019 m.	2020 m.
GTFP	Aplinkos	Visą laikotarpį		
	Klimato politikos	Visą laikotarpį		
EVEFPF	Klimato politikos	Visą laikotarpį		

7. KOKYBINIAI IR KIEKYBINIAI REZULTATAI, RODIKLIAI IR TIKSLAI PAGAL KIEKVIENĄ PRIORITETINĘ SRITĮ IR PROJEKTŲ RŪŠĮ (LIFE REGLAMENTO 24 STRAIPSNIO 2 DALIES C PUNKTAS)

Atsižvelgiant į **veiklos rezultatų rodiklius** (LIFE reglamento 3 straipsnio 3 dalis) ir **konkrečius** susijusios prioritetinės srities **tikslus**, bus nustatyti kiekvienos **prioritetinės srities ir projektų rūšies** kiekybiniai ir kokybiniai **rezultatai, rodikliai ir tikslai** (LIFE reglamento 24 straipsnio 2 dalies c punktas).

Apribojus integruotųjų projektų taikymo sritį ir palikus tik konkrečių strategijų, planų ir gairių, ES teisės aktais nustatytų gamtos, vandens, atliekų, oro, klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos srityse, įgyvendinimą, galima apibrėžti ir numatomus projektų rezultatus bei tikslus, kuriuos reikėtų šiais projektais pasiekti.

Aplinkos paprogramėje nustačius teminius prioritetus pagal LIFE reglamento III priedą ir projektų temas pagal šios DDP 3 punktą, finansuojami projektai tampa dar labiau sutelkti, taigi aplinkos būklei daromas juntamesnis poveikis. Remiantis apskaičiuoto programos LIFE poveikio vertinimu, buvo apibrėžti tam tikri bendrieji numatomi rezultatai ir tikslai, o atsižvelgiant į tai, kad programa turi skatinamąjį poveikį, jie buvo susieti su plėtojimu ir įgyvendinimu, taip pat su sėkmingų projektų, tinkamų kartoti, svarba (LIFE reglamento 3 straipsnio 3 dalies b punktas).

Tačiau sėkmingų prioritetinės srities projektų skaičius ir aprėptis daugiausia priklauso nuo tinkamų finansuoti ir atrankos bei skyrimo kriterijus atitinkančių pateiktų paraiškų skaičiaus, taip pat nuo techninių ir socialinių bei ekonominių veiksnių, kuriems Komisija neturi įtakos.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir siekiant pagerinti galimybę įvertinti, kiek programa LIFE prisidėta prie 7-osios aplinkos veiksmų programos tikslų įgyvendinimo (LIFE reglamento 3 straipsnio d punktas), esant galimybei taip pat buvo nustatyti numatomi rezultatai, t. y. rezultatai, kurių tikimasi projekto lygmeniu. Projektų paramos gavėjai turės nustatyti savo projektų įgyvendinimo pradžios išeities tašką ir galutinį rezultatą, susijusį su tikslais, kurių siekiama. Šiuo tikslu buvo sukurta LIFE pagrindinių veiklos rezultatų rodiklių (PVRR) duomenų bazė; prieiga prie jos paramos gavėjams bus suteikta iki 2017 m. pabaigos (rodikliai buvo sėkmingai išbandyti 2015 m. prototipinėje duomenų bazėje, atliekant programos LIFE laikotarpio vidurio vertinimą⁽¹⁾). Aplinkosaugos ir (arba) klimato politikos uždaviniai, kuriuos reikės įvykdyti kiekvienu projektu, turėtų būti nustatyti tokie, kad būtų galima įgyvendinti arba pranokti tikslus, išmetamųjų teršalų ribas ar uždavinius, nustatytus atitinkamose Sąjungos politikos priemonėse ar teisės aktuose.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/pmtools/life2014_2020/monitoring.htm.

LIFE veikia kaip katalizatorius, todėl, norint užtikrinti programos veiksmingumą ir gebėjimą teigiamai veikti aplinką ir klimatą, labai svarbu, kad projektų veiksmus ir rezultatus būtų galima tęsti ar toliau naudoti, kartoti ir (arba) perduoti. Nors visais projektų pasiūlymais siekiama, kad projektų rezultatus būtų galima toliau naudoti, kartoti ir (arba) perduoti atitinkamoje aplinkosaugos ar klimato kaitos srityje, remiantis pagal ankstesnes programas įgyta patirtimi, galima tikėtis, kad tinkami kartoti bus tik 80 % bandomųjų ir parodomųjų projektų, nes yra rizika, kad bandoma ir demonstruojama technika ir metodika neduos laukiamų rezultatų. Be to, atsižvelgiant į galimus ekonominius ir administracinius sunkumus, nepriklausančius nuo tokių techninių galimybių nebuvimo, negalima tikėtis, kad visi projektai bus sėkmingai užbaigti.

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tik nedidelė dalis pagal 2014–2020 m. programą LIFE įgyvendinamų projektų bus užbaigti iki 2020 m., nes vidutinė LIFE projektų trukmė, atsižvelgiant į prioritetinę sritį, siekia 3–6 metus. Todėl tais atvejais, kai tikslai yra susiję su tebeįgyvendinamais projektais, jie veikia yra tik gairės. Pagal šias gaires projektai turi būti parengti taip, kad pasiekti tikslus būtų galima tik baigiantis projekto įgyvendinimo laikotarpiui, daugeliu atvejų – po 2020 m.

Norint išvengti dubliavimo, kiekvienoje prioritetinėje srityje nustatytų rūšių projektai (pagal LIFE reglamento 2 ir 18 straipsnius), kuriais siekiama susijusių tikslų, jeigu tai įmanoma, yra sugrupuoti. Tam tikrų rūšių projektai, nepatenkantys į prioritetines sritis, pavyzdžiui, gebėjimų ugdymo projektai, išvardyti atskirai.

Rodikliai įtraukti į rezultatų ir tikslų aprašymą, todėl lentelėse nėra atskirai minimi.

7.1. Aplinkos paprogramė

Aplinkos paprogramėje atsižvelgiama į LIFE reglamento 3 straipsnio 1 dalyje apibrėžtus bendruosius tikslus, taip pat 10, 11 ir 12 straipsniuose kiekvienai prioritetinei sričiai nustatytus konkrečius tikslus ir 3 straipsnio 3 dalyje nustatytus veiklos rezultatų rodiklius.

Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas			
Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a ir b punktus			
Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai (¹)	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
VANDUO (įskaitant jūrų aplinką)	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, apimančių (sausumos ir (arba) pereinamuosius ir (arba) pakrančių) vandens telkinius, kurių ekologinė būklė prasta, skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir projekto lygmeniu daroma pažanga siekiant geros ekologinės būklės, procentinė dalis	80 %
	Į įgyvendinamus arba įgyvendintus projektus įtrauktų vandens telkinių, kurių ekologinė būklė prasta, skaičius	Vandens telkiniai (sausumos ir (arba) pereinamieji ir (arba) pakrančių), įtraukti į įgyvendinamus arba įgyvendintus projektus, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir siekiama pagerinti tų vandens telkinių ekologinę būklę	100 (²)
ATLIEKOS	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais siekiama ES teisės aktuose nustatytų atliekų srities tikslų ir įgyvendinama atliekų hierarchija (tinkamas atliekų tvarkymas), skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga siekiant tinkamo atliekų tvarkymo, procentinė dalis	80 %
	Papildomų savivaldybių ar Sąjungos masto regionų, kuriuose netinkamą atliekų tvarkymą imtasi taisyti įgyvendinamais arba įgyvendintais projektais, skaičius	Savivaldybės arba regionai, kuriuos apima įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti ir siekiama užtikrinti tinkamą atliekų tvarkymą	20
EFEKTYVUS IŠTEKLIŲ NAUDOJIMAS (įskaitant dirvožemį, miškus ir žaliąją žiedinę ekonomiką)	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais efektyvaus išteklių naudojimo (neįskaitant dirvožemio ir miškų) srityje siekiama įgyvendinti Sąjungos politikos ir teisės aktų tikslus, skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga įgyvendinant žaliosios žiedinės ekonomikos aspektus, procentinė dalis	80 %
	Papildomų bendrovių, Europos mastu įtrauktų į įgyvendinamus ar įgyvendintus projektus, skaičius	Papildomos bendrovės, įtrauktos į įgyvendinamus arba įgyvendintus projektus, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir siekiama įgyvendinti žaliąją arba žiedinę ekonomiką	10

Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas

Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a ir b punktus

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai (!)	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais siekiama Sąjungos politikos tikslų dirvožemio apsaugos srityje, skaičius	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga išlaikant ar gerinant dirvožemio funkcijas, procentinė dalis	80 %
	Žemės, Sąjungos mastu įtrauktos į įgyvendinamus arba įgyvendintus projektus, plotas hektarais	Žemė, įtraukta į įgyvendinamus arba įgyvendintus projektus, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti ar perkelti, ir siekiama išlaikyti ir gerinti dirvožemio funkcijas	2 000
	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais skatinama įgyvendinti Europos miškų strategiją, skaičius	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga įgyvendinant Europos miškų strategiją, procentinė dalis	80 %
		Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir siekiama pateikti rodiklių duomenų, kurie gali būti naudingi Europos miškų duomenų centrui (angl. EFDAC), procentinė dalis	80 %
APLINKA ir SVEIKATA (įskaitant chemines medžiagas ir triukšmą)	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdoma Sąjungos cheminių medžiagų politika, įskaitant projektus, kuriais skatinama chemines medžiagas pakeisti saugesnėmis medžiagomis ir kuo labiau sumažinti jų poveikį, skaičius	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga projekto lygmeniu siekiant atitinkamų Sąjungos cheminių medžiagų tikslų ar juos pranokstant, procentinė dalis	80 %
	Asmenų, kuriuos Sąjungos mastu veikia įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, kuriais siekiama sumažinti cheminių medžiagų kiekį, skaičius	Asmenys, kuriuos apima įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir siekiama sumažinti neigiamą cheminių medžiagų poveikį sveikatai ir aplinkai, įskaitant apskaičiuotus ilgalaikio poveikio rodiklius	50 000

Aplinka ir efektyvus išteklių naudojimas

Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a ir b punktus

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai ⁽¹⁾	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
	Finansuojamų įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais siekiama mažinti triukšmą , skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga projekto lygmeniu siekiant atitinkamų Sąjungos triukšmo mažinimo tikslų ar juos pranokstant, procentinė dalis	80 %
		Su triukšmo mažinimu susijusių įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga siekiant triukšmo poveikį sumažinti bent 3 dB, procentinė dalis	80 %
	Asmenų, Sąjungos mastu įtrauktų į įgyvendinamus arba įgyvendintus triukšmo projektus, skaičius	Asmenys, gaunantys naudos iš įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir siekiama triukšmo lygį sumažinti bent 3 dB	10 000
ORO kokybė ir išlankos (įskaitant miestų aplinkoje)	Įgyvendinamų arba įgyvendintų integruotųjų projektų, kuriais siekiama vykdyti oro kokybės planus ir programas (OKPP) ir nacionalines oro taršos valdymo programas (NOTVP), skaičius	Integruotųjų projektų, kuriais siekiama vykdyti reikalavimus atitinkančius ir veiksmingus OKPP apriėtuose regionuose, laikantis Direktyvos 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje 23 straipsnio, arba reikalavimus atitinkančias ir veiksmingas NOTVP valstybėse narėse, laikantis Direktyvos (ES) 2016/2284 dėl terėalų išmetimo nacionalinių ribų 6 straipsnio, procentinė dalis	80 %
	Asmenų, kuriems turi poveikį įgyvendinami arba įgyvendinti oro kokybės projektai, skaičius	Asmenys, kuriuos apima įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga siekiant atitinkamų Sąjungos oro kokybės tikslų ar juos pranokstant	1 mln.

⁽¹⁾ Taikant principą „iš apačios į virėų“ ir dėl didžiulės aplinkosaugos ir klimato kaitos uėdavinių, kuriuos apima programa LIFE, įvairovės bei ribotų jiems spręsti turimų lėėų, nepaisant to, kad yra nustatyti teminiai prioritetai ir projektų temos, projektų įgyvendinimas konkrečiose srityse yra neaiėkus, todėl beveik visose prioritetinėse srityse ir beveik visų siekiamų tikslų, išskyrus teminius gamtos prioritetus, atėvilgiu negalima ex ante nustatyti kiekybinių tikslų.

⁽²⁾ Tikimasi, kad 2015–2017 m. visoje Sąjungoje pagerės 6 900 vandens telkinių ekologinė būklė, 1,4 % iš jų (100) – dėl programos LIFE įgyvendinimo.

Gamta ir biologinė įvairovė**Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio a, b ir c punktus**

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
GAMTA	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, skirtų buveinėms ar rūšims, kurių apsaugos būklė nėra gera ir (arba) kurios nėra patikimai saugomos, skaičius	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais siekiama gerinti apsaugą remiantis direktyvomis 92/43/EEB ir 2009/147/EB procentinė dalis	100 %
	Buveinių, dėl kurių yra įgyvendinami arba įgyvendinti projektai ir kurių apsaugos būklė nėra gera arba kurios nėra patikimai saugomos, skaičius	Buveinių ar rūšių arba „Natura 2000“ teritorijų, dėl kurių įgyvendinami arba įgyvendinti projektai ir kurių apsaugos būklė laipsniškai gerėja, procentinė dalis	10 % tokių buveinių
	Rūšių, dėl kurių yra įgyvendinami arba įgyvendinti projektai ir kurių apsaugos būklė nėra gera arba kurios nėra patikimai saugomos, skaičius		10 % tokių rūšių
	„Natura 2000“ teritorijų, dėl kurių yra įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, skaičius arba tokių „Natura 2000“ teritorijų plotas hektarais		10 % tokių „Natura 2000“ teritorijų ir (arba) tokių „Natura 2000“ teritorijų ploto ha
BIOLOGINĖ ĮVAIROVĖ	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais siekiama Biologinės įvairovės strategijos iki 2020 m. 2, 3, 4 ir 5 tikslų, skaičius	Igyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, siekiant pagerinti ar atkurti tikslines ekosistemas, procentinė dalis	80 %
	Ekosistemų rūšių, dėl kurių įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, skaičius ir ekosistemų paviršių, dėl kurių įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, plotas hektarais	Ekosistemų rūšių ar paviršių, dėl kurių įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir daroma pažanga gerinant ar atkuriant šių ekosistemų būklę, procentinė dalis	10 % tokių ekosistemų rūšių 10 % tokių ekosistemų paviršių

Integruotieji projektai (IP) pagal LIFE reglamento 18 straipsnio d punktą

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
VANDUO (įskaitant jūrų aplinką)	Visų upių baseinų rajonų (UBR), dėl kurių Sąjungos mastu įgyvendinami arba įgyvendinti vandens IP, skaičius	UBR, įtrauktų į vandens IP, procentinė dalis	3 %

Integruotieji projektai (IP) pagal LIFE reglamento 18 straipsnio d punktą

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
	Igyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti upių baseinų valdymo planus (UBVP), skaičius	IP, kuriais, laikantis Vandens pagrindų direktyvos, aprėptuose UBR siekiama vykdyti reikalavimus atitinkančius ir veiksmingus UBVP, procentinė dalis	100 %
	Igyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti UBVP, skaičius	IP, kuriais sutelktas papildomas finansavimas yra didesnis negu bendra tų IP biudžetų vertė, procentinė dalis	100 %
ATLIEKOS	Regionų, kuriuos Sąjungos mastu apima įgyvendinami arba įgyvendinti atliekų srities IP, skaičius	Regionų, kuriuos apima atliekų srities IP, procentinė dalis	2 %
	Igyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti atliekų tvarkymo planus (ATP) ir (arba) atliekų prevencijos programas (APP), skaičius	IP, kuriais, laikantis Atliekų pagrindų direktyvos 2008/98/EB 28 ir 29 straipsnių, siekiama aprėptam regionui parengti reikalavimus atitinkančius ir veiksmingus ATP ir (arba) APP, procentinė dalis	100 %
	Igyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti ATP ir (arba) APP, skaičius	IP, kuriais sutelktas papildomas finansavimas yra didesnis negu bendra tų IP biudžetų vertė, procentinė dalis	100 %
ORO kokybė ir išlankos (įskaitant miestų aplinkoje)	Asmenų regionuose, kuriuos Sąjungos mastu apima įgyvendinami arba įgyvendinti oro kokybės IP, skaičius	Bendro Sąjungos gyventojų skaičiaus procentinė dalis, kurią sudaro regionų, kuriuos apima oro kokybės IP, gyventojai	3 %
	Igyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti oro kokybės planus ir programas (OKPP), skaičius	IP, kuriais, laikantis Direktyvos 2008/50/EB 23 straipsnio, siekiama aprėptuose regionuose vykdyti reikalavimus atitinkančius ir veiksmingus OKPP, procentinė dalis	100 %
	Igyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti OKPP, skaičius	IP, kuriais sutelktas papildomas finansavimas yra didesnis negu bendra tų IP biudžetų vertė, procentinė dalis	100 %

Integruotieji projektai (IP) pagal LIFE reglamento 18 straipsnio d punktą

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
GAMTA	„Natura 2000“ teritorijų, dėl kurių įgyvendinami arba įgyvendinti IP, skaičius	„Natura 2000“ teritorijų, kurias apima gamtos IP, procentinė dalis	4 %
	Įgyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti prioritetinių veiksmų programas (PVP), skaičius	IP, kuriais, siekiant užtikrinti tinkamą „Natura 2000“ teritorijų valdymą, įgyvendinamos PVP, procentinė dalis	100 %
	Įgyvendinamų arba įgyvendintų IP, kuriais siekiama vykdyti PVP, skaičius	IP, kuriais sutelktas papildomas finansavimas yra didesnis negu bendra tų IP biudžetų vertė, procentinė dalis	100 %

Informavimas ir valdymas**Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio h punktą**

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
INFORMAVIMAS IR INFORMUOTUMO DIDINIMAS	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais siekiama didinti gyventojų, įmonių, vietos valdžios institucijų, registruotų nevyriausybinių organizacijų (NVO) ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų (suinteresuotųjų subjektų ir gyventojų) informuotumą, skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir be projekto srities siekiama aprėpti daugiau nei dvi kitas sritis ir daugiau negu viena kalba, procentinė dalis	80 %
	Suinteresuotųjų subjektų ir gyventojų, kuriems skirti įgyvendinami arba įgyvendinti projektai ir kurie nežino apie aplinkosaugos tikslus, apie kuriuos turi būti didinamas informuotumas, skaičius	Suinteresuotųjų subjektų ir gyventojų, kuriems skirti informuotumo didinimo projektai (jais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti) ir kurie daugiau sužino apie aplinkos politikos tikslus, kurių siekiama tais projektais, skaičiaus padidėjimo, įvertinto atliekant <i>ex ante</i> ir <i>ex post</i> apklausas (jos atliekamos įgyvendinant LIFE projektus arba jas atlieka kiti subjektai), procentinė dalis	25 %

Informavimas ir valdymas**Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio h punktą**

Teminiai prioritetai	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
	Suinteresuotųjų subjektų ir gyventojų, kuriems skirti įgyvendinami arba įgyvendinti projektai, skaičius	Aktyvus suinteresuotųjų subjektų ir gyventojų dalyvavimas informuotumo didinimo veikloje (pvz., dalyvavimas apklausose, savanorystė, dalyvavimas ekskursijose su vadovais, informacijos atsiuntimas, klausimų uždavimas), rengiamoje pagal projektus, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti ar perkelti	> 500 000
VYKDYMO UŽTIKRINIMAS	Projektų, kuriais siekiama gerinti ES aplinkos teisės aktų laikymąsi ir jų vykdymo užtikrinimą, skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų projektų, kuriais vykdomi veiksmai, tinkami kartoti arba perkelti, ir dėl kurių iš tikrųjų gerėja reikalavimų laikymasis ar vykdymo užtikrinimas, procentinė dalis	10 %
NVO	NVO, gaunančių veiklos dotacijas, intervencinių veiksnių konsultuojant ES aplinkos politikos klausimais skaičius	Intervencinių veiksnių, kuriais remiama ES politika, padaugėjimo procentinė dalis	12 %

Kiti projektai**Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio e ir f punktus**

	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Techninės pagalbos projektai	Įgyvendinamų arba įgyvendintų techninės pagalbos projektų skaičius	Įgyvendinami arba įgyvendinti techninės pagalbos projektai, susiję su IP rengimu	10 rengiamų gamtos IP, 5 rengiami atliekų, vandens ar oro kokybės IP
	Įgyvendinamų arba įgyvendintų techninės pagalbos projektų skaičius	Įgyvendinamų arba įgyvendintų techninės pagalbos projektų, kurių rezultatas – geresnės kokybės ES LIFE integruotieji projektai, procentinė dalis	90 %

Kiti projektai			
Projektai pagal LIFE reglamento 18 straipsnio e ir f punktus			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Gebėjimų ugdymo projektai	Projektų, skirtų gebėjimams ugdyti, skaičius	Igyvendinamų arba įgyvendintų gebėjimų ugdymo projektų, kuriais daroma pažanga didinant panaudojimą atitinkamose valstybėse narėse, procentinė dalis	90 %
	Sėkmingų paraiškų dėl veiksmų dotacijų, pateiktų iš valstybių narių, kuriose vykdomi gebėjimų ugdymo projektai, skaičius	Padidėjusi santykinė sėkmingų paraiškų, pateiktų iš valstybių narių, kuriose įgyvendinami arba įgyvendinti gebėjimų ugdymo projektai, dalis, palyginti su 2010–2012 m. rezultatais (procentais)	5 %

7.2. Klimato politikos paprogramė

Klimato kaitos švelninimas			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Integruotieji projektai	Projektų skaičius Gyventojų, pasiektų įgyvendinant klimato kaitos švelninimo strategijas ar veiksmų planus, skaičius ir teritorinė aprėptis Papildomų projektų, finansuojamų iš kitų Sąjungos ar kitokių fondų, skaičius ir apimtis	Padidėjęs valstybių narių ir (arba) regionų, kurie gaudami IP paramą ar kartodami IP rezultatus taiko integruotuosius metodus, skaičius Integruotuosiuose projektuose padidėjęs papildomų priemonių, finansuojamų iš kitų Sąjungos fondų, skaičius Dėl naujų technologijų, sistemų, priemonių ir (arba) geriausios praktikos metodų, išplėtotų ir įdiegtų pagal LIFE pavyzdžius, tonomis sumažėjęs šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis	7 valstybės narės, kurios gaudamos IP paramą ar kartodamos IP rezultatus taiko integruotuosius metodus Įgyvendinant IP sutelktų papildomų lėšų suma yra didesnė už bendrą tų IP biudžetų vertę.
Techninės pagalbos projektai	Projektų skaičius Techninės pagalbos projektų, kurių rezultatas – LIFE integruotieji projektai, procentinė dalis	Didesnis IP, susijusių su technine pagalba, skaičius ir geresnė jų kokybė	100 % projektų, kurių rezultatas – LIFE integruotieji projektai.

Klimato kaitos švelninimas			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Gebėjimų ugdymo projektai	Projektų skaičius	Padidėjusi santykinė sėkmingų paraiškų, pateiktų iš valstybių narių, atitinkančių reikalavimus gebėjimų ugdymo paramai gauti, dalis	7 valstybėse narėse vykdomas bent vienas klimato kaitos švelninimo projektas, finansuojamas pagal LIFE Klimato politikos paprogramę.
Kiti projektai	Projektų skaičius Finansuotų projektų, kuriais skatinamos naujoviškos technologijos, sistemos ir priemonės ir (arba) kiti geriausios šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo patirties sprendimai, skaičius	Didesnis naujoviškų technologijų, sistemų ir priemonių ir (arba) kitų geriausios šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo patirties sprendimų skaičius Didesnė pagal programą LIFE sukurtų atnaujintų ar naujų metodų, kuriuos sistemingai taiko ar tobulina privatusis ir viešasis sektoriai, procentinė dalis Dėl naujų technologijų, sistemų, priemonių ir (arba) geriausios praktikos metodų, išplėtotų ir įdiegtų pagal LIFE pavyzdžius, tonomis sumažėjęs šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis	Igyvendinant 80 % visų pradėtų projektų diegiamos ilgalaikės naujoviškos technologijos, sistemos ir priemonės ir (arba) kiti geriausios šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo patirties sprendimai.
Prisitaikymas prie klimato kaitos			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Integruotieji projektai	Projektų skaičius Gyventojų, pasiektų įgyvendinant prisitaikymo prie klimato kaitos strategijas, veiksmų planus ar kitokius pagal programą LIFE įgyvendinamus plačios teritorinės aprėpties prisitaikymo planus, skaičius ir teritorinė aprėptis Tarpregioninių ar tarpvalstybinių prisitaikymo prie klimato kaitos projektų skaičius Papildomų projektų, finansuojamų iš kitų Sąjungos ar kitokių fondų, skaičius ir apimtis	Teigiamas poveikis atsparumui klimato kaitai regione ir ekonomikos sektoriuose įgyvendinant pagal programą LIFE finansuojamus veiksmus ar kitus papildomus projektus Didesnis valstybių narių ir (arba) regionų, kurie gaudami IP paramą ar kartodami IP rezultatus taiko integruotuosius metodus, skaičius Didesnis papildomų priemonių, finansuojamų iš kitų Sąjungos fondų, skaičius Teigiamas LIFE projektų poveikis itin pažeidžiamų teritorijų, nurodytų ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje, atsparumui klimato kaitai	7 valstybės narės, kurios gaudamos IP paramą ar kartodamos IP rezultatus taiko integruotuosius metodus Igyvendinant IP sutelktų papildomų lėšų suma yra didesnė už bendrą tų IP biudžetų vertę.

Prisitaikymas prie klimato kaitos			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Techninės pagalbos projektai	Projektų skaičius Techninės pagalbos projektų, kurių rezultatas – LIFE integruotieji projektai, procentinė dalis	Didesnis IP, susijusių su technine pagalba, skaičius ir geresnė jų kokybė	100 % projektų, kurių rezultatas – LIFE integruotieji projektai.
Gebėjimų ugdymo projektai	Projektų skaičius	Didesnė santykinė sėkmingų paraiškų, pateiktų iš valstybių narių, atitinkančių reikalavimus gebėjimų ugdymo paramai gauti, dalis	7 valstybėse narėse vykdomas bent vienas prisitaikymo prie klimato kaitos projektas, finansuojamas pagal programą LIFE.
Kiti projektai	Projektų skaičius Finansuotų projektų, kuriais skatinamos naujoviškos technologijos, sistemos ir priemonės ir (arba) kiti geriausios atsparumo klimato kaitai didinimo patirties sprendimai, skaičius Pažeidžiamumo vertinimų, prisitaikymo prie klimato kaitos strategijų ar veiksmų planų, parengtų pagal programą LIFE, skaičius Tarpregioninių ar tarpvalstybinių prisitaikymo prie klimato kaitos projektų skaičius	Dėl pademonstruotų naujų technologijų, sistemų, priemonių ir (arba) kitų geriausios patirties metodų, sukurtų ir taikytų remiantis LIFE pavyzdžiais, padidėjęs atsparumas klimato kaitai, paskirstytas pagal sektorius Teigiamas LIFE projektų poveikis itin pažeidžiamų teritorijų, ES prisitaikymo strategijoje nurodytų kaip pagal programą LIFE finansuotinos teritorijos, atsparumui klimato kaitai	80 % pradėtų projektų diegiamos naujoviškos technologijos, sistemos ir priemonės ir (arba) kiti geriausios atsparumo klimato kaitai didinimo patirties sprendimai.
Valdymas			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tikslai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Informavimo, informuotumo didinimo ir sklaidos projektai	Projektų skaičius Pasiiektų gyventojų, įmonių, vietos valdžios institucijų, registruotų nevyriausybinių organizacijų (NVO) ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų skaičius Geografinis paplitimas ir teritorinė aprėptis	Didesnis informuotumas apie žmogaus sukeltą klimato kaitą ir sprendimus, įvertintas atliekant „Eurobarometro“ apklausas Didesnis suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas konsultacijose ar politinėse diskusijose, susijusiose su klimato politika ir teisės aktais	25 % padidėjęs suinteresuotųjų subjektų ir gyventojų dalyvavimas informuotumo didinimo veikloje 10 % padidėjęs gyventojų, kuriems skirti LIFE projektai ir kurie mano, kad žmogaus sukelta klimato kaita yra labai didelė problema, skaičius

Valdymas			
	Kiekybiniai rezultatai	Kokybiniai rezultatai	Tiksiai ir (arba) gairės iki 2020 m.
Geriausios patirties projektai ir kiti projektai	<p>Projektų skaičius</p> <p>Priskirtinos konsoliduotos praktikos atvejų, kai naudojami rodikliai ar priemonės, parengti ir išbandyti pagal LIFE pavyzdžius, skaičius</p> <p>Politikos metodų ar teisės aktų pasiūlymų, pagrįstų projektų rezultatais, skaičius</p>	<p>Didesnis geriausios praktikos, kurią ėmė taikyti namų ūkiai, įmonės, valdžios institucijos ar kuri įtraukta į nacionalines ir (arba) regionines programas ar veiksmų planus, atvejų skaičius</p> <p>Dėl LIFE intervencinių priemonių sumažėjęs ES teisės aktų pažeidimų skaičius</p>	<p>25 % projektų praktikos pavyzdžių ar metodų įtraukta į nacionalines ir (arba) regionines programas ar veiksmų planus.</p> <p>80 % su klimato valdymu susijusių LIFE projektų rezultatas – geresnis klimato valdymas.</p>

Konkretūs finansinių priemonių rezultatai, rodikliai ir tikslai*Bendri visų finansinių priemonių rodikliai*

Dėl finansinių priemonių rezultatų, rodiklių ir tikslų bus susitarta su vykdančiuoju subjektu. Mažų mažiausiai jie turi aprėpti:

- susitarimų (paskolų, garantijų ir kt.) su finansiniais tarpininkais skaičių (skaičius);
- finansavimo, gaunamo pagal finansines priemones, dydį (mln. EUR);
- privataus finansavimo, sutelkiamo finansinėmis priemonėmis, dydį (mln. EUR);
- galutinių gavėjų skaičių (skaičius);
- valstybių narių, kuriose projektai buvo finansuoti pagal finansines priemones, skaičių (skaičius).

Konkretūs GTFP rodikliai:

- finansavimas, finansuojant projektus pagal finansavimo priemonę gautas iš tarpinių finansų įstaigų (mln. EUR);
- finansavimas, finansuojant projektus skiriamas „Natura 2000“ teritorijoms (mln. EUR);
- finansuotų projektų poveikis regionų ir ekonomikos sektorių atsparumui klimato kaitai (klimato kaitos poveikis ir jautrumas tam poveikiui), visų pirma pažeidžiamose teritorijose, kurios ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijoje įvardytos kaip prioritetinės sritys, finansuotinos pagal programą LIFE;
- finansuotų projektų poveikis ekosistemų būklei;
- darbo vietų kūrimas: darbo vietų, sukurtų įgyvendinant finansuotus projektus, skaičius (etato ekvivalentų skaičius).

Konkretūs EVEFPF rodikliai:

- EVEFPF paskolomis sutelktas privatus finansavimas (mln. EUR);
- dėl EVEFPF paskolų sutaupyta energijos kiekis (GWh);
- dėl EVEFPF paskolų sumažėjęs išmetamo CO₂ kiekis (tonos CO₂);
- darbo vietų kūrimas: darbo vietų, sukurtų dėl EVEFPF paskolų, skaičius (etato ekvivalentų skaičius).

Numatomi konkretūs GTFP rezultatai

Tikimasi, kad per bandomąjį etapą pagal GTFP bus atlikta 9–12 operacijų (įskaitant netiesiogines operacijas). Pavienės investicijos tebebus mažesnės negu 10–15 mln. EUR.

Apskaičiuotas priemonės vertės svarto poveikis įgyvendinant programą LIFE yra lygus 2,2–3,2. Atsižvelgiant į tai, kad galutiniai gavėjai gali maždaug 25 % prisidėti prie projekto sąnaudų, visų investicijų į programos LIFE įgyvendinimą svarto poveikis galėtų būti lygus 2,8–4,2. Visos investicijos į gamtos turtų valdymo projektus vien per bandomąjį etapą galėtų siekti 420 mln. EUR.

Tikimasi, kad per vėlesnį veiklos etapą svarto poveikis galėtų padidėti iki 6, ypač jeigu prie priemonės prisijungs kiti investuotojai ir bus daugiau investuojama per tarpininkus ir fondus.

Numatomi konkretūs EVEFPF rezultatai

2014–2017 m. laikotarpiu (t. y. bandomajame etape) pagal EVEFPF priemonę su finansų tarpininkais turėtų būti pasirašyta iki 10 finansavimo susitarimų (EIB energijos naudojimo efektyvumo didinimo paskolos ir rizikos pasidalijimo ir (arba) ekspertų paramos priemonės), o 2018–2020 m. laikotarpiu – dar 10. Finansavimo susitarimas gali apimti finansinės priemonės įgyvendinimą daugiau negu vienoje valstybėje narėje, o finansinis tarpininkas gali pasirašyti daugiau negu vieną finansavimo susitarimą.

EVEFPF įgyvendinimo pradžioje tikėtasi, kad parama investicijoms iš viso sieks apie 540 mln. EUR. Tačiau dabar, po šešių 2015 ir 2016 m. pasirašytų sandorių ir atsižvelgdamas į dabartinę operacijų rinkinį, EIB siekia užtikrinti, kad per 2014–2017 m. laikotarpį būtų finansuota 1 mlrd. EUR naujų investicijų į efektyvų energijos naudojimą. 2018–2020 m. laikotarpiu, po 2017 m. pasirašius dar 10 EVEFPF sandorių, į efektyvų energijos naudojimą bus investuota dar 1 mlrd. EUR. Taigi 2014–2020 m. laikotarpiu pagal EVEFPF iš viso bus sutelkta 2 mlrd. EUR investicijų.

Kai EVEFPF buvo parengta, apskaičiuotas paskolų portfelio vertės sveto poveikis įgyvendinant programą LIFE bandomajame etape buvo 6. Atsižvelgiant į tai, kad galutiniai gavėjai gali maždaug 25 % prisidėti prie projekto sąnaudų padengimo, tikėtasi, kad visų investicijų sveto poveikis įgyvendinant programą LIFE iki 2017 m. pabaigos galėtų siekti 8. Toks minimalus sveto poveikio tikslas taip pat bus taikomas 2018–2020 m. laikotarpiui.
